

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**SOCIALNI DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA
NASTANEK MLADOLETNIŠKEGA PRESTOPNIŠTVA**

Mentor: Doc. dr. Mojca Urek

Senka Pajić

Somentor: As. Dr. Vera Grebenc

LJUBLJANA 2009

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Senka Pajić

Naslov naloge: Socialni dejavniki, ki vplivajo na nastanek mladoletniškega prestopništva.

Kraj: Ljubljana

Leto: 2009

Št. strani: 97 Št.slik: 0 Število tabel: 34

Št. bibl. opomb: 0 Št. prilog: 2

Mentor: doc. dr. Mojca Urek

Somentor: as. dr. Vera Grebenc

Deskriptorji: mladoletnik, prestopništvo, družina, socialni dejavniki, preventiva, šola, asocialni pojavi, migracija in globalizacija kot makrosocialni dejavnik

Povzetek

Moje delo prikazuje mnenja raznih teoretikov o vplivu socialnih dejavnikov na nastanek mladoletniškega prestopništva. Slednje predstavlja velik družbeni problem v vseh državah, čeprav je število mladoletnih prestopnikov znatno manjše od števila polnoletnih prestopnikov. Prestopništvo mladoletnikov predstavlja družbeno nesprejemljivo obnašanje posameznikov ali skupin in kot tako zahteva družbeni odziv, da bi se zaščitile družbene vrednote in tudi sami akterji takega obnašanja. Družba je prisiljena, da se ščiti s prevzemanjem ustreznih preventivnih ukrepov, vendar mora delati tudi na zmanjševanju prestopništva s pomočjo represije.

Da bi lažje opredelili vzroke prestopniškega vedenja sem naredila raziskovalno nalogo v Občini Jesenice. Zbrala sem mnenja učiteljev, svetovalnih delavcev in ostalih ljudi o omenjeni temi in ugotovila, da so si med seboj različna.

Ključna ugotovitev teoretičnega in raziskovalnega dela je, da neprimerne družinske situacije ustvarjajo neugodne pogoje za razvoj otrok.

Title: Social factors that result in juvenile delinquency

Descriptors: minor, delinquency, family, social factors, prevention, school, asocial phenomena, migration and globalization as macro social factors

Abstract:

My work presents the theoretical views on the influence of social factors on juvenile delinquency. The latter represents a significant social problem throughout the world even though the number of juvenile delinquents is considerably lower than the number of adult offenders. Juvenile delinquency is a socially unacceptable behaviour of individuals or groups and as such demands an immediate response. Measures need to be taken to protect the social values and all people involved. The society is forced to protect itself by taking upon preventive measures but it is also necessary to work on lowering the level of delinquency with repression. To help define the cause of juvenile delinquency a research project needed to be carried out. I gathered the opinions of teachers, social workers and the rest in Jesenice only to find the results vary significantly.

The key finding of my theoretical and research work was that inappropriate family situations create unfavourable conditions for a child's growth and socialization.

PREDGOVOR

Mladoletniško prestopništvo in odklonsko vedenje mladih je eno izmed temeljnih problemov sodobne družbe, katerega videnje in ocenjevanje se močno razlikuje tako v času kot v prostoru.

O prestopništvu kot družbenem fenomenu so že v zgodovini velikokrat raziskovali in ugotavljali vzroke za njegov nastanek. Zato bom v tej diplomski nalogi skušala odgovoriti na nekatere izmed dilem prestopništva - na pojav, dejavnike, ki vplivajo na njegovo nastajanje. Predvsem bom poskusila opredeliti mnenje strokovnjakov kot laikov o dejavnikih socialnega okolja, ki lahko kriminogeno vplivajo na otroke in mladostnike.

V teoretičnem delu diplomske naloge bom izhajala iz ekološke teorije, ki v razvoju posameznika poudarja vzajemnost učinkov različnih elementov in sistema okolja na nastanek vedenjskih motenj. Zato bom opisala nekatere dejavnike, ki vplivajo na nastanek družbeno nesprejemljivega načina vedenja, kot so slabe socialno in ekonomske razmere v družini, družinska nesoglasja o vzgoji otrok, nestrukturiran prosti čas otrok, socialna izključenost ...

S to diplomsko nalogo bom skušala odpreti drugačne poglede na otroke, ki se družbeno nesprejemljivo obnašajo. Upam, da se bodo ljudje začeli zavedati, da otrok ne postane prestopnik iz »žlehtnobe«, ampak zaradi sklopa dejavnikov, ki na njih slabo vplivajo in da moramo otrokom pomagati, preden postanejo prestopniki.

Moramo se naučiti slišati njihov »neslišni« glas na pomoč, ko pokličejo, ko se znajdejo v stiski, večinoma zaradi odraslih ljudi.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU	2
PREDGOVOR	3
1 MLADOLETNIŠKO PRESTOPNIŠTVO	1
1.1 MLADOLETNIŠKO PRESTOPNIŠTVO KOT DRUŽBENI POJAV IN KOT OBLIKA INDIVIDUALNEGA OBNAŠANJA	1
1.2 TEORETIČNA OPREDELITEV POJMA MLADOLETNIŠKEGA PRESTOPNIŠTVA	2
1.2.1 Mladoletniki kot subjekt prestopniškega obnašanja	3
1.2.2 Delinkventno obnašanje	3
1.3 OSNOVNE OBLIKE PRESTOPNIŠKEGA OBNAŠANJA MLADOLETNIKA	4
1.3.1 Asocialno obnašanje	5
1.3.2 Prekrški	5
1.3.3 Kriminal	6
2.1 VPLIV DRUŽINE	8
2.1.1 Socialno-ekonomski status družine	10
2.1.2 Sestava in velikost družine	11
2.1.3 Razmere v družini	14
2.1.4 Vzgoja	15
2.1.5 Asocialni pojavi v družini	16
2.2 VPLIV ŠOLSKE SREDINE IN NIZKE STOPNJE IZOBRAZBE	19
2.3 VPLIV PROSTEGA ČASA	21
2.4 VPLIV MEDIJEV	22
2.4.1 Radio in televizija	23
3 MAKROSOCIALNI DEJAVNIKI	25
3.1 GOSPODARSKE RAZMERE V DRŽAVI	25
3.2 GLOBALIZACIJA	26
3.3 MIGRACIJA	27
4 PREVENTIVA MLADOLETNIŠKEGA PRESTOPNIŠTVA	29
4.1 PREVENTIVNA VLOGA DRUŽINE	31
4.2 PREVENTIVNA VLOGA ŠOLE	32
4.3 PREVENTIVNA VLOGA MEDIJEV	33
4.4 PREVENTIVNA VLOGA CENTRA ZA SOCIALNO DELO	34
5 ZAKLJUČEK	36
6 EMPIRIČNI PRIKAZ SOCIALNIH DEJAVNIKOV, KI VPLIVAJO NA NASTANEK MLADOLETNIŠKEGA PRESTOPNIŠTVA	37
6.1 OPREDELITEV PROBLEMA	37
6.1.1 Raziskovalne hipoteze	37
6.2 METODOLOGIJA	38
6.2.1 Vrsta raziskave	38
6.2.2 Merski instrumenti	38
6.2.3 Populacija in vzorec	39
6.2.4 Zbiranje podatkov	41
6.3 OBDELAVA IN ANALIZA PODTKOV	41
6.4 PRIKAZ REZULTATOV	42
6.3 ODGOVORI NA HIPOTEZE	71
7 INTERPRETACIJA IN RAZPRAVA	72
8 UGOTOVITVE	75
9 PREDLOGI	76
10 SKLEPNE MISLI	77
11 LITERATURA:	79
12 POVZETEK	82
PRILOGE	84

Table 1: Vzorec anketirancev glede na spol.....	39
Table 2: Vzorec udeležencev raziskave glede na starost.....	40
Table 3: Vzorec anketirancev glede na izobrazbo.....	40
Table 4: Vzorec udeležencev raziskave glede na družinski status	40
Table 5: Vzorec preučevane skupine glede na podatek, ali imajo otroke	41
Table 6.: Vzorec anketirancev glede na vprašanje, ali osebno poznajo mladoletnega prestopnika	42
Table 7: Ocena vpliva socialno-ekonomskega statusa družine na nastanek mladoletniškega prestopništva	42
Table 8: Ocena vpliva sestava in velikosti družien na nastanke mladoletniškega prestopništva	43
Table 9: Ocena vpliva uživanja alkohola v družinina nastanek mladoletniškega prestopništva	44
Table 10: Ocena vpliva uživanja mamil v družini na nastanek mladoletniškega prestopništva.....	45
Table 11: Ocena vpliva krštive družbenih norm s strani staršev na nastanek mladoletniškega prestopništva	46
Table 12: Ocena vpliva neustrezne socializacije na nastanek mladoletniškega prestopništva.....	46
Table 13: Ocena vpliva slabega nadzorovanja otrok na nastanek mladoletniškega prestopništva.....	47
Table 14: Ocena vpliva vzgoje na nastanek mladoletniškega prestopništva	48
Table 15: Ocena vpliva življenja v okolju, kjer prevladujejo težave, na nastanek mladoletniškega prestopništva.....	49
Table 16: Ocena vpliva druženja z drugimi prestopniki na nastanek mladoletniškega prestopništva.....	50
Table 17: Ocena vpliva neustrezne komunikacije med družinskimi člani na nastanek mladoletniškega prestopništva	51
Table 18: Ocena vpliva šolske sredine na nastanek mladoletniškega prestopništva	52
Table 19: Ocena vpliva preživljanja prostega časa na nastanek mladoletniškega prestopništva.....	53
Table 20: Ocena vpliva radia na nastanek mladoletniškega prestopništva.....	54
Table 21: Ocena vpliva televizije na nastanek mladoletniškega prestopništva	55
Table 22: Ocena vpliva rumenega tiska na nastanek mladoletniškega prestopništva	56
Table 23: Ocena vpliva časopisa na nastanek mladoletniškega prestopništva	57
Table 24: Ocena vpliva značilnosti regije na nastanek mladoletniškega prestopništva	58
Table 25: Ocena vpliva gospodarskih razmer v državi na nastanek mladoletniškega prestopništva	59
Table 26: Ocena vpliva migracije prebivalstva na nastanek mladoletniškega prestopništva	59
Table 27: Ocena vpliva globalizacije na nastanek mladoletniškega prestopništva	60
Table 28: Ocena pomembnosti socialnih dejavnikov - enosmerna analiza variance	62
Table 29: 1. Trditev: nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči šola.	63
Table 30: 2. trditev: nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči družina.	64
Table 31: 3. trditev: nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči policija.	65
Table 32: 4. trditev mladoletniškega prestopništva lahko preprečijo mediji.	66
Table 33: 5.trditev: nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči center za socialno delo.....	67
Table 34: Primerjava rezultatov med skupinami - enosmerna analiza variance.....	68

1 MLADOLETNIŠKO PRESTOPNIŠTVO

1.1 MLADOLETNIŠKO PRESTOPNIŠTVO KOT DRUŽBENI POJAV IN KOT OBLIKA INDIVIDUALNEGA OBNAŠANJA

Pojav družbeno nesprejemljivega obnašanja mladih je označen kot mladoletniško prestopništvo in zaradi svoje razširjenosti iz individualnega pojava prerašča v družbeni pojav.

Mladostniki se večinoma zaradi potrebe po druženju in igri združujejo v skupine, ki imajo skupne cilje in podobne sprejete norme obnašanja, ki so lahko v nasprotju z družbeno sprejetimi vrednotami in normami. Njihova povezanost in skupno delovanje ima brez dvoma lastnosti družbenega pojava.

Mladoletniška delinkvenca se lahko smatra tudi kot individualni pojav, ki se izraža preko konkretnega obnašanja posameznika. Individualizacija življenja sooča mlade z novimi načini življenja; otroci in mladi morajo zelo zgodaj začeti izdelovati svoje življenjske biografije. »Nadzor« nad življenji mladostnikov prevzema potrošniška družba. Nadzor postaja vse bolj brezoseben, funkcionalen, kot npr. semaforji namesto policistov na križiščih, televizijski nasveti namesto medosebnih napotkov in svaril staršev in učiteljev. Zato se mladi že zgodaj pripravijo, da s strategijami »vijuganja« med različnimi bogrfskimi izbirami vnaprej omilijo svoje težave. (Šelih, 2000: 13) V skladu s tem je delinkventno obnašanje izraz fizične aktivnosti posameznikov, ki ima svoje psihično ozadje in se kaže skozi obstoj določenih motivov, ki tičijo v sodobni družbi.

Na izkazovanje delinkventnega obnašanja s strani posameznikov vplivajo številni dejavniki, ki se lahko razporedijo v dve skupini, in sicer osebni in zunanji. Osebni bi lahko bili tisti, ki so odraz specifičnih lastnosti posameznikov, oziroma psihičnih reakcij, motivacij in drugih procesov in lastnosti osebe, medtem ko so zunanji tisti, ki izvirajo iz družbenega kroga posameznikov. Tako ena kot druga skupina dejavnikov se nahaja v medsebojnem dinamičnem spletu ter tako ustvarja svoj vpliv in opredeljuje obnašanje konkretnega človeka. V tem spletu primerna moč pripada družbenim vplivom, ker je človek in njegovo obnašanje predvsem proizvod le-teh, in to gledano zgodovinsko kot tudi v posameznem primeru. Se pravi, čeprav je posameznik kot biološko in psihično bitje nosilec delinkvence, je to obnašanje prioritarno družbeno pogojeno. (Ž. B. Jašović, 1991: 27)

Družbeni dejavniki in osebne lastnosti imajo svoj vpliv na konkretno obnašanje posameznikov. Kolikšen vpliv imajo družbeni dejavniki na posameznika v posameznem primeru, je odvisno od njegove biopsihične strukture.

Pomembno je poudariti, da se mladoletniško prestopništvo kot družbeni pojav ne more razumeti samo kot svobodna izbira individualnih primerov, čeprav se le-ta izkazuje preko posameznih oblik obnašanja. Ta odnos med individualnim prestopniškim obnašanjem in prestopništvom kot družbenim pojavom je treba razumeti kot odnos med posameznim in splošnim, kjer spoznanje posameznega prispeva k spoznanju splošnega.

1.2 TEORETIČNA OPREDELITEV POJMA MLADOLETNIŠKEGA PRESTOPNIŠTVA

Opredelitev pojma in dajanje definicije mladoletniškega prestopništva v pravni teoriji še vedno ni enotno razrešeno. Gledano na zapletenost samega fenomena obstajajo številna in različna razlaganja tega pojma.

Sam pojem »mladoletniška delinkvenca« zajema tako v literaturi kot tudi v različnih zakonodajah zelo širok spekter različnih oblik vedenja mladoletnikov – od neprilagojenega do inkriminiranega (Filipič, 1998).

Preprosto bi se lahko reklo, da obstaja toliko definicij tega pojma, kolikor je avtorjev, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem. Da se ne bi poglobljali v razpravljanje posameznih definicij mladoletniškega prestopništva, bi lahko pojem opredelili kot protidružbeno oziroma nesprejemljivo obnašanje mladoletnika ali skupine, ki kršijo kazensko pravne norme, se pravi tista določila, s katerimi se ščitijo osnovne družbene vrednote, ki so izraz moralnih standardov vedenja v določeni družbi.

Tudi sam izraz mladoletniško prestopništvo ima nekaj sinonimov (delinkventno obnašanje mladih, prestopniško obnašanje mladih), ki se široko uporabljajo v domači literaturi. Mladoletniško prestopništvo predstavlja posebno kategorijo vedenja, ki ima posebno mesto v okviru kriminalitete nasploh in vsebuje niz skupnih lastnosti s kriminaliteto, ker po svoji naravi spada v tiste aktivnosti, ki so inkriminirane s kazensko pravnimi predpisi, vendar se kljub temu z nizom subjektivnih in objektivnih elementov izloča kot poseben in zapleten problem.

1.2.1 Mladoletniki kot subjekt prestopniškega obnašanja

Pojem »mladoletnik« je povezan s kazenskopravno problematiko protidružbenega obnašanja mladih. Še v rimskem in za tem v srednjeveškem pravu v določeni meri se je gledalo na dejstvo, ali je storilec kazenskega dela mladoletnik, otrok ali pa odrasla oseba.

Glede na to se kot mladoletniki obravnavajo ljudje, katerih starostna meja se giblje v intervalu od 7 do 14 let, zgornja pa od 14 do 21 let. Mladoletniki se po starosti razvrščajo v dve ali tri kategorije.

Naš kazensko pravni sistem razlikuje sledeče kategorije mladih izvršilcev kaznivih dejanj:

- a) otroci do dvanajstega leta življenja, ki niso kazensko odgovorni,
- b) mlajši mladoletniki od štirinajstega do šestnajstega leta,
- c) starejši mladoletniki od šestnajstega do osemnajstega leta. (Bele, 1991)

1.2.2 Delinkventno obnašanje

Sam izraz »delinkvenca« je tujega porekla in izhaja iz latinske besede deliktum, kar pomeni kazensko delo (zločin, prestop, prekršek), ter iz besede delinquere - narediti narobe. Naša beseda za delinkvenco je prestopništvo.

Ne vemo natančno, od kdaj dotira ta izraz, vendar je znano, da se njegova prvobitna uporaba nanaša na mladoletnika, ki izvršujejo kazenska dela. Medtem pa se v večini evropskih držav mladoletniška delinkvenca v fenomenološkem pogledu ne razlikuje od kriminalitete odraslih, ker se v obeh primerih krši kazensko pravo. Vsekakor je treba znati razlikovati mladoletniškega prestopnika in odraslega kriminalca, ampak ne tudi njuno vedenje, ker je le-to v obeh primerih isto.

S časom se pojav mladoletniške delinkvence razširi tako, da obsega tudi vedenje, ki ni pravno inkriminirano, ko so v vprašanju odrasli izvrševalci. Prvo tako razlikovanje se pojavi v državi Illinois v ZDA, s sprejetjem posebnega mladoletniškega zakona 1899. leta, v katerem je delinkventno obnašanje zajeto širše od kriminalitete in zajema kršenje katerega koli zakona, kakor tudi vse občinske ali mestne odredbe. Po sprejetju zadnje novele tega zakona 1907 se je ta pojem toliko razširil, da obsega poleg kršenja zakona še druženje mladoletnika z

nemoralnimi ljudmi, beganje od doma, potepanje, brezposelnost, obiskovanje igralnic in mnoga druga dela. (Ž. B. Jašović, 1991: 49)

1.3 OSNOVNE OBLIKE PRESTOPNIŠKEGA OBNAŠANJA MLADOLETNIKA

Mladoletništvo je, sodeč po razlagi večine strokovnjakov, multikavzalen in multidimenzionalen biosocialni in socialno kulturni fenomen (Singer, 1994), kar pomeni, da na oblikovanje osebnosti mladoletnika vplivajo poleg bioloških predispozicij številni dejavniki, ki pustijo svoje posledice bodisi v pozitivni ali negativni smeri. Poleg tega vsaka generacija mladih oblikuje svojo subkulturo in stališča ter vrednote.

Številni dejavniki subjektivne in objektivne narave v medsebojni interakciji izzivajo pri tej starostni skupini prebivalstva različne socialne fenomene, ki se razlikujejo od vedenja odraslih ljudi, saj se mladi začnejo zelo hitro združevati v skupine mladih, ki imajo podobne interese in nagnjenja. Mlada oseba se, za razliko od odrasle, nahaja v procesu naglašanih biopsihičnih sprememb in je v tej fazi precej občutljiva na vse tiste vplive, zaradi katerih se njihovo vedenje lahko usmeri v negativno obnašanje. (Meško, 1998)

V literaturi se najpogosteje opazi razdelitev prestopniškega obnašanja na delinkventno in preddelinkventno.

Delinkventno obnašanje je tisto, ki je inkriminirano z normami materialnega kazenskega prava, medtem ko je preddelinkventno tisto, ki ni kazensko delo, ampak ima tak značaj, če pa se pravočasno ne reagira, lahko le-to preraste v delinkventno vedenje.

Osnovna razdelitev oblike prestopniškega obnašanja mladoletnika je izvršena po vrsti norm, ki so s tem obnašanjem kršene. Zato so osnovne oblike prestopniškega obnašanja naslednje:

- a) ASOCIALNO obnašanje - prekoračitev moralnih norm,
- b) PREKRŠKI – prestopki predpisov,
- c) KRIMINALITETA – prekoračitev kazensko pravnih norm. (Pšunder, 1992: 65)

1.3.1 Asocialno obnašanje

Asocialno obnašanje predstavlja vsa tista dela, ki niso inkriminirana s pozitivnimi zakoni, a ustvarjajo platformo za prestopniško obnašanje in ki so nasprotna moralnim normam ter so sankcionirana z moralnim družbenim mnenjem (Hirijan, Singer, 1987).

Ta vedenja imajo manjšo rušilno moč delovanja na družbo, vendar zaradi tega niso kazensko sankcionirana. Medtem, glede na subjekt obnašanja in njegovo ogroženost, ima lahko tako vedenje neverjetno težke posledice.

Določene oblike asocialnega obnašanja predstavljajo tudi prve kazalce, da socialni razvoj mladih ne gre v želeni smeri. Zaradi tega je družba dolžna preventivno ukrepati z določenimi postopki s ciljem zmanjševanja takega obnašanja. Še posebej, če nam je znano, da v kolikor se ne odklonijo vzroki te začetne oblike deviacij, le-te najpogosteje preidejo v težje oblike prestopništva. Asocialno obnašanje se manifestira preko mnoštva raznih oblik, katerih je lahko toliko, kolikor je moralnih vrednosti, ki se z moralnimi normami ščitijo.

Najpogostejše oblike asocialnega obnašanja mladoletnika so obnašanja, ki niso v skladu z družbeno sprejtimi vrednotami, npr. nesramen in podcenjevalen odnos proti vrstnikom in starejšim, beganje od doma, beganje iz šole, uživanje alkohola ter mamil itd.

Vse te oblike negativno vplivajo na razvoj mladih in le-te usmerjajo v negativni smeri, zato jih družba ocenjuje kot asocialne ter se bori z vsem sredstvi, da odpravi in ublaži vzroke takega obnašanja in mladim omogoči integracijo v družbeno življenje. Zato so se v zadnjih letih začeli odpirati mladinski centri, ki imajo namen predvsem zapolniti prosti čas mladostnikov in jim omogočiti družbeno udejstvovanje.

1.3.2 Prekrški

V drugo skupino prestopniškega obnašanja spadajo prekrški. Le-ti predstavljajo tako delo, s katerim se krši javni red in mir. Govorimo o inkriminaciji, ki se v isti meri nanaša tako na mlade kakor tudi na odrasle člane naše družbe.

Medtem imajo prekrški, storjeni s strani mladoletne osebe, določene specifičnosti glede na razlike v biopsihičnih lastnostih kakor tudi v socialnem položaju. Te specifičnosti se gledajo predvsem s fenomenološkega pogleda mladih, ki delajo prekrške; kateri najpogosteje izzivajo prekrške proti varnosti prometa in prekrške proti javnemu redu in miru.

Med prekrški prometnih predpisov posebno pozornost privlačijo vožnja motornega vozila brez voznškega dovoljenja, vožnja kolesa brez potrdila o poznavanju predpisov, nepoznavanje pravil o udeležbi v prometu in drugo. Med skupino prekrškov proti javnem redu in miru mladoletniki najpogosteje izzivajo pretepe, nasilna, neprimerna in brezobzirna obnašanja, potepanje, brezposelnost, prostitucijo, in drugo. (Ž. B. Jašović, 1991: 77)

1.3.3 Kriminal

Pod pojmom »kriminaliteta« se v ožjem pravnem definiranju razume samo tisto vedenje, ki je inkriminirano v kazenskem zakonu kot kaznivo dejanje.

»Kaznivo dejanje je protipravno dejanje, ki ga zakon zaradi njegove nevarnosti določa kot kaznivo dejanje in hkrati določa tako njegove znake kakor tudi kazen zanj.« (Kazenski zakonik, 1999: 7. člen)

Značajna karakteristika kriminala mladoletnika je vse večji delež premoženjskega delikta v strukturi mladoletniškega kriminala s poudarjeno agresivnostjo pri storitvi kazenskih del. Za njih je karakteristično tudi to, da v mnogo večji meri kot polnoletne osebe izvršujejo kazenska dela v združbi, kot to počno polnoletne osebe.

»Tako imenovani mladoletni prestopniki se vse pogosteje združujejo v čvrsto strukturirane grupe, bande ali gangove. Prej so se take kriminalne organizacije pojavljale v manjšem obsegu, danes pa se javljajo vse pogosteje, še posebej v metropolah in velikih mestih in se zaradi tega smatrajo kot problem urbanih sredin.« (M. Milutinović, 1989: 227)

Da bi lahko dali realno oceno značaju nekega družbenonegativnega pojava na določenem področju in določili mere za njegovo preprečevanje, moramo pred tem razpolagati s podatki, na osnovi katerih je mogoče zaključiti, kakšen obseg ima ta pojav in trend njegovega premikanja.

2 NEPOSREDNI DRUŽBENI VZROKI PRESTOPNIŠKEGA VEDENJA MLADOLETNIKOV

Prestopniško vedenje predstavlja kompleksen družbeni pojav, ki ga pravilno razumemo in strokovno pojasnimo samo, če ga opazujemo kot izvor delovanja individualnega vpliva in vseh dejavnikov, ki jih lahko najdemo v splošnih pogojih življenja in družbenih odnosih, na katerih stoji določena družba. (G. Meško, 1998)

Ti splošni pogoji porajajo težke materialne pogoje; to je brezposelnost, siromaštvo, deficientna družina, alkoholizem in druge pojave, med katere vsekakor sodijo tudi osebne deviacije. Tako se gleda na kriminaliteto in na prestopniško vedenje kot na izraz delovanja splošnih pogojev, ki označujejo družbo kot celoto in delovanje posebnih dejavnikov, ki imajo značaj neposrednih vzrokov takega družbeno nesprejemljivega vedenja.

Splošni pogoji kriminalitete ležijo v družbenomaterialnih pogojih ekonomske, razredne in druge osnovne strukture in protislovja, a predstavljajo osnovno moč, ki determinira pojav kriminalne dejavnosti v skrajni instanci. (R. Mladenović-Kupčević, 1982: 163)

Nasproti njim se skrajni vzroki kriminalitete uresničujejo preko neposrednih dejavnikov, tj. tistih dejavnikov, ki s svojo močjo delujejo na posameznike v smeri njihove kriminalizacije in dobijo v končnem izhodu svoj izraz v njihovem prestopniškem vedenju. Vsi splošnodružbeni pogoji prestopniškega vedenja mladoletnikov se posredno izkažejo po neposrednih vzrokih prestopniškega vedenja. Med take najbolj pomembne dejavnike spadajo:

- VPLIV DRUŽINE,
- VPLIV ŠOLSKE SREDINE IN NIZKE STOPNJE IZOBRAZBE,
- VPLIV PROSTEGA ČASA,
- VPLIV MEDIJEV.

2.1 VPLIV DRUŽINE

Na prelomu tisočletja je mogoče opaziti, da se koncept tradicionalne družine ruši, da je vse več enostarševskih družin in da so otroci soočeni z različnimi partneriji svojih staršev ter posledično tudi različnimi kulturnimi in družbenim situacijam.

"Družina je neformalna skupina, katere značilnosti so skupni cilji, aktivnosti in pravila obnašanja ter ima relativno jasno strukturo položaja in vloge njenih članov." (Lukić, Pečujlić, 1992: 150)

Bakić (1997) pravi: *"Družina je zgodovinska oblika socialne in ekonomske skupnosti ljudi različnih spolov, generacij, različnih bioloških in kulturnih potreb ter teženj, v okviru katerih se odvija primarni biološki proces v funkciji razširitve vrste."*

Taka opredelitev zahteva tri glavne elemente in procese, iz katerih izhajajo njene funkcije. To so: naravno-reproduktivni (biološki), socialno-kulturni in ekonomski vidik strukture družine. Za nas sta posebej zanimiva zadnja dva elementa, ki igrata veliko vlogo in imata pomemben vpliv na oblikovanje otrokove osebnosti in procesa njegove vzgoje in socializacije. (Bakić, 1997)

Po Parsonsu ima družina dve temeljni funkciji, ki sta enaki v vseh družinah v družbi. To sta: primarna socializacija otrok in stabilizacija odraslih osebnosti kot pripadnikov družbe. Prva funkcija je sestavljena iz socializacije osebnosti v otroštvu, to je primarne socializacije, ki se uresničuje v zgodnji letih v okviru družine in sekundarne socializacije, ki se uresničuje v kasnejših letih, v katerih odpade vpliv družine, ampak je močnejši vpliv šole in družbe. Primarna socializacija zajema dva temeljna procesa: prisvajanje kulture družbe in strukturiranje osebnosti. Prisvajanje kulture po Parsonsu se razume kot skupek skupnih vrednot in norm družbe, le-te pa prisvajajo kot del strukture osebnosti. V skladu s tem Parsons družino poimenuje "tovarno, ki proizvaja ljudske osebnosti." (I. Bakić, 1997)

Nesporno je, da je družina ena od primarnih družbenih skupin, v kateri se iz različnih vplivov oblikuje otroška osebnost. Je družbena skupnost, v kateri se poleg priskrbljenih materialnih in drugih objektivnih pogojev življenja mladih ustvarja in zaščiti vzgojno-moralna funkcija.

Moramo vedeti, da je ta funkcija odvisna od celotne strukture družine, položaja v določeni družbeni sredini ter načina in kvalitete ustvarjanja njenih ostalih funkcij.

»Otrok v družini izgrajuje svoj moralni lik, spoznava se z osnovnimi socialnimi ideali, pridobiva ljubezen, sliko o lastni vrednosti in vrednosti drugih oseb. V družini deluje interakcija in medsebojna odvisnost članov družine. Proces socializacije otroka se odvija na osnovi te interakcije, saj člani družine v ustvarjanju svojih funkcij in vlog medsebojno vplivajo eden na drugega. Tako se socializacija razume kot proces, v katerem ob pomoči kontrolne funkcije družine otrok sprejema določene predpostavke, vzore in vrednote ter se v njem ustrezno izgrajuje etično kontrolni člen.« (M. Singer in Lj. Miksaj-Todorović, 1993: 134)

Veliko znanstvenikov se je ukvarjalo z vprašanjem družine in njene vloge v procesu socializacije mladih, z opazovanjem osnovne funkcije družine. Znano je, da funkcija družine ni enaka v vsaki družbeni dobi, v različnih sredinah in družbenih slojih. Namreč, družinske situacije, ki lahko v nekih socialnih, družbenopolitičnih in kulturnih pogojih izzovejo različne spopade, ne morejo imeti enake posledice v drugih razmerah. Kot primer za to lahko uporabimo izvenzakonskega otroka, ki danes nima niti približno enak negativen socialni efekt, kakršnega je imel pred petdesetimi leti in več .

Ta učinek ni enak v posameznih državah, niti v določenih krajih v naši državi niti v določenih družbenih slojih. Treba je imeti v vidu, da se institucija zakona in družine nahaja v fazi velikih in dinamičnih sprememb, v skladu s hitrejšim razvojem demokratičnosti družbe, kar je privedlo do situacije, da imamo namesto nekdanje tradicionalne in v večini primerov patriarhalne velike družine danes manjšo družino, ki je sestavljena iz staršev in mladoletnih otrok.

Posledice tega pa se kažejo skozi izgubo posameznih funkcij družine, v prvi vrsti vzgojne funkcije. Prihaja do upadanja avtoritete očeta, ki je vse manj prisoten v družinskem življenju, ker ga vse več obdaja delo in prosti čas, mati pa prevzema odgovornost in skrb za otroke, kar se je pokazalo kot nezadovoljivo za uspešno vzgojo otroka.

Peter C. Kratcoski in Lucille Dunn K. (1990:113) navajata, da če je otrok navajen nadzora očeta, ta pa dobi novo službo, to pomeni, da otrok ne dobi več toliko pozornosti in lahko zaradi tega počne manjše prestopke.

Do problema v družini pride ob migracionem gibanju prebivalstva proti urbanim sredinam in prehajanju industrializacije in urbanizacije v ruralna področja. (Skalar, 1987)

Poleg napetosti, ki prihaja iz neprilagojenosti novim pogojem življenja, ta proces vodi do spopada stališča in ideala med staršem in otrokom, med moralnimi normami, katere so starši sprejeli in prinesli iz prejšnjih bivališč, in normami nove sredine, v katerih njihovi otroci rastejo.

To privede do zmanjševanja in ogrožanja vzgojne funkcije družine in deluje destruktivno.

2.1.1 Socialno-ekonomski status družine

Socialno-ekonomski status mladostnika, ki ima težave v odraščanju in pripadnost njegove družine določenim družbenim slojem je bila zelo zanimiva tema za kriminologe in sociologe že od samega začetka razvoja teh ved. Pri preučevanju samega problema prestopništva in preučevanja etiologije kriminalitete nasploh se posebno pozornost poklanja siromaštvu, bogastvu, socialno-ekonomskemu statusu in pripadnosti določenim družbenim slojem.

Socialnoekonomsko okolje družine seveda vpliva na mladostnika; če je družina revna, je veliko večja verjetnost, da bo družina živela v okolju, ki revno, kar v mestih lahko pomeni okoliš z več kriminala in s tem več možnosti za napačne vzgojne vzorce.

Hayne in sodelavci (2006: 163-164) so ugotovili, da je revščina najpomembnejša značilnost soseske, ki vpliva na prestopništvo mladoletnika, saj to vpliva tako na izpostavljenost nasilju najstnika, kot tudi možnosti za druženje z deviantnimi vrstniki. Tudi Filipčič (1998: 36) pravi, da je delinkventno vedenje povezano neprimernimi družinskimi, ekonomskimi in socialnimi razmerami, v katerih živi mladoletni in da če otrok odrašča v takšnem okolju, nima možnosti izbire, saj ga okoliščine determinirajo za deviantno vedenje.

Zaključek o tem, kakšen je socialno-ekonomski status družine, temelji na osnovi niza podatkov, kot so: višina dohodkov družine, brezposelnost njenih članov, njihove izobraženosti in predeli, v katerih stanujejo in podobno.

Pri ocenjevanju posamičnih karakteristik socialno-ekonomskega statusa družine oziroma pri utrjevanju prispevka posamičnih karakteristik kriminaliteti mladoletnikov, je treba imeti v vidu, da se te karakteristike medsebojno prepletajo. Tako npr. pripadnost družini s socialnim slojem nižjega ekonomskega statusa pogosto potegne za seboj slabši družbeni ugled, slabše prihodke, slabše pogoje stanovanja, večje število otrok, bolj pogosti pojav asocialnega vedenja odraslih članov družine itd.

Glede na to je utrjevanje kriminalno etiološkega značaja socialno-ekonomskega statusa družine zelo zložen in kompliciran problem. Številne raziskave kriminalitete mladoletnikov

so preučevale tudi materialni položaj družine, v kateri mladoletnik živi, kakor tudi vpliv siromaštva in bogastva, materialni položaj države, mesta, družbenega sloja na nastanek tega pojava. (Singer, 1994)

Hotele so pokazati, ali obstaja vzročno posledična zveza med siromaštvom oziroma slabim materialnim položajem družine in izvrševanjem kriminalitete. Mnenja o tem vprašanju so različna in se gibljejo od tistih, katerim se zdi ta zveza popolnoma nesmiselna, do tistih, ki to zvezo smatrajo kot primaren in neposreden vzrok za kriminalno vedenje. Neodvisno od omenjenih nesoglasjih je, da težki materialni pogoji predstavljajo enega od neposrednih družbenih vzrokov za prestopniško vedenje in se le-ti ne morejo razumeti izolirano, pač pa samo v skupnosti z ostalimi dejavniki.

V kolikor se družina srečuje s težkimi materialnimi pogoji, se to odraža na vzgojnem funkcioniranju družine. V takih pogojih so starši zaskrbljeni in okupirani s težavami materialne narave in niso zmožni posvečati dovolj pozornosti vzgoji otrok. Starši, obremenjeni s skrbmi, v družine vnašajo nemir, kar se negativno odraža na otrocih. Tako se otroci lahko (ali zaradi neustrezne vzgoje ali zaradi nezmožnosti, da na družbeno sprejemljiv način prispevajo k izboljšanju materialne situacije) pridružijo kriminalnim dejanjem. V nekaterih primerih siromaštvo lahko ustvari odločilen vpliv na izvrševanje kazenskih del. Vpliv tega dejavnika na pojav kriminalitete ni enak pri vseh kazenskih dejanjih, je pa najbolj prisoten pri nastanku premoženjskih kazenskih dejanj, kot so tatvine, goljufije, ropi itd.

Težki materialni pogoji lahko vplivajo tudi na pojav nekih drugih oblik prestopništva, kot je asocialno vedenje. Ta vpliv ima svoj prvotni odraz v psihičnem stanju osebnosti, kar je posebej naglašeno pri otrocih, ki se v teh okoliščinah odtujijo od družine, begajo iz šole, prekinjajo šolanje itd. Dejavnik, ki je v tesni zvezi z socialno-ekonomskim statusom družine, je brezposelnost. Le-ta pripelje do upadanja materialnih dobrin določenih slojev, kar v skrajni fazi pripelje do razpada družin in težav v uspešni vzgoji in šolanju otrok.

2.1.2 Sestava in velikost družine

Družina predstavlja družbeno sredino, ki neposredno vpliva na pravilen razvoj osebnosti otroka. Družina prispeva k temu, da se pri osebnosti oblikujejo značajske črte ter moralne, delovne in druge navade. V družini se dosežejo prve življenjske izkušnje in le-ta pušča trajni žig na psihofizičnem razvoju otrok. Proces socializacije, ki je nepogrešljiv pri uspešnem prilagajanju otrok družbeni sredini, se začneja prav v družini. Ali bo ta proces prilagajanja

uspeh in kakšnega značaja bo, je odvisno od značaja družine in kvalitete vzgoje v družini oziroma ustreznosti družine.

Demuth in Brown (2004) sta ugotovila, da je opaziti večjo prestopništvo najstnikov iz enostarševskih družin, kar pripisujeta procesom znotraj družine; zmanjšanem nadzoru nad otrokom ter slabši povezanosti med otrokom in staršem.

Sestava in velikost družine predstavlja pomemben predpogoj njeni funkcionalni ustreznosti. Nasprotno od tega pa imajo nepravilnosti v sestavu družine in druge neprimernosti v njeni strukturi negativen odraz na celoten družinski sistem in njegovo funkcioniranje. Takšni elementi direktno ali preko poslabševanja družinskih funkcij negativno delujejo na razvoj in socializacijo mlade osebnosti. (Lukić, Pečujlić in drugi, 1992)

Iz tega sledi, da je pojav mladoletniškega prestopništva v tesni zvezi z nepravilnostmi družinske strukture (degradirana družina), ker je pod v takšnimi pogoji najbolj ogrožena socialna adaptacija in socializacija najmlajših članov družine. Znanstveniki najpogosteje navajajo naslednje ogrožajoče socialne pogoje: nepopolnost družine, preveliko število otrok, neugoden starostni sestav družine, družinski prepir in nesoglasja, nizek vzgojni in kulturni nivo staršev in podobno. (Milutinović, Aleksić, 1989)

Nesporno pa je, da pusti najtežje posledice na družino, socializacijo in razvoj najmlajših razpadla družina. Za takšne družine se v literaturi pogosto uporablja izraz deficientna (pomanjkljiva) družina. Predvsem pri otrocih pusti posledice na vzgoji, če so soočeni z različnimi partnerji svojih staršev, saj se takšni otroci nimajo možnost navezati na odrasle, ki v določenem času prevzamejo vlogo starša, in od njih prevzeti družbeno sprejemljive norme obnašanja.

Mladenović-Kupčević pravi (1982:178), da deficientnost družine v kvantitativnem pomenu obstaja v vseh primerih, ko je družina nepopolnega sestava zaradi pomanjkanja enega ali obeh staršev. Tu je pomemben vzrok te pomanjkljivosti, saj se le-to na otrocih različno odraža pri posledici smrti, ločitvi, zapuščanju, odsotnosti zaradi izvrševanja kazni, odsotnosti zaradi začasnega dela v tujini.

Verjetno je, da ima razpadlost družine, katera je rezultat vpliva, ki je zunaj moči le-te (kot je smrt enega od staršev) manj neugodno delovanje. Za razliko od tega imajo družine, katerih zgradba je razpadla pretežno zaradi subjektivnih slabosti staršev (kot so ločitev, zunajzakonsko življenje in drugi razlogi ločenega življenja staršev), neprimerljivo težje posledice na otroke in njihov razvoj. (Ž. B. Jašović, 1991)

Pri proučevanju kriminogenega vpliva družine je pomembno določiti, kaj je to, kar bi lahko delovalo v določenih okoliščinah kriminogeno v neki razpadli družini. Na prvem mestu so to težke materialne razmere, ki navadno spremljajo razpadle družine in negativno vplivajo na vse vidike življenja preostalih članov družine. Z razpadanjem družine prihaja do poslabšanja družinske discipline, poslabšanja vzgoje in nadzora otrok, ker je preostali starš ponavadi zaposlen in vse manj časa prebije v hiši z otroki.

Pomanjkanje starševskega nadzora omogoča otroku, da več časa preživi zunaj hiše in s tem se poveča možnost, da otrok pride v stik s kriminalnimi in deviantnimi osebami. Prav tako zaradi razpadlosti družine pride tudi do niza negativnih emocionalnih sprememb v družinskih odnosih, kar ob vseh navedenih okoliščinah oblikuje in izkazuje razne oblike asocialnega in prestopniškega vedenja.

Pojmu nepopolne ali deficientne družine se je dajalo različen pomen zaradi razlaganja kriminogenega vedenja, še posebej mladoletniškega prestopništva. Mnenja avtorjev o tem problemu se lahko razdelijo v dve skupini. V prvo skupino sodijo avtorji, ki vzpostavljajo linearno zvezo med nepopolnimi družinami in mladoletniškim prestopništvom. Opravičila za svoja stališča so našli v podatkih o zelo visoki udeležbi mladoletniških prestopnikov iz nepopolnih družin v prevzgojnih ustanovah.

Ta raziskovanja so se začela že leta 1923 in se posebej povezujejo z imeni Clifford Shaw in Henry McKay, ki sta ugotovila na vzorcu 1675 mladoletnih prestopnikov in 7278 neprestopnikov (iste starosti in enakih predelov stanovanj v Chicagu), da iz nepopolne družine izhaja 42,5 % prestopnikov, neprestopnikov pa samo 36,1 % (Bakić, 1997).

Različno od njih se druga skupina avtorjev razhaja od tega stališča in meni, da je sam pojem presplošen, neopredeljiv in nediferenciran in zato ni znanstven in ne uporaben. To stališče opravičujejo z dejstvom, da pojem nepopolne družine po svoji naravi obsega različne situacije in da je pri tem pomembnejše to, ali je do deficientnosti prišlo zaradi zlonamernega zapuščanja družine s strani enega od staršev, ločitvijo, smrti enega od staršev in drugo, kot kaj je pripeljalo do nastanka takšnega dogodka, kaj je takšna izguba pomenila otroku in v kateri fazi je razvoj otroka doživel to izgubo. (Jašović, 1991)

Glede na to je verjetno, da ima družina, ki je postala nepopolna zaradi smrti enega od staršev, lahko bolj kvalitetne medsebojne odnose kot tista družina, v kateri je prišlo do ločitve zaradi dolgoletnih preprirov in nesoglasja.

2.1.3 Razmere v družini

Razmere v družini ali družinska atmosfera predstavlja najbolj neposreden vpliv delovanja na mlade in njihov razvoj. Pod družinsko atmosfero sodijo vsi medsebojni odnosi vseh družinskih članov. Na družinske odnose vplivajo številni dejavniki: materialni, stanovanjski, dejavniki, ki se vežejo na moralne, družbeno-politične, idejne, mentalno-zdravstvene karakteristike njenih članov, hierarhijo, običaje in interakcijo med družinskimi člani in odnosi med družino in širšo družbeno skupnostjo.

Tolan (2003) je izpostavil pet značilnosti v družinskih interakcijah, ki so značilne za odnos znotraj družine pri prestopnikih; visoka stopnja družinskega konflikta, ki traja že dalj časa; v teh družinah ni točno določeno, kdo najbolj bistveno vpliva na odločitve v družini: otrok ali starši; družinsko druženje ni spontano, ampak največkrat izsiljeno; komunikacija med družinskimi člani je dojemana kot agresivna - čeprav imajo posamezniki zgolj obrambno držo, jih ostali dojemajo kot agresivno; in zadnje, eden ali dva člana družine imata največji delež komunikacije znotraj družine, se pravi niso vsi enakovredni v komunikaciji.

Pozitivni odnosi v družini imajo pozitivno vlogo v procesu socializacije in razvoja otroka, ki se razbere prav v stopnji prispevka k oblikovanju želenih lastnosti otroka. Večina avtorjev, ki so raziskovali ta problem, pravi, da je obstoj primerne pozitivne klime v okviru družine zelo pomembna predpostavka za uspešen proces socializacije, kar lahko potrdimo z dejstvom, da otrok pridobiva socialno želene oblike obnašanja predvsem zaradi ljubezni do svojih staršev. V kolikor ta dejavnik ni dovolj močan, ostali vplivi dajo približne, pomanjkljive rezultate. (M. Singer in Lj. Miksaj-Todorović, 1993)

Slab odnos med starši se kaže skozi prepire, nesoglasja, žalitve, zaničevanja, maltretiranje, prezir in čustveno hladnostjo. Vse to podira družinsko atmosfero ter tako ustvarja občutek strahu, nemira, napetosti in različne negativne čustva pri otrocih, kar se potem odraža na psihičnem zdravju otrok, razvoju negativnih karakteristik osebnosti in s tem v zvezi v izkazovanju prestopniškega obnašanja.

Starša me ne razumeta. Želita imeti kontrolo nad mojim lajfom. Za njih nikoli nisem dovolj dobra, zanimale so ju samo moje ocene. Nikoli pa me nista vprašala, kaj si jaz želim, kaj mene veseli. (Dijana, 14 let, Krizni center za mlade)

O stopnji povezanosti elementov družinske atmosfere s prestopniškim obnašanjem so delane številne raziskave. Rezultati raziskav, ki sta jih naredila Todorović in Jašović, so pokazale, da 68,1 % vseh vprašanih prihaja iz družin, v katerih so odnosi med staršema neugodni za razvoj njihovih otrok. Prav tako tudi slab odnos staršev do otrok prispeva k prestopniškemu obnašanju. V raziskavah je ugotovljeno, da sta fizično kaznovanje in strah pred starši pogost razlog beganja od doma (20 %). Starši mladoletnih prestopnikov (za razliko od staršev neprestopnikov) v zelo velikem številu ne nadzorujejo niti ne usmerjajo prosti čas svojih otrok.

Razmere v družini (kot kriminogeni dejavnik prestopništva) se izkažejo skozi:

- a) neposreden vpliv na prestopniško vedenje,
- b) vpliv na oblikovanje kriminogenih lastnosti,
- c) povečanje delovanja irelevantnih lastnosti osebnosti oziroma mobilizacijo njihovega latentnega kriminalnega značaja. (Jašović, 1991)

2.1.4 Vzgoja

Kvaliteta in način vzgoje kot eden od neposrednih dejavnikov prestopniškega obnašanja je bila pogosto tema številnih raziskovalnih del, čigar avtorji so imeli namen dati odgovor na vprašanje, zaradi česa pri psihofizično normalnih otrocih, kateri živijo v podobnih socialno-ekonomskih pogojih, pa tudi pri otrocih istih staršev, eni postanejo prestopniki, drugi pa ne.

Huizinga, Loeber in Thornberry (2003) so zapisali tri razvojne poti, ki vodijo k delinkvenci in ugotovili, da na vsako pot vpliva slaba vzgoja ter slaba navezanost na družino.

Ardelt in Day (2002:311) sta v svoji študiji predstavili štiri spremeljivke, ki so običajno negativno povezane z deviantnim obnašanjem mladostnikov; pozitivni odnosi znotraj družine, podpora staršev, konsistentno in konstruktivno discipliniranje in nadzor staršev nad otroci.

Številni avtorji se strinjajo, da sta se kakovost in način vzgoje menjala s spremembami, katere je družina kot mikrosocialni sistem doživela skozi zgodovino, ko se je spreminjala iz tradicionalne patriarhalne, v sodobno družino kot novo družbeno skupnost.

Spremembe, ki so spremljale proces spreminjanja, se kažejo v vse večji dostopnosti družine družbi; v vse večji osebni diferenciaciji njenih članov, kar se naprej veže na družbeno emancipacijo in osvobajanje žene kot tudi na prizadevanja, da se družinske funkcije prenesejo

na druge družbene institucije, ki so za ta namen organizirane. Ti procesi in spremembe imajo poleg pozitivnih vplivov na razvoj in socializacijo mladoletnikov tudi negativen vpliv na vzgojo mladih. Do tega pride zaradi počasnejšega izvajanja procesa posodobitve družine, ki poleg tega zaostaja za razvojem družbe in družbenih odnosov.

Kljub spremenjenim družbenim odnosom in spremenjenem odnosu družbe do človeka veliko družin še vedno prakticira stara patriarhalna stališča do otrok, kar se negativno odraža na razvoj mladih.

Prav tako negativna karakteristika, ki izhaja iz procesa spreminjanja družine, je slabšanje družinske vzgojne funkcije, saj družba ni v zadovoljivi meri poskrbela za institucije, katere bi to vlogo prevzele. Tako pride do slabše vzgoje, ki vpliva na pojav asocialnega in prestopniškega vedenja otrok.

Številni avtorji so poskusili v svojih knjigah dati odgovor na vprašanje, ali pretirano stroga vzgoja, pretirano popustljiva vzgoja in pomanjkanje vzgoje, neposredno vpliva na nastanek prestopniškega vedenja. Eden od številnih zaključkov, ki so prišli iz raziskovanja McCordyevih (1937-1939), kaže na posebej veliko pomembnost kvalitete medčloveških odnosov v družini, stopnje njihove povezanosti in uporabe določenih vzgojnih strategij na pojav nepravilnega in prestopniškega obnašanja otrok. Dejavnik pomanjkanja čustvene topline skupaj s prepiri med staršema kaže na veliko povezanost takšnih otrok s kriminaliteto, a vzgojna strategija, polna ljubezni in čustvenosti do otrok, je delovala restriktivno na pojav kriminalitete. (M. Singer, 1994)

Poleg tega se številni avtorji strinjajo, da avtoritativen tip vzgoje - ko je starš močno povezan z otrokom, hkrati pa nad njim izvaja precejšen nadzor - najbolj učinkovit. (Go in Le, 2005)

2.1.5 Asocialni pojavi v družini

Na pojav asocialnega in prestopniškega vedenja otrok po splošnem mnenju posebej vpliva asocialno vedenje članov družine, v kateri otrok živi. Prisotnost raznih oblik asocialnega obnašanja staršev, bratov in sester se bo zagotovo negativno odrazila na razvoju mlade osebnosti.

"Pojav asocialnega obnašanja članov družine (kot je alkoholizem, potepanje, nedelo, prostitucija, promiskuiteta in podobno) pomembno razdirajo klimo medčloveških odnosov v družini ter imajo z tako negativnim vzorom in razdrtimi medčloveškimi odnosi neposredno zelo slab vpliv na razvoj in vzgojo otrok." (M. Singer, 1994: 234)

V družinah mladoletnih prestopnikov je glede na rezultate številnih raziskav najbolj pogosta asocialna pojava, prekomerno uživanje alkoholnih pijač in mamil s strani odraslih članov družine, posebej očetov.

Ramovš (2007) pravi, da se alkoholizem staršev javlja v 20 % družin mladoletnikov, ki imajo težave z alkoholom in zato lahko postanejo prestopniki.

Najtežje posledice pušča alkoholizem na odnosih med člani družine ter tako prispeva k uničevanju družinske atmosfere. Pomanjkljivi družinski odnosi, ki so posledica alkoholizma staršev in uživanja mamil, lahko pri otrocih izzovejo počasnejši psihosocialni razvoj in so osnova za nastanek deviantnih in prestopniških oblik obnašanja.

Foter je pogosto pijan. Včasih ko pride domov, je živčen in nas pretepa. Enkrat je na mojem hrbtu prelomil »oklagijo«. Včasih v šoli zaradi tega ne telovadim. Mojemu bratu je zvil roko in meni je enkrat skoraj polomil nogo. Moj brat je sigurno imel enkrat polomljena rebra, ker ni mogel dihat, ko ga je udaril. Sam je bil takrat kriv, zakaj ga je vprašal za denar. Jaz sem raje lačen kot tepen. Enkrat za kazen nam ni dal tri dni jesti. Tudi v šolo nam ni pustil. Vsega je bila kriva sestra, ker je jokala, da je lačna in nas je tako hotel naučiti, kaj pomeni biti lačen. Moj foter je najmočnejši na Jesenicah. Vse v gostilni lahko pretepe. Videl sem ga, ko je enem pijančku zlomil nos. Kri je lila povsod. Zato se mi, ko pride pijan domov skrijemo v omaro in se ne oglašamo. Jaz samo občasno kaj spijem. Nikoli ne bom pjanc kot foter.

(D. R., 12 let, Jesenice)

Prav tako pogosta je tudi situacija, da se otroci v pomanjkanju pozitivnega vzora v kasnejši dobi identificirajo s starši alkoholiki ter zato v iskanju izhoda iz takšne krizne situacije tudi sami postanejo alkoholiki in odvisniki mamil.

Negativen vzor za otroke predstavlja tudi kriminalno vedenje enega od staršev. To se kaže skozi proces »učenja« med potekom socializacije, ko otroci prevzemajo negativen primer staršev. V družini, v kateri se odrasli član ukloni prestopniškemu obnašanju, otroci prevzemajo

vrednote in norme vedenja, katera so v nasprotju z družbeno zaželenimi normami, ter tako oponašajo antisocialno obnašanje staršev (Singer, 1994).

Šelih pravi, da družina prek svoje zapletene dinamike nedvomno pomembno vpliva na osebnostni razvoj otrok in na vedenje vseh svojih članov (Šelih, 2000).

O vplivu asocialnih pojavov v družini na obnašanje otroka je zapisal petindvajset letnik z Jesenic, ki prestaja zaporno kazen v Ljubljani, naslednjo izpoved:

Pišem se N. L. in živim na Jesenicah. Rodil sem se v štiri članski družini. Ko sem bil majhen, je oče bil večkrat v zaporu. Ko je prišel domov, je mami in mene pretepal. Tako me je enkrat, ko sem bil star štiri leta, vrgel skozi oknu na drugem štuku. Takrat mi je zlomil nogo in roko. Ko sem bil sedem let, me je vodil sabo, ko je vlamljajl v tuje bajte. Enkrat nisem hotel iti z njim, ker sem se bal psov takrat je znorel in me je polil po hrbtu z vrelo vodo. Večkrat me je pošiljal, da grem sam vlomit, saj me je naučil kako. Zaradi njega se nisem mogel učiti in nisem končal srednjo šolo. Spomnim se ko sem bil štirinajst, mi je naročil, da moram iti v Kranjsko Goro, da imava delo. Rekel sem, da ne bom več z njim šel, naj gre kar sam. Takrat me je močno zbrcal. Spomnim se, da kar nekaj časa nisem šel ven, ker sem imel obraz zatečen in so me vsa rebra bolela. Potem je na srečo šel za nekaj časa v zapor. Od takrat ga nisem videl. Zaradi njega je mami na živcih zbolela in sestra je postala otrok s posebnimi potrebami. Samo sem jaz ostal normalen v tej družini.

Vsi že omenjeni družinski dejavniki imajo poseben pomen v determiniranju in povzročanju prestopniškega vedenja mladoletnikov. Analizirani kriminogeni vpliv družine ni odvisen samo od nje same, ampak je rezultat širših pogojev, v katerih se družina in njeni odrasli člani nahajajo. Zaradi tega je družini nujno potrebna družbena pomoč za prevladovanje težav, s katerimi se srečuje, ker vemo, da materialno preskrbljena, zdrava in harmonična družina predstavlja najboljši pogoj uspešne vzgoje in socializacije mladoletnikov, tako zaviralno vpliva na vse deviantnosti, katerim so mladi izpostavljeni zunaj družine.

2.2 VPLIV ŠOLSKE SREDINE IN NIZKE STOPNJE IZOBRAZBE

Šola skupaj z družino predstavlja najpomembnejši dejavnik pri pripravljanju mladine za pošteno in uspešno življenje v širši družbeni skupnosti. Naloga šole je prenašanje čim bolj kvalitetnega znanja in spretnosti na mladino, da bi se pri njej bolj podrobno razvile moralne vrednote ter kulturne, delovne in druge navade ter lastnosti.

Z vstopom v šolo se otrok sooči z novim svetom, drugačnim od tistega, iz katerega prihaja in v katerem nima več položaja, ki ga je imel v družini. Sooči se z bolj zapletenim svetom, pogosto tudi manj prijetnim od družinskega.

Šelih pravi, da šolska neuspešnost in težave pri vključevanju v proces izobraževanja so pri mladostniki lahko hkrati pomemben dejavnik, ki povečuje možnost prestopniškega vedenja in je znamenje splošne manjše prilagodljivosti ter nesocializiranosti. (Šelih, 2000:103)

S prihodom v ta novi svet za otroka nastopijo novi problemi, ki zahtevajo tudi sposobnost prilagajanja, ki je pogosto odločilna za njihov nadaljnji odnos do šole in eventualen pojav deviantnega in prestopniškega obnašanja. (Pečar, 1992)

Med številnimi dejavniki, ki lahko vplivajo na mladoletno prestopništvo, izstopa tudi negativen vpliv slabih medsebojnih odnosov učiteljev in učencev. Slab odnos med učiteljem in učencem, prav tako med učenci samimi, pripelje do raznih frustracij, katerim se otrok težje upira. V kolikor se takšne konfliktne situacije ne rešijo, to vsekakor vpliva na učenčevo obnašanje zunaj šole.

Nizka stopnja izobrazbe prav tako predstavlja enega od dejavnikov, ki pogojujejo prestopniško obnašanje. Večina avtorjev je mnenja, da mladi postanejo prestopniki zaradi nezmožnosti razumevanja, kaj je dovoljeno in kaj ne, kar je po pravilu posledica nizke stopnje izobrazbe. Še več, nizki stopnji izobrazbe največkrat sledi še slaba vzgoja, kar se prav tako odraža na vedenju mladih.

Mladi z nizko stopnjo izobrazbe ali ponavljavci imajo kot posledico pogosto frustracije, v šoli se počutijo nezaželene, zato se ji pogosto izognejo in se vključijo v različne neformalne ulične skupine, ki imajo na njih močan vpliv. Da bi bolje razumeli etiološko stran pojavov delinkventnega obnašanja, je pomembno vedeti, kakšen odnos imajo mladi do šole.

Negativen odnos do nje slabi moč šole v usmerjanju njihovega obnašanja, kar povečuje možnost pojave prestopniškega obnašanja. Najtežje oblike negativnega odnosa do šole predstavljajo prekinitve v šolanju, med katerimi so ti mladoletniki prikrajšani za vzgojne in izobraževalne vplive, zaradi tega pa se lahko njihovo obnašanje obrne v negativno smer.

Negativen odnos do šole se kaže tudi v njihovem menjavanju šol. Najbolj pogosta oblika omejenega odnosa do šole je beganje iz šole, ki s časom preraste v vse težjo obliko prestopništva.

Poleg tega se v šoli razvijajo različne oblike vrstniškega nasilja, ki ga ponavadi izvajajo otroci, ki so v svoji vzgoji že doživeli nasilje. Tako z različnimi nasilnimi dejanji krepijo samozaupanje in se potrjujejo.

Najlažje se spravljajo na otroke, ki so pasivni, telesno šibki ali neopredeljeni glede združevanja v šolske tolpe.

Najopaznejša značilnost tipičnega nasilneža je njegova agresivnost.

Pušnik pravi, da imajo nasilneži izrazite potrebe po nadvladi in podrejanju drugih, radi se uveljavljajo z močjo in grožnjami. Včasih se le širokoustijo pred vrstniki o svojih dejanjih. (Pušnik, 1999: 87)

Nasilje med vrstniki je lahko fizično, spolno, psihično, verbalno in prav slednje je najbolj razširjeno med mladimi. Najpogosteje oblike psihičnega nasilja so: zmerjanje ali draženje otroka z zbadljivkami ali kletvicami, grožnje in ustrahovanje, odvzemanje in uničevanje osebnih predmetov, hujskanje prijateljev proti sošolcu, širjenje neresničnih govoric o otroku, potegavščine, ki vrstnike spravljajo v težave ...

Prav ta vrsta nasilja mlade globoko prizadene, sčasoma ponotranjijo mnenje nasilnežev in se tudi sami začnejo počutiti manjvredne. Besede imajo večjo moč kot udarci. Moč besed opisuje sociologinja Leskovšek, ki pravi: »Besede, katerih namen je poniževati, razčlovečiti, odvzeti dostojanstvo, postaviti v podrejen položaj, nekoga prikazati kot nečloveka, tretjerazredno necivilizirano bitje, vplivajo na to, kakšen položaj bodo imeli ti ljudje v družbi.« (Leskovšek, 2005: 81)

Čeprav psihično nasilje mlademu človeku popolnoma spremeni življenje, se premalo zanimamo za preprečevanje in odkrivanje le-tega. Veliko pedagoških delavcev si preprosto zatiska oči pred takšnimi nasilnimi dejanji. Menijo, da je njihova dejavnost v šoli zgolj izobraževalna in da se z vzgojo morajo ukvarjati starši ali pa šolski svetovalni delavci oz. menijo, da besedno zmerjanje in ustrahovanje ni nič takega, da je vse to del odraščanja mladih.

Šele ko se spremeni psihično nasilje v fizično, vzbudi zanimanje odraslih, takrat začutijo, da bi morali kaj storiti, obenem pa so brez moči, da bi kaj storili. (Erb, 1997: 7-8)

2.3 VPLIV PROSTEGA ČASA

Prosti čas predstavlja sestavni del splošne skrbi družbe za najmlajši segment prebivalstva. Skrb družbe se vidi v njenem naporu v smeri razvijanja in usmerjanja pozitivnih interesov, nagnjenj in sposobnosti mladih ter istočasno z ustvarjanjem ugodnih materialnih, bivalnih in drugih pogojev za njihovo izražanje in zadovoljevanje v prostem času. Tam, kjer skrb družbe ni prišla dovolj do izraza, imajo mladi odprt prostor za sprejemanje različnih oblik asocialnega obnašanja.

Uletova pravi, da prosti čas ne pomeni samo večje svobode izbire dejavnosti in odnosov, ampak pomeni tudi čas zmanjšanega nadzora nad posameznikom in posameznico (Ule, 2000:63).

Vpliv prostega časa na prestopniško vedenje mladoletnika je spodbudilo veliko avtorjev, da pokažejo zanimanje za to problematiko in naredijo raziskave na to temo. Rezultati mnogih raziskav so pripeljali do ugotovitve, da mladi največ kaznivih dejanj in drugih oblik prestopništva izvedejo prav v prostem času. Vendar pa se mnenja razhajajo pri vprašanju, koliko pripomore prosti čas pri izkazovanju prestopniškega obnašanja. Nekateri avtorji menijo, da se prestopniško vedenje mladine razume kot način preganjanja zdolgočasnosti, katero mladi doživljajo v prostem času. Da je način preživljanja prostega časa pomemben je ugotovil tudi Warr (2005: 79), ki je predpostavljal, da se oseba lahko zaradi zaposlenosti pri opravljanju konvencionalnih stvari ne vključuje v deviantno obnašanje oz. pravi, da se otrok ne more istočasno igrati in vlamljati.

Po drugi teoriji, ki ima dosti skupnih točk s prejšnjim mnenjem, določene oblike prestopniškega vedenja predstavljajo obliko zadovoljevanja potrebe mladih po igri. Namreč, da bi mladi zadovoljili potrebe po spremembah, avanturah in drugih motivih, v igrah prakticirajo tudi aktivnosti, ki vsebujejo elemente prestopniškega obnašanja ali pa se lahko spremenijo v prestopništvo. Zato so nekateri raziskovalci ugotovili, da prosti čas, ki ga preživljajo najstniki brez nadzora, ne napoveduje prestopništvo, ampak da so skupinske aktivnosti z vrstniki bolj problematične. (Warr, 2005:79) Zato je pozornost preiskovalcev tega problema pritegnil pojav neformalnega organiziranja mladih prestopnikov.

Mladina se v prostem času združuje v skupine zaradi igre. Iz takih skupin se sčasoma izločajo v posebne skupine, ki imajo posebne in drugačne interese ter afinitete in katere v določenem trenutku in v določenih okoliščinah prerastejo v mladoletniške bande ali gangove. Nastanek in delovanje teh skupin se povezuje s prostim časom (Jašović, 1991). Tudi

Bullockova in sodelavci (2006: 30) omenjajo, da na problematično obnašanje otrok vpliva otrokova izpostavljenost posameznikom izven doma, med njimi tudi vrstnikom.

Avtorji navajajo kot osnovni razlog organiziranja mladih v skupine s prestopniško orientacijo nezadostno skrb družbe, da se mladini priskrbi pogoje za organizirano preživljanje prostega časa in da se njihovo vedenje opredeli v pozitivni smeri.

Nekateri avtorji menijo, da pomanjkanje gledališča, klubov, združenj in drugih objektivnih pogojev za organizirano preživljanje prostega časa mladine prav tako prispeva k pogojevanju njihovega prestopniškega obnašanja.

Pomembno je poudariti še eno stališče, in sicer, da mladina izkazuje delinkventno obnašanje zaradi potrebe po avanturi. Se pravi, izvajajo različne aktivnosti avanturističnega tipa in če se na njih pravočasno in ustrezno ne reagira, le-te preidejo v težje oblike prestopniškega vedenja. Sorodno s takšnim stališčem je, da se delovanje prostega časa veže na tiste aktivnosti mladih, čigar osnovna želja je uživanje. V tem smislu mladina obiskuje različna mesta, kot so: bari, gostilne, diskoteke, igralnice itd., v katerih prihaja do izražanja negativnih stimulansov s kriminogenim značajem. Namesto obiskovanja ustanov kulturnega značaja, kot so knjižnice, društva mladih, mladina vse več časa preživi v barih, gostilnah in podobnih mestih, ki na neposreden način usmerjajo njihovo vedenje v asocialni smeri.

2.4 VPLIV MEDIJEV

Mediji predstavljajo močan dejavnik delovanja na sodobnega človeka kot tudi na razvoj njegove osebnosti. K medijem prištevamo: film, televizijo, radio, časopis, literaturo in druga sredstva javnega obveščanja.

Množični mediji omogočajo javno in hitro komuniciranje, ki je minljivo (Erjavec, Volčič, 1999).

Cilj uporabljanja teh sredstev je zadovoljiti potrebe sodobnega človeka, da je obveščen o pomembnih družbenih procesih in dogajanjih. Po teh sredstvih se prenašajo informativni, eduktivni in zabavni programi, ki imajo neposreden vpliv na razvoj osebnosti, posebej mladih, ki se nahajajo v procesu razvoja in družbenega formiranja. Pozitiven vpliv teh

sredstev se gleda skozi pridobivanje znanj in veščin, zanimanje mladih za osvajanje poučnih in kulturnih vrednot, bogastvo socialne in moralne dimenzije ter razvoj ustvarjalnih sposobnosti.

Mediji izvajajo tudi negativen vpliv na mlade in njihovo družbeno vedenje. Ta negativen vpliv se izvaja po poti prezentiranja tistih dejavnikov, ki iz komercialnih in drugih razlogov favorizirajo nasilje, brutalno moč, kriminaliteto in druge amoralne postopke. K temu vsekakor pripomorejo okoliščine, da pri mladih glede na to, da se nahajajo v procesu razvoja, ni v dovolj veliki meri razvito kritično mišljenje o omenjenih dejavnikih. (Ž. B. Jašović, 199: 256)

O tem, v kakšni meri mediji prispevajo k prestopniškemu obnašanju, obstajajo različna mnenja.

Mladenović in Kupčević (1982: 170) menita, da mediji v veliki meri prispevajo k prestopništvu oziroma predstavljajo odločujoče vzroke kriminalnih in drugih oblik prestopništva. Drugi zanikajo tako mišljenje in menijo, da so film, časopis in literatura samo eden od možnih kriminogenih pojavov, ki se realizirajo v obliki kazenskega dela samo v sklopu z delovanjem drugih socialnih in endogenih dejavnikov.

Lahko zaključimo, da odgovor na vprašanje o negativnem vplivu medijev na pojav mladoletnega prestopništva, zahteva analizo vseh programov, ki se po poti medijev prenašajo.

2.4.1 Radio in televizija

Radio in televizija imata kot medij velik vpliv, saj so njihovi programi dostopni velikemu številu ljudi. V prvi polovici 19. st. se je začela doba električnih medijev. Od tega trenutka do danes je človek pod njihovim močnim vplivom. Radio in televizija imata po poti svojih programov veliko moč zadovoljevanja človekovih intelektualnih, moralnih, estetskih, rekreativnih in drugih potreb.

Lahko pa ustvarjata tudi negativen vpliv, posebno na mladino in njihovo vedenje. Kadar se govori o takih negativnih vplivih, se radio in televizija razlikujeta.

Vpliv radia predstavlja manjšo nevarnost za razvoj in formiranje mladih, za razliko od televizije. To je zaradi tega, ker se določeni programi zaradi svoje narave ne morejo prenašati preko radia ali zaradi tega, ker programi preneseni preko radia ne izzovejo isti učinek, kot bi

ga izzvali preko televizije. Vseeno pa to ne pomeni, da določeni programi predvajani preko radia ne morejo pustiti negativnih posledic.

Tako npr. predvajanje programa, ki zanemarija etične, idejne in druge aspekte, vsebine, ki se predstavljajo ali reklame nekaterih proizvodov, ki pri mladih lahko formirajo nerealne motive, za katere le-ti niso zmožni, da bi jih zadovoljili na duševno razumljiv način in tako pri posameznih mladih ljudeh ustvarijo negativno dejstvo. Mnogo izrazitejši negativni vpliv na obnašanje mladih lahko ustvarijo komercialni programi televizije. Televizija tak vpliv ustvarja posebno po poti filma.

In sicer, negativen vpliv na mlade pustijo tisti filmi, ki nimajo etične ali umetniške vrednote. Taki filmi na prvo mesto postavljajo razne kriminalne postopke, seksualne deviacije, parazitsko življenje. Taki filmi lahko mlade popeljejo v svet fiktivnega in jih obtežijo z nerealnimi motivi, lahko pa pri njih razvijejo negativne navade, vrednosti in druge negativne preokupacije in tudi neposredno jih spodbujajo na izvrševanje prestopniških del. (Ž. B. Jašović, 1991: 258)

Filmi takih oblik pa ne delujejo na vse mlade isto. Večji je vpliv na psihično labilne in pretirano emotivne mlade osebe, kot na tiste, ki to niso.

Glede na oceno tega kriminalnega dejavnika v literaturi prevladuje mišljenje, da se negativno vplivanje filma v spodbujanju prestopništva mladih najpogosteje izraža preko podpiranja že obstoječe nagnjenosti k takemu obnašanju.

3 MAKROSOCIALNI DEJAVNIKI

3.1 GOSPODARSKE RAZMERE V DRŽAVI

Vsako družbeno skupnost označuje veliko družbeno-ekonomskih procesov in gibanj, ki imajo lahko manjši ali večji kriminogeni pomen v zloženi etiologiji tako kriminalitete kot socialnega pojava (Jašović, 1991).

Kot eden izmed močnih kriminogenih dejavnika se v literaturi najpogosteje omenjajo slabe gospodarske razmere v državi oziroma ekonomske krize in gospodarske depresije.

Skalar (1987: 18) meni: "Danes pogosto poudarjamo, da je večje število kaznivih dejanj in drugih oblik odklonskega vedenja med mladino pogojuje gospodarska in skupaj z njo moralna kriza, velik razkorak med željami posameznika in njihovimi dejanskimi možnostmi, vse manjše možnosti zaposlovanja za mlade, številne ovire, ki jih postavljamo pred mlade, da bi se osamosvojili in se tvorno vključili v družbeno dogajanje."

Številna raziskovanja so pokazala povečanje nekaterih oblik kriminalitete prav v takšnih razmerah. Hentig ugotavlja, da je bilo v Nemčiji je 1923. leta 120 000 prestopnikov več kakor v minulem letu, kar je zato pomembno glede na to, da je omenjeno leto znano po visoki inflaciji, katera je ekonomsko osiromašila državo in je težko prizadela najbolj revne sloje prebivalstva, ti pa se v takšnem položaju večinoma predajo kriminalu.

Prav tako je znano, da je v času velike svetovne krize, ki se je začela 1929. leta, v večini držav kriminaliteta sunkovito porasla (Singer, 1994).

V času gospodarskih kriz prihaja do zmanjševanja materialnih dobrin, do brezposelnosti vse večjega števila ljudi in sunkovitega porasta cen proizvodov, kar zmanjša kupno moč prebivalstva.

Brezposelnost in revščina v prvi vrsti prizadeneta družine, zato v takšnih okoliščinah pride do nesoglasij v samih odnosih v družini ter do osebnih kriz in spopadov. Nastane konfliktni položaj, iz katerega se izhod išče v prestopniškem vedenju.

Po mnenju večine avtorjev gospodarske krize in depresije značilno vplivajo na pojav določenih oblik kriminalitete, najbolj pogosto premoženjskih deliktov.

V literaturi se opozarja tudi na to, da je porast kriminalitete lahko posledica raznovrstnih problemov, ki spremljajo ekonomski razvoj. Vzročne zveze med kriminaliteto in razvojem se istočasno ne morejo ustrezno razložiti.

Razlog za to je, da sta oba koncepta dinamična in nimata splošno sprejetih pokazateljev. Očitno je, da ekonomski razvoj in menjava družbe izziva menjavo v družbeno-ekonomski strukturi, kar bi lahko vplivalo na deviantno in prestopniško vedenje. Ekonomska rast in razvoj spremljata tudi določene pojave, ki imajo lahko v posebnih situacijah kriminogeni pomen.

Ti spremljajoči pojavi so: nenačrtna urbanizacija, neenakost v podelitvi dohodka, razpadanje družin, družbena mobilnost, trganje tradicionalnih zvez in drugo vsak izmed teh pojavov v skupnosti z drugim dejavnikom pripomorejo k razvoju kriminalitete. To se še posebej negativno odraža na mladini, katera se novo nastalim pogojem ne more prilagoditi. (Jašović, 1991)

3.2 GLOBALIZACIJA

Zelo malo ljudi ve, kaj pomeni globalizacija, ki je postala fenomen sedanosti, ki vpliva na naša življenja. Že smo ugotovili, da globalizacija prinaša s seboj nove izzive in nova tveganja. (Ule, 2000)

Mladi v Evropi so del družb, ki so odprte za zunanje kulturne in gospodarske vplive. Svet je njihov referenčni okvir in ne oklevajo pri zagovarjanju izdelkov, ki simbolizirajo globalizacijo. Hkrati se ne strinjajo z nekaterimi posledicami globalizacije zaradi socialne pravičnosti, odprtosti in 'trajnostnega' razvoja. Dvomijo o mednarodnih institucijah, ki se jim zdijo razmeroma nedostopne, skrivnostne in nezainteresirane za zadeve mladih. Ta odnos med mladimi in globalizacijo, ki je bilo rečeno mešan, ni zdrav in ga ne gre zanemarjati.

Življenjski svet mladih je postal borilna arena, v kateri si vsak gradi svojo socialno mrežo (Ule, 2003). Obdobje odraščanja tako pred mlade postavlja kopico implicitnih družbenih pričakovanj (Mrgole, 2003: 36).

Vse to je velikanski izziv. Mladi si morajo ustvariti pogoje, ki bi jim omogočili, da se bodo videli in obnašali kot podpirajoči, odgovorni, dejavni in strpni državljani v pluralnih družbah. Normalna biografija pa je postala "biografija izbir". Možnosti in nevarnosti negotove prihodnosti mora zaznati posameznik sam. Ti pa so pogosto komaj sposobni sprejeti prave odločitve in posledice. (Mihelj, 2002)

Lahko bi rekli, da med glavne izzive ne le sedanjosti temveč tudi prihodnosti naših družb se uvrščata dva cilja: okrepiti je treba sodelovanje mladih v življenju lokalnih, nacionalnih in evropskih skupnosti ter spodbujati aktivno državljanstvo. (<http://www.mva.si/mladinska-politika/bela-knjiga-evropske-komisije/>)

Na kakšen način in kako je globalizacija vplivala na razvoj prestopništva, bo pokazal čas, ki prihaja.

3.3 MIGRACIJA

Nagla industrializacija ter z njo v zvezi urbanizacija in migracija so procesi, ki se jim pripisujejo številne negativne posledice in se smatrajo za glavne vzroke povečanega izkazovanja mladoletniškega prestopništva. Z razvojem industrije in tehnologije raste tudi število in velikost urbanih prostorov. Industrializacijo in urbanizacijo spremlja tudi migracija oziroma večje gibanje prebivalstva iz vasi v mesta.

Migracija se posebej veže na mlade ljudi, ki prihajajo v mesta z željo, da se zaposlijo ali dokončajo šolanje. Pri tem se srečujejo z nizom težav, poleg katerih mnogi od njih ne uspejo realizirati svoje želje. Tisti, ki uspejo, se srečajo s problemi, kot so stanovanjske težave, prenizka materialna prejemanja. Ravno tako se v novi sredini srečujejo z novimi običaji, novim načinom življenja, novim družbenim vrednotam, kar otežuje njihovo prilagajanje, izziva spopade in pušča sledi v njihovem vedenju.

Z enakimi problemi se srečujejo tudi priseljene družine. Družine v urbani sredini izgubljajo svojo tradicionalno obliko vpliva na otroke. Problemi prilagajanja družine na urbano sredino so oteženi zaradi niza nerešenih vprašanj, kot so: nerešeni stanovanjski problem, težki materialni pogoji, nerešeni skrbi varstva otrok. Poleg tega prihaja do razpadanja družinskega življenja in drugih dezorganizacij družine.

Prav problemi prilagajanja je pomanjkanje integracije v že obstoječo družbo, ki za seboj povleče kup težav, individualnih kriz in deviacij v sferi mentalnih in emocionalnih lastnosti osebnosti, ki ima v končni fazi svoj odsev v prestopniškem vedenju. Glede na to se ne more zaključiti, da industrializacija, urbanizacija in migracija predstavljajo direktne vzroke za nastanek prestopništva. (Skalar, 1987)

Za takšne vzroke se lahko štejejo samo tisti negativni posledični pojavi in procesi, katere industrializacija, urbanizacija in migracija povleče za seboj.

V predhodni razlagi so izpostavljeni najbolj pomembni globalni dejavniki, ki predstavljajo deterministično platformo prestopništva kot masovnega pojava. Ti dejavniki nimajo

direktnega delovanja na prestopniško vedenje, temveč svoj vpliv ustvarjajo preko ožje družbene strukture in drugih neposrednih dejavnikov.

Glede na to se nobeden od dejavnikov ne more opazovati izolirano, ampak samo skupaj z drugim splošnim dejavnikom. I. Bakić (1997: 154) pravi: *»Če želimo razumeti in razložiti prestopništvo kot družbeni pojav, moramo iskati vzroke njegovega nastanka v tistih splošnih dejavnikih družbenega gibanja; v ekonomskih, političnih in ideoloških razmerah dane epohe, v katerih najdemo skrajne vzroke ostalih družbenih pojavov: revolucij, vojn, ekonomskih kriz itd. Če želimo razložiti primer nekega individualnega prestopnika, tj. če želimo razumeti in razložiti prestopništvo kot individualni pojav, moramo vzroke iskati v enakih specifičnih, psiholoških, bioloških in socialnih karakteristikah konkretne osebnosti, v katerih iščemo vzroke in v vseh njegovih drugih aktivnostih in postopkih«.*

4 PREVENTIVA MLADOLETNIŠKEGA PRESTOPNIŠTVA

O tem, koliko je pomembna preventiva na področju prestopništva, govori celo Rresolucija o preprečevanju in zatiranju kriminalitete, ki pravi v prvem členu, da je življenje v varnem okolju temeljna človekova pravica in neprecenljiva družbena vrednota in da kriminaliteta lahko zaradi številnih negativnih socialnih, ekonomskih in družbeno-moralnih posledic prizadene pomemben delež prebivalstva ter ogrozi nacionalno varnost v celoti. (RePZK, 2006)

Živimo pa v časih, ko je lažje pokazati na nevzgojenega in antisocialnega mladostnika, kot pa začeti razpravo ter iskati rešitve v družbeni strukturi, institucijah, družini, šoli in tudi pri vplivu medijev, ki imajo zelo pomembno vlogo v razvoju prestopništva, predvsem pri zanemarjenih in manj uspešnih mladostnikih. Ti vidijo rešitev svojega položaja v prestopništvu oziroma so vanj tako rekoč potisnjeni. Verjamem v pomembno vlogo socialne politike in zagotavljanja socialnega miru, kar mora zagotoviti država.

Jašević (1991) navaja, da preventiva mladoletniškega prestopništva predstavlja celoten sistem medsebojno usklajenih mer in aktivnosti, s katerim družba in njeni organizirani deli nasprotujejo temu pojavu, njegovem nastajanju, ponavljanju in preraščanju v težje oblike.

Pojem preventive obsega dve skupini mer in aktivnosti. Eno skupino sestavljajo tiste mere in aktivnosti, katerih cilj je preprečevanje nastanka mladoletniškega prestopništva - antideliktno delovanje ali primarna preventiva, medtem ko v drugo skupino sodijo tiste mere, ki so usmerjene na zmanjševanje že nastalih pojavov - postdeliktno delovanje ali sekundarna preventiva. (Jašović, 1991: 306)

Mere primarne preventive delujejo v smeri eliminiranja ali zmanjševanja družbenih in drugih objektivnih dejavnikov (kateri ugajajo prestopniškem vedenju mladih) na najmanjšo mogočo mero, tj. jemlje v obzir družbeno-politične in makrosocialne dejavnike prestopništva in posamezne dejavnike, kateri vplivajo na posamezne ožje skupine mladih oziroma na posameznika.

Mere primarne preventive so usmerjene na reševanje fundamentalnih vzrokov človekove odtujenosti v družbi in ustvarjanju pogojev za vsestranski razvoj njegove osebnosti, kot tudi na reševanje različnih socialnih, vzgojnih, zdravstvenih in drugih problemov posameznika.

Za razliko od primarne sekundarna preventiva svoje mere in aktivnosti usmerja na zgodnje odkrivanje oziroma identificiranje mladih, kjer je v vedenju prišlo do deviacije.

Mere sekundarne preventive so številne in različne. Lahko začnemo pri tistih, katerih cilj je uskladiti objektivne vzroke prestopniškega vedenja s tistimi, ki so usmerjeni na izzivanje spremembe v osebnosti samega posameznika. (Dillon in drugi, 2008)

Z merami sekundarne preventive se mladini daje pomoč v prevladovanju in prebroditvi objektivnih in osebnih težav lastnega razvoja in pozitivne socializacije. Tako so tudi mere usmerjene na uničevanje objektivnih in subjektivnih vzrokov in pogojev prestopniškega vedenja. S tem se istočasno zavaruje zaščita družbe in njenih vrednot. Tako lahko razumemo, da je razlika med primarno in sekundarno preventivo bolj formalna kot vsebinska. (Jašović, 1991)

S tem v zvezi mora splošne napore družbe za prebroditev vzroka človekove odtujenosti spremljati prizadevanja, da se daje pomoč mladini zaradi usposabljanja za ustvarjalno delo in življenje ter tudi aktivnosti, s katerimi se rešujejo tisti problemi, ki zadevajo ožje družbene skupine in posameznike.

Samo tako postavljena preventiva lahko daje resnični uspeh; kar pomeni, da če bi se družba opredelila samo na dajanje pomoči in zaščite posameznikom brez kakih pozitivnih sprememb v družbeni strukturi in odnosih, bi bila takšna preventiva neuspešna, kakor bi bilo neuspešno tudi ostajanje na splošnih pozitivnih spremembah brez dajanja pomoči posameznikom. Tako je uspeh sekundarne preventive determiniran uspehom primarne preventive. To pomeni, kolikor bolj je primarna preventiva učinkovita, tem manjše je število tistih, ki so potrebni sekundarne preventive.

»Ena od pomembnih predpostavk racionalnosti in učinkovitosti preventive mladoletnega prestopništva je vsekakor poznavanje in spremljanje problemov mladine kakor tudi globlje poznavanje prestopništva kot fenomena ter njegovih pogojev in vzrokov. S tem v zvezi imajo velik pomen in doprinos v preventivi empirična raziskovanja, katera na zaupljiv način utrjujejo potrebe in smeri preventive družbenega delovanja. Na osnovi njih je možno izvrševati napoved tendencij tega pojava, kakor tudi samo predvidevanje vedenja posameznika. Rezultati empiričnih raziskovanj nam lahko koristijo tudi kot opora za programiranje preventivne aktivnosti. Kompleksni programi preventive predstavljajo najzaupnejše sredstvo za prebroditev obstoječe neusklajenosti in nezadostne koordinacije med nosilci preventivne aktivnosti in njihovimi merami. To je pot za vzpostavljanje

koherentnega in znotraj sebe povezanega sistema preventive, katere sinhronizirano in skladno delovanje, bi priskrbelo znatno večje uspehe od obstoječih parcialnih posegov.» (Ž. B. Jašović, 1991: 315)

Samo programiranje preventivnega dela zahteva veliko teoretično-metodološkega in strokovnega znanja, v tem pa imajo pomembno vlogo strokovnjaki oziroma strokovne službe, ki se ukvarjajo s preučevanjem prestopništva in drugih pojavov socialne patologije.

Skratka, v končnem oblikovanju programa in njegovi realizaciji morajo sodelovati vsi dejavniki preventive, s katerim je to sodelovanje koristno. Takih dejavnikov je veliko, kot najbolj pomembne pa lahko navedemo družino, šolo, medije - kot dejavnike primarne preventive, ter centre za socialno delo, ki imajo vlogo tako v primarni kot tudi v sekundarni preventivi.

Torej odgovor na vprašanje, kako preprečiti mladoletniško kriminaliteto, ni v strogem delovanju pravosodja in institucij, ki izvršujejo njegove odločitve. Če bi neka institucija res imela tako moč, družbenih problemov več ne bi bilo. (Šelih, 2000)

4.1 PREVENTIVNA VLOGA DRUŽINE

Družina kot najožje življenjsko okolje mladih ima pomembno vlogo v preventivi prestopništva. S svojim skladnim in ustreznim delovanjem vpliva na razvoj in oblikovanje mlade osebnosti ter s tem veliko pripomore k preventivnemu delovanju.

Nesporno je, da družina (v kolikor je zasnovana na razumevanju, ljubezni in sodelovanju) ustvarja pozitiven vpliv na mlade člane in s tem prispeva v borbi zoper deviacije v njihovem vedenju, medtem ko družina, ki kaže strukturalno nepravilnost, slabo družinsko atmosfero in razmere, asocialno vedenje odraslih članov in podobno, ustvarja pomemben dejavnik pogojevanja prestopniškega vedenja mladih.

Tudi Hinton (2003) v raziskavi ugotavlja, da je družina pomembna pri preprečevanju delinkventnosti. Tudi teorije socialnega učenja pravijo, da so starši običajno vzorniki za nedevariantnost, ki otroku predstavijo nezaželene plati deviantnega obnašanja. Poleg tega starši disciplinirajo in nadzorujejo otroke in nata način preprečujejo prestopništvo. (Akers, 2000)

Naj omenim še Warra (2005), ki je izpostavil pomembnost prostega časa in nadzora nad letem. Starši bi morali nadzorovati prosti čas in poseči vmes, ko bi opazili, da je družba nesprejemljiva.

Sama družina, da bi lahko dosegala svoje funkcije in obveze, zahteva določeno družbeno zaščito in pomoč. Oblike zaščite in pomoči so različne, a kot osnovne oblike lahko navedemo:

- Dajanje pomoči pri prevladovanju objektivnih težav (predvsem materialne in socialno kulturne narave), reševanju vprašanja brezposelnosti, stanovanjskega problema in drugih aspektov življenja.
- Dajanje pomoči pri prevladovanju subjektivnih težav, kot so mentalna, psihična ali fizična poškodovanja družinskih članov, različne oblike sociopatološkega vedenja članov in podobno, kar pripelje do nepravilnega odnosa v družini.
- Dajanje pomoči družini v smeri dviganja uspešnosti njenega vzgojnega delovanja, ki se gleda skozi usposabljanje družine za pravočasno prepoznavanje simptomov odklonskega vedenja in ustrezno nastopanje do otroka, ki je takšno vedenje že pokazal.

Družina lahko svojo vlogo v preventivi mladoletniškega prestopništva izvršuje samo v primeru, v kolikor se ji daje kompleksna pomoč ter zaščita v saniranju in prevladovanju subjektivnih in objektivnih težav, s katerim se srečuje.

Čačinovič pravi, da se družina, ki ne zna ravnati s konflikti, mora tega naučiti, nadalje pravi, da se z družino mora vzpostaviti socialnodelovni odnos za potrebe ustvarjanja novih rešitev (G. Čačinovič Vogrinčič, 2007).

4.2 PREVENTIVNA VLOGA ŠOLE

Drugi pomemben dejavnik v preventivi mladoletniškega prestopništva je šola. Le-ta ima zaradi izvrševanja svoje vzgojno-izobraževalne funkcije to možnost, da oblikuje stališča in vedenje otrok ter tako lahko koristi kot uvodnik v vseh akcijah za preprečevanje prestopniškega vedenja. Kot posebna vzgojna institucija, lahko šola igra pomembno vlogo, ker lahko pomaga staršem pri vzgoji otrok. Šola lahko pomaga tudi pri izboru nadaljnjega šolanja.

Njena vloga je lahko tudi pomembna glede spreminjanja programa za koriščenje prostega časa in razvijanja sodelovanja z različnimi lokalnimi organi, družbenimi in specializiranimi institucijami, v smeri razvijanja preventive proti mladoletniškega prestopništva.

Filipčič pravi, da v praksi veliko držav izraža vse več tendencij usmerjanja šolske aktivnosti in izobraževanja tudi zunaj same šole, kar se ocenjuje kot opogumljajoči in ustvarjalni pristop k preprečevanju deviantnega vedenja in spodbujanja pozitivnega razvijanja osebnosti mladih.

V sodobnem kulturnem svetu se tako, glede rehabilitacije vzgojno zanemarjene mladine in preprečevanja mladoletniškega prestopništva, polaga veliko upanja v šolo. (K. Filipčič, 1998)

Vendar se šola v svojem delu srečuje z nizom težav, katere otežujejo njeno preventivno vlogo. Takšni problemi so npr. slabo sodelovanje s starši, težave v notranji organizaciji same šole in njeni realizaciji vzgojno izobraževalnega procesa. Prevladovanje teh težav bi pomenilo pomemben doprinos na področju preprečitve vseh deviacij v vedenju mladih. Temu bi vsekakor pripomoglo tudi sodelovanje šole z drugim službami in ustanovami kot tudi sodelovanje s starši.

Šola ne bi smela zatiskati oči pred problemi, temveč jih reševati. Otroci preživijo tretjino dneva v šoli in v tem času bi lahko veliko prispevala predvsem k vzgoji otrok. Sedanji učitelji so pozabili, da v šolah vzgajamo in ne samo izobražujemo otroke.

4.3 PREVENTIVNA VLOGA MEDIJEV

Mediji izvajajo dvojno vlogo v preventivi prestopniškega vedenja. S prikazovanjem določenih vsebin vzgojno zelo močno delujejo na mladoletnike ter tako pripomorejo k pozitivnem oblikovanju in usmerjanju njihovega vedenja v pozitivni smeri.

Vendar je znano, da mediji plasirajo tudi takšne vsebine, ki nimajo nobenih umetniških vrednot, v katerih se favorizira nasilje in številni drugi amoralni postopki ter zato s takšnimi vsebinami ustvarjajo negativen vpliv na mlade.

Zaradi tega je potrebno, da se mediji osvobodijo takšnih vsebin ali pa jih zmanjšajo na najmanjšo mogočo mero ter s tem preskrbijo čim več prostora vsebinam, katere razvijajo intelektualne, delovne, kulturne, moralne in druge navade in interese mladoletnikov.

Druga vloga medijev v preventivi mladoletniškega prestopništva se kaže v njihovem ustreznem obravnavanju tega pojava in premikanju ostalih družbenih moči v tej smeri. Pri tem se morajo osvoboditi senzacionalnega in enostranskega obravnavanja in kar najbolj objektivno spoznati javnost z vsemi dimenzijami tega pojava ter jo istočasno napeljevati v smeri preventivnega delovanja.

4.4 PREVENTIVNA VLOGA CENTRA ZA SOCIALNO DELO

Center za socialno delo predstavlja pomemben dejavnik preventive in deluje hkrati tako v primarni kakor tudi v sekundarni preventivi. Njegova naloga je soustvarjanje rešitev pri vseh socialno-ekonomskih problemov, pa tudi probleme, ki se tičejo mladoletnih prestopnikov.

Tako center opravlja dela, vezana na probleme socialne ogroženosti, zakonskih ločitev in probleme otrok iz teh zakonov, izvenzakonskih razmerij in težave otrok iz družin, ki nimajo urejenih razmerij, pa probleme odvisnikov od drog in alkohola, prostitucije, mladoletnega prestopništva itd.

Posebej pomembna je njegova vloga pri prevzemanju ustreznih ukrepov preventivnega delovanja na mladoletniško prestopništvo. Ukrepi, katere center za socialno delo prevzema, so številni. Lahko začnemo pri soustvarjanju rešitev s staršema in otrokom. Otrokom lahko pomagajo tudi tako, da jih dajo v rejniško družino, ker včasih sprememba socialne sredine pomaga pri spremembi vedenja otroka.

Jašević (1991: 325) pravi, da se preventivno delovanje teh ustanov kaže skozi koordiniranje in iniciranje preventivnih aktivnosti, odkrivanje in tretman mladoletnikov z začetnimi devijacijami v vedenju, skozi odkrivanje in sodelovanje v vseh fazah ravnanja z mladoletnimi prestopniki, skozi skrb ali oskrbovanje mladoletnikov, odpuščenih iz ustanov za institucionalni tretman.

Center za socialno delo izvaja tudi preventivne projekte za mladoletnike, organizira in koordinira skupine za samopomoč. Poleg tega sodeluje z ostalim dejavnikom preventive, s šolami, zdravstvenim ustanovami in drugimi organizacijami ter jih spodbuja k prevzemanju preventivnih aktivnosti in reševanju problemov mladoletnikov. Do teh informacij pride center za socialno delo tako, da se obrne na izvore teh informacij, kot so: organi notranje zadeve, sodišča, šole, starši itd.

Osnovni namen preventivnih projektov je, da mladoletnikom, ki so zainteresirani, pomagajo, da čimbolj uspešno hodijo po poti lastnih sprememb ter odrastejo v zdrave, avtonomne in zrele osebe - osebe, ki so odgovorne za lastno življenje in so globoko povezane s svojim socialnim okoljem, svojo družino in svojim šolanjem. Na ta način s svojim delom prispevajo k razširjanju razvojnih in socialnih možnosti za progresivno rast in razvoj mladih, obenem pa

preventivno delujejo na razvoj odvisnosti od psihoaktivnih substanc (ilegalne droge, alkohol, tobak ...), enako kot tudi antisocialno vedenje (nasilje) in pa suicidalnost mladih.

Ena izmed nalog centra za socialno delo je tudi zgodnje odkrivanje otrok in mladine, ki živijo v težkih družinskih okoliščinah, ter prevzemanje ustreznih akcij pri odklanjanju vzrokov in ustvarjanju ugodnih življenjskih pogojev za življenje in delo. Indikacije, na osnovi katerih se prevzemajo socialno-zaščitne mere proti mladoletniku in njegovi družini, so nepravilnosti v vedenju otroka in njegovih družinskih okoliščinah.

Center za socialno delo lahko proti otrokom, ki so izvrševalci kaznivih dejanj, prevzamejo niz ukrepov, ki so v interesu otroka. Tako npr. lahko nadzoruje mladoletne prestopnike, opozarja starše na potrebo povečanega nadzora ali preseli otroka v drugo družino ali vzgojno ustanovo ter prevzema tudi druge ukrepe.

Prav tako pomembna naloga teh ustanov je postpenalni sprejem mladoletnika. Ta naloga je posebej pomembna zaradi tega, ker je potrebno priskrbeti reintegracijo mladoletnika v socialno sredino in njene procese, brez katere bi predhodni napori v prevzgoji in resocializaciji ostali neuspešni. (Aleksić, 1989)

Reintegracija mladoletnika se razume kot subjektivna priprava samega mladoletnika, družine in drugih ožjih sredin, da sprejmejo mladoletnika. Za sprejem mladoletnika je potrebno zagotoviti namestitev, prehrano in oblačila, ustrezno zaposlitev, pomoč pri zaključevanju šolanja, saniranju družinskih okoliščin in drugo. To zahteva angažiranje večjega števila družbenih dejavnikov pri prevzemanju ustreznih ukrepov. (Milutinović, Aleksić, 1989)

5 ZAKLJUČEK

Mladoletniško prestopništvo predstavlja negativen družbeni pojav, ki je pogojen z nizom različnih dejavnikov. Da bi se mladoletniško prestopništvo kot masovni družbeni pojav lahko razumelo, ga je potrebno razumeti predvsem kot individualen pojav, ki se kaže skozi konkretno vedenje posameznika, ki odstopa od družbenih norm.

Pri oceni prestopniškega vedenja je potrebno zajeti vse dejavnike: socialne, psihične in biološke, ki vplivajo na vsako življenjsko aktivnost in s tem tudi na prestopniško vedenje. Primarna vloga v etiologiji tega pojava pripada socialnim dejavnikom oziroma dejavnikom družbene sredine. Glede na to, da govorimo o mladoletniku kot subjektu prestopniškega vedenja, ki se za razliko od odraslih oseb označujejo z naglašenimi biopsihičnimi spremembami, je tudi vpliv teh dejavnikov večji, posebej če je mladoletna oseba nepopolno zgrajena.

Vendar vsi dejavniki ne vplivajo na vsakega posameznika enako. Kdaj bo eden ali več dejavnikov vplivalo kriminogeno, je odvisno od celotne življenjske situacije, v kateri delujejo. V gledanju etiologije mladoletniškega prestopništva se ne more začeti od tistih dejavnikov, ki pogojujejo individualno prestopniško vedenje, ker je mladoletniško prestopništvo v bistvu družbeni pojav, na katerega vplivajo dejavniki družbenih sprememb. Potemtakem je vzroke prestopništva treba iskati v določeni skupnosti in v kriminogenih karakteristikah same družbe.

Razumevanje vseh dejavnikov mladoletniškega prestopništva je posebnega pomena za preprečevanje in zmanjševanje tega pojava. Za uspešno preprečevanje mladoletniškega prestopništva je potrebno ugotoviti in odkloniti vse vzroke, ki pripeljejo k le-temu. Tako bi se družba morala usmeriti na izvajanje različnih akcij, kot so gospodarske, socialne, vzgojne, kulturne, zdravstvene in drugo. Edino socialno-preventivni ukrepi lahko dajo potrebne rezultate, zato je glede na to potrebno usklajevati in koordinirati namene vseh družbenih dejavnikov, predvsem družine, šole, socialnih služb, policije, pravosodnih organov in medijev v boji proti temu družbenemu pojavu.

6 EMPIRIČNI PRIKAZ SOCIALNIH DEJAVNIKOV, KI VPLIVAJO NA NASTANEK MLADOLETNIŠKEGA PRESTOPNIŠTVA

6.1 OPREDELITEV PROBLEMA

O socialnih dejavnikih, ki vplivajo na nastanek in razvoj mladoletniškega prestopništva, obstajajo številne teorije. Poleg teoretičnih izhodišč pa nas zanima tudi to, kakšen pomen dajejo posameznim socialnim dejavnikom učitelji, svetovalni delavci in ostali ljudje. Z raziskavo želimo ugotoviti, kateri socialni dejavniki so po mnenju učiteljev, svetovalnih delavcev in ostalih ljudi najbolj pomembni ter ali lahko šola, družina, center za socialno delo, mediji in policija preventivno vplivajo na nastanek in razvoj prestopništva.

Torej, osnovni namen raziskave je ugotovitev mnenj učiteljev, svetovalnih delavcev in ostalih ljudi o socialnih dejavnikih, ki vplivajo na nastanek mladoletniškega prestopništva in v čem se njihova mnenja razlikujejo. Rezultati raziskave bodo služili pri skupnem oblikovanju, koordiniranju in izvajanju preventivnih projektov za mlade. Poleg razlik v mnenjih bomo namreč ugotovili tudi skupna izhodišča za nadaljnje sodelovanje oz. skupne točke, na katerih lahko sodelujejo vsi udeleženci. Postavili bomo temelje za razširitev raziskave na mlajši del populacije - učence in dijake; s primerjavami med mnenji odraslih in mladih bi lahko razširili pogled na trenutno stanje in izboljšali medgeneracijsko sodelovanje.

6.1.1 Raziskovalne hipoteze

HIPOTEZA ŠT. 1

Stališča svetovalnih delavcev, učiteljev in ostalih ljudi so enaka pri pojmovanju pomembnosti socialnih dejavnikov, ki vplivajo na nastanek in razvoj prestopništva (kot so družina, mediji, šola, prosti čas, značilnosti regije, migracija, globalizacija, gospodarske in ekonomske razmere ...).

HIPOTEZA ŠT. 2

Predpostavljamo, da učitelji, svetovalni delavci in ostali ljudje menijo, da šola, mediji, center za socialno delo, družina in policija lahko preventivno ukrepa pri nastanku mladoletniškega prestopništva.

6.2 METODOLOGIJA

6.2.1 Vrsta raziskave

Pri raziskovalni nalogi sem uporabila deskriptivno raziskavo, saj sem z njo skušala opredeliti mnenja svetovalnih delavcev, učiteljev in ostalih ljudi o vzrokih za nastanek prestopništva in njihovo mnenje o preventivnih dejavnostih, ki vplivajo za zmanjševanje tega pojava.

6.2.2 Merski instrumenti

Za raziskavo sem uporabila vprašalnik z namenom, da bi ugotovila, kakšno mnenje imajo učitelji, svetovalni delavci in ostali ljudje o socialnih dejavnikih, ki vplivajo na nastanek mladoletniškega prestopništva in v čem se njihova mnenja razlikujejo.

V prvem delu vprašalnika sem dobila podatke o spolu, izobrazbi, poklicu in družinskem statusu.

Zanimal me je tudi podatek, ali anketiranci osebno poznajo kakega mladoletnega prestopnika in katera dejanja po njihovem mnenju mladoletni prestopnik stori.

Anketiranci so v naslednjem delu vprašalnika ocenjevali na petstopenjski lestvici socialne dejavnike, ki naj bi vplivali na nastanek mladoletniškega prestopništva. To je bil najboljšežnejši del vprašalnika.

Na petstopenjski lestvici so ocenjevali tudi to, kdo lahko prepreči nastanek mladoletniškega prestopništva. Izbirali so med policijo, družino, centrom za socialno delo, šolo in mediji. Vprašalnik je bil večinoma odprtega tipa. Samo prvi del vprašalnika je bil zaprtega tipa. Zadnja tri vprašanja so bila za odprte odgovore. V tem delu so lahko anketiranci napisali svoje mnenje o vzroku za nastanek in preventivi mladoletniškega prestopništva.

Vprašalnik je bil anonimen. Upoštevala sem zakon o varovanju osebnih podatkov. Anketni vprašalnik je v prilogi raziskovalne naloge.

6.2.3 Populacija in vzorec

6.2.3.1 OPREDELITEV POPULACIJE

Raziskavo sem naredila v Občini Jesenice.

Populacijo so sestavljali učitelji, svetovalni delavci in ostali ljudje.

Anketirala sem učitelje in svetovalne delavce iz vseh treh osnovnih šol na Jesenicah.

Raziskavo sem opravila v mesecu septembru 2008.

6.2.3.2 VZORČENJE

V raziskavi je sodelovalo iz vsake šole deset učiteljev. Učitelje sem izbrala naključno oziroma tiste učitelje, ki so bili dosegljivi v času mojega obiska v šolah.

Tudi ostale ljudi sem izbrala naključno, tako da sem občino razdelila na šest okolišev in naključno izbrala okoliš Plavž, kjer sem anketirala iz vsakega stanovanjskega bloka štiri polnoletne stanovalce.

Zaradi premajhnega števila svetovalnih delavcev sem anketirala vse svetovalne delavce iz vseh osnovnih šol na Jesenicah.

V naslednjih tabelah predstavljam nekatere značilnosti preučevane skupine.

Table 1: Vzorec anketirancev glede na spol

ŠT.	ANKETIRANCI	UČITELJI	OSTALI LJUDJE	SVETOVALNI DELAVCI
	SPOL			
	f	f	f	
1	MOSKI	6	11	0
2	ŽENSKE	24	14	8
3	SKUPAJ	30	35	8

Table 2: Vzorec udeležencev raziskave glede na starost

ŠT.	ANKETIRANCI	STAROST/ LETA					
		20-35		35-50		NAD 50	
		f	f%	f	f%	f	f%
1	UČITELJI	12	44,4%	12	48,0%	6	54,5%
2	SVETOVALNI DELAVCI	0	0,0%	4	16,0%	4	36,4%
3	OSTALI LJUDJE	15	55,6%	9	36,0%	1	9,1%
	SKUPAJ	27	100%	25	100%	11	100%

Table 3: Vzorec anketirancev glede na izobrazbo

ŠT	ANKETIRANCI	IZOBRAZBA											
		NO		OŠ		SŠ		VIŠŠ		VIŠŠ		MAG/DR	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
1	UČITELJI	0	0,0%	0	0,0%	3	11,1%	16	84,2%	11	64,7%	0	0,0%
2	SVET. DELAVCI	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	15,8%	5	29,4%	0	0,0%
3	OSTALI LJUDJE	0	0,0%	0	0,0%	24	88,9%	0	0,0%	1	5,9%	0	0,0%
	SKUPAJ	0	100%	0	100%	27	100%	19	100%	17	100%	0	100%

LEGENDA

NO- nedokončana OŠ	OŠ- osnovna šola	SŠ-srednja šola	VIŠŠ-višja šola	VIŠŠ-visoka šola	MAG/DR- magisterij,doktorat
--------------------	------------------	-----------------	-----------------	------------------	-----------------------------

Table 4: Vzorec udeležencev raziskave glede na družinski status

ŠT.	ANKETIRANCI	DRUŽINSKI STATUS					
		S		P		R	
		f	f%	f	f%	f	f%
1	UČITELJI	8	61,5%	22	44,9%	0	0,0%
2	SVETOVALNI DELAVCI	0	0,0%	8	16,3%	0	0,0%
3	OSTALI LJUDJE	5	38,5%	19	38,8%	1	100,0%
	SKUPAJ	13	100%	49	100%	1	100%

LEGENDA

S- samski/ a	P- poročen/ a, ali izvenzakonska zveza	R- razvezan/ a
--------------	--	----------------

Table 5: Vzorec preučevane skupine glede na podatek, ali imajo otroke

ŠT.	ANKETIRANCI	IMA OTROKE			
		DA		NE	
		f		f	
1	UČITELJI	21		9	
2	SVETOVALNI DELAVCI	7		1	
3	OSTALI LJUDJE	17		8	
	SKUPAJ	45		18	

6.2.4 Zbiranje podatkov

Podatke sam zbirala sama v mesecu septembru 2008. Za zbiranje podatkov sem uporabila vprašalnik, ki so ga izpolnjevali učitelji, svetovalni delavci in ostali ljudje. Vprašalnik je bil za vse enak. Sodelovali so anonimno in odgovarjali pisno. Sodelovanje anketirancev je bilo zelo dobro. Vsi vprašalniki so bili uporabni za raziskavo.

Upoštevala sem zakon o varovanju osebnih podatkov.

6.3 OBDELAVA IN ANALIZA PODTKOV

Pri obdelavi podatkov sem uporabljala program Microsoft Excel in SPSS for Windows.

Izračunala sem: - relativne frekvence,

- absolutne frekvence,

- aritmetične sredine odgovorov.

Razlike med mnenji učiteljev, svetovalnimi delavci in ostalimi ljudmi sem ugotavljala z metodo enosmerne analize variance.

Rezultate sem prikazala grafično in v tabelah.

6.4 PRIKAZ REZULTATOV

Table 6.: Vzorec anketirancev glede na vprašanje, ali osebno poznajo mladoletnega prestopnika

ŠT.	ANKETIRANCI	POZNA PRESTOPNIKA	
		DA	NE
		f	f
1	UČITELJI	19	11
2	SVETOVALNI DELAVCI	8	0
3	OSTALI LJUDJE	14	11
	SKUPAJ	41	22

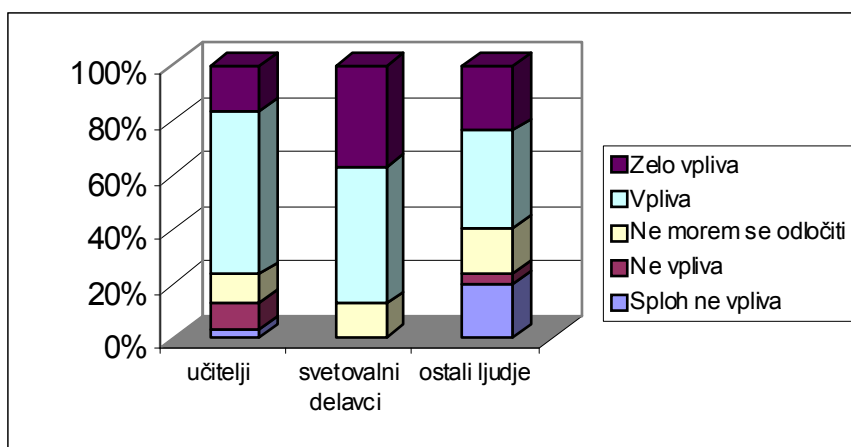
Veliko udeležencev raziskave pozna mladoletne prestopnike osebno. Kar je seveda zelo dobro, ker bodo v anketah v odgovore vnesli tudi svoje osebne izkušnje z mladoletnikom.

Na drugo vprašanje, kdo je mladoletni prestopnik (katera dejanja stori), je večina anketirancev mladoletnim prestopnikom pripisovala kazniva dejanja, kot so: ropi, tatvine, umori, vlomi itd. Samo svetovalni delavci so označili mladoletne prestopnike kot kršitelje družbenih norm oziroma so jih definirali tako, kot jih označujejo kriminologi. Za prestopništvo so označili vsako družbeno nesprejemljivo obliko obnašanja.

V opisu rezultatov iz tretjega, najobširnejšega vprašanja bomo ugotovili, katere socialne dejavnike udeleženci v raziskavi ocenjujejo kot najbolj kriminogena, ter ali se njihova mnenja o tem pomembno razlikujejo med seboj.

Table 7: Ocena vpliva socialno-ekonomskega statusa družine na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X(f%)
1	Sploh ne vpliva	1	3,3%	0	0,0%	5	20,0%	6	9,5%
2	Ne vpliva	3	10,0%	0	0,0%	1	4,0%	4	6,3%
3	Ne morem se odločiti	3	10,0%	1	12,5%	4	16,0%	8	12,7%
4	Vpliva	18	60,0%	4	50,0%	9	36,0%	31	49,3%
5	Zelo vpliva	5	16,7%	3	37,5%	6	24,0%	14	22,2%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

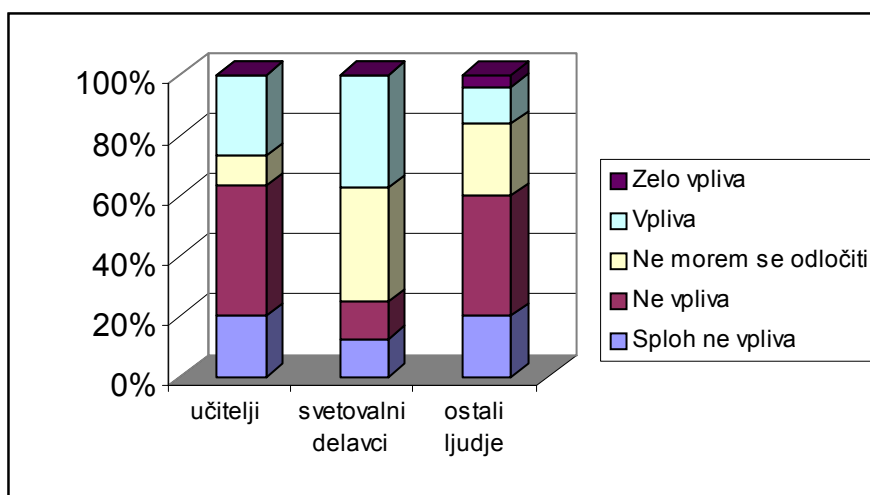

Grafikon 1: Grafični prikaz vpliva socialno-ekonomskega statusa družine na nastanek mladoletnega prestopništva

87,5 % svetovalnih delavcev meni, da socialno-ekonomski status družine vpliva na nastanek mladoletniškega prestopništva. Tudi učitelji in ostali ljudje ne zanemarjajo vpliv tega socialnega dejavnika, čeprav je odstotek pri njih nekoliko manjši.

Table 8: Ocena vpliva sestava in velikosti družin na nastanke mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	6	20,0%	1	12,5%	5	20,0%	12	19,0%
2	Ne vpliva	13	43,3%	1	12,5%	10	40,0%	24	38,2%
3	Ne morem se odločiti	3	10,0%	3	37,5%	6	24,0%	12	19,0%
4	Vpliva	8	26,7%	3	37,5%	3	12,0%	14	22,2%
5	Zelo vpliva	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%	1	1,6%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

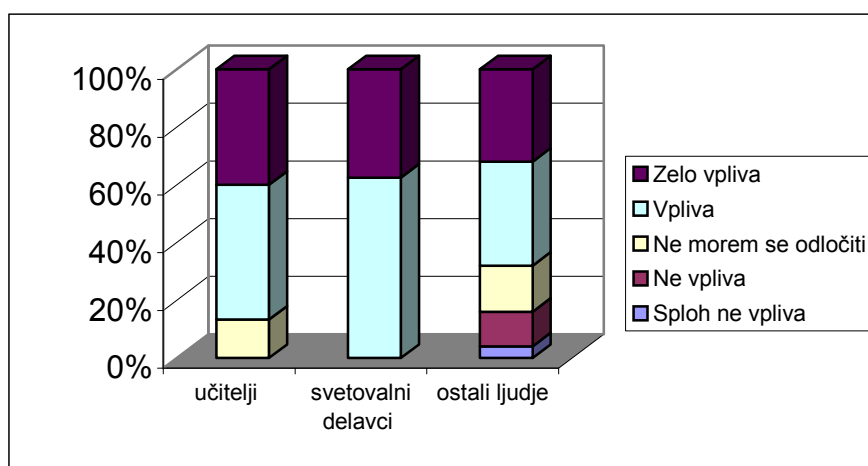

Grafikon 2: Grafični prikaz vpliva sestava in velikosti družine na nastanek mladoletniškega prestopništva

Večina udeležencev se strinja, da sestava in velikost družine ne vpliva na nastanek mladoletniškega prestopništva. Samo 23,8 % udeležencev raziskave meni, da tudi ta socialni dejavnik vpliva na nastanek mladoletniškega prestopništva. Večji delež svetovalnih delavcev se ne more odločiti o vplivu tega dejavnika (37,5 %).

Table 9: Ocena vpliva uživanja alkohola v družinina nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%	1	1,6%
2	Ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	3	12,0%	3	4,8%
3	Ne morem se odločiti	4	13,3%	0	0,0%	4	16,0%	8	12,7%
4	Vpliva	14	46,7%	5	62,5%	9	36,0%	28	44,4%
5	Zelo vpliva	12	40,0 %	3	37,5%	8	32,0%	23	36,5%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

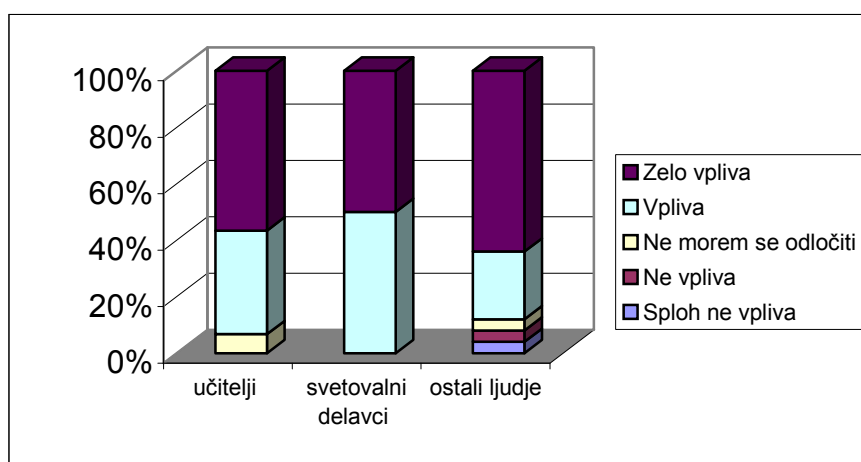

Grafikon 3: Grafični prikaz vpliva uživanja alkohola v družini na nastanek mladoletniškega prestopništva

Le 6,4 % udeležencev raziskave meni, da uživanje alkohola v družini ne vpliva negativno na mladoletnike. 80,9 % se strinja, da le-ta dejavnik vpliva na prestopništvo mladih.

Table 10: Ocena vpliva uživanja mamil v družini na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%	1	1,6%
2	Ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%	1	1,6%
3	Ne morem se odločiti	2	6,7%	0	0,0%	1	4,0%	3	4,8%
4	Vpliva	11	36,7%	4	50,0%	6	24,0%	21	33,3%
5	Zelo vpliva	17	56,6 %	4	50,0%	16	64,0%	37	58,7%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

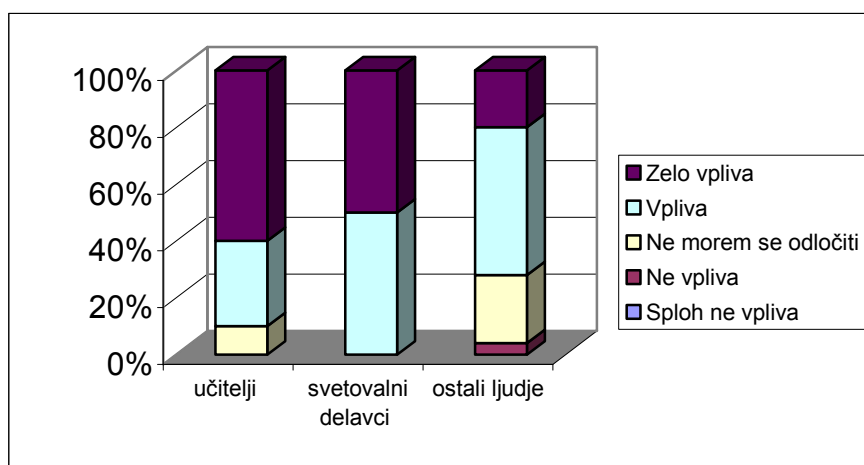

Grafikon 4: Grafični prikaz vpliva uživanja mamil na nastanek mladoletniškega prestopništva

Kar 92,0 % udeležencev raziskave se strinja, da uživanje mamil v družini vpliva na nastanek mladoletniškega prestopništva. Odstotek ljudi, ki so nasprotnega mnenja, je zanemarljiv (3,2 %).

Table 11: Ocena vpliva kršitve družbenih norm s strani staršev na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2	Ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%	1	1,6%
3	Ne morem se odločiti	3	10,0%	0	0,0%	6	24,0%	9	14,0%
4	Vpliva	9	30,0%	4	50,0%	13	52,0%	26	41,3%
5	Zelo vpliva	18	60,0 %	4	50,0%	5	20,0%	27	43,1%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

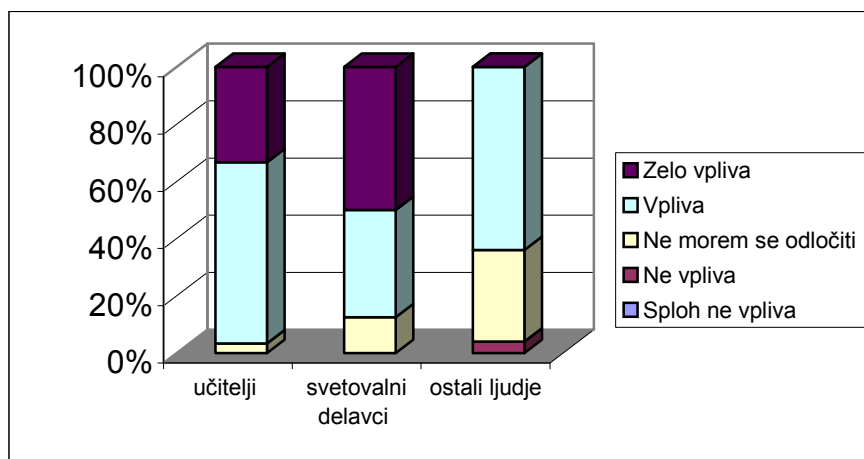

Grafikon 5: Grafični prikaz vpliva kršitve družbenih norm s strani staršev na nastanek mladoletniškega prestopništva

Vsi svetovalni delavci menijo, da kršitev družbenih norm s strani staršev vpliva kriminogeno na otroke. 14,0 % udeležencev se ni moglo odločiti, ostali so ta socialni dejavnik določili kot kriminogen (84,4 %).

Table 12: Ocena vpliva neustrezne socializacije na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2	Ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%	1	1,6%
3	Ne morem se odločiti	1	3,3%	1	12,5%	8	32,0%	10	14,0%
4	Vpliva	19	63,4%	3	37,5%	16	64,0%	38	41,3%
5	Zelo vpliva	10	33,3 %	4	50,0%	0	0,0%	14	43,1%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

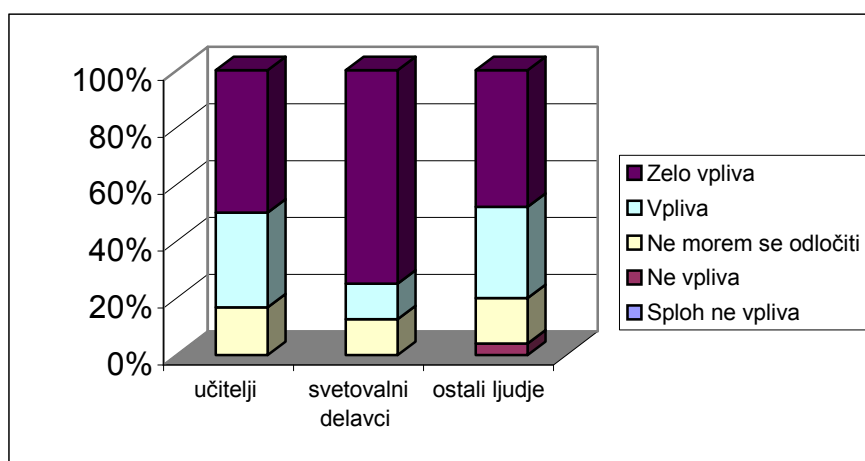

Grafikon 6: Grafični prikaz vpliva neustrezne socializacije na nastanek mladoletniškega prestopništva

Vpliv neustrezne socializacije na mladoletnike najbolj poudarjajo učitelji. Kar 96,7 % jih meni, da vpliva kriminogeno na mladoletnike. Malo manjši pomen temu dejavniku pripisujejo svetovalni delavci. 87,5 % jih meni, da vpliva na nastanek prestopništva. Neustrezno socializacijo tudi ostali ljudje vidijo kot ogrožujoči dejavnik, ki negativno vpliva na otroke.

Table 13: Ocena vpliva slabega nadzora otrok na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2	Ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%	1	1,6%
3	Ne morem se odločiti	5	16,7%	1	12,5%	4	16,0%	10	16,9%
4	Vpliva	10	33,3%	1	12,5%	8	32,0%	19	30,1%
5	Zelo vpliva	15	50,0 %	6	75,0%	12	48,0%	33	52,4%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

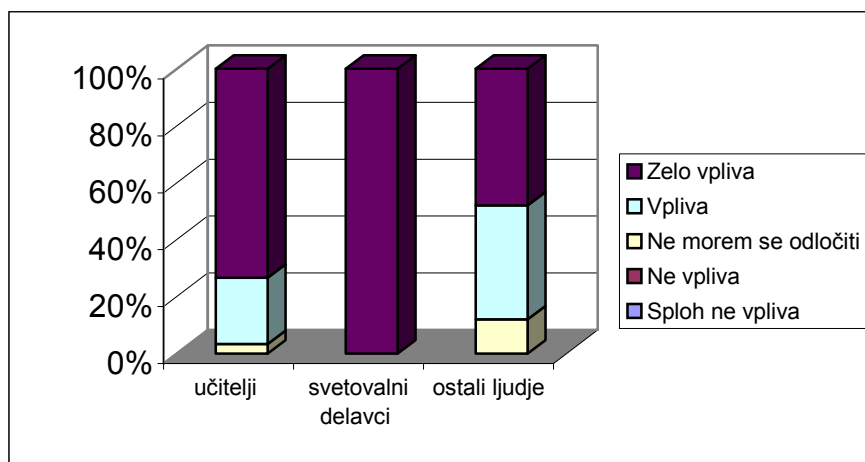

Grafikon 7: Grafični prikaz vpliva slabega nadzorovanja otrok na nastanek mladoletniškega prestopništva

Skoraj vsi udeleženci raziskave se strinjajo, da tudi ta dejavnik kriminogeno vpliva na mladoletnike (82,5 %). Odstotek udeležencev, ki se niso mogli odločiti pri vseh skupinah, je skoraj enak.

Table 14: Ocena vpliva vzgoje na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2	Ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
3	Ne morem se odločiti	1	3,3%	0	0,0%	3	12,0%	4	6,3%
4	Vpliva	7	23,3%	0	0,0%	10	40,0%	17	27,0%
5	Zelo vpliva	22	73,4 %	8	100,0%	12	48,0%	42	66,7%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

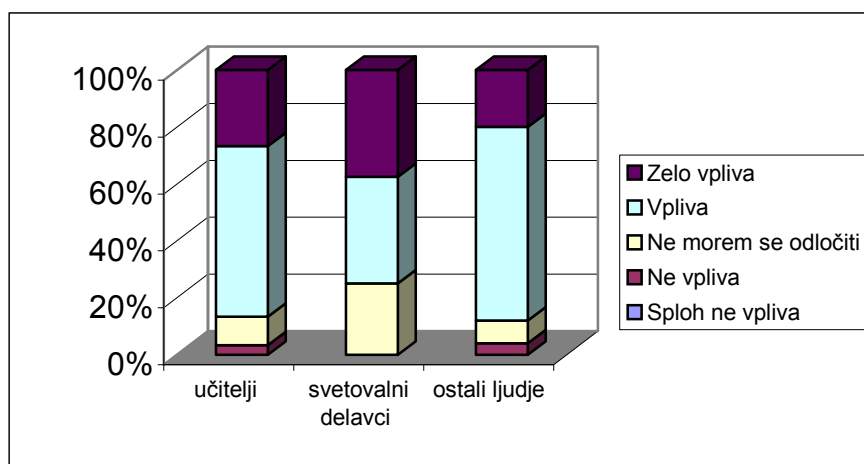

Grafikon 8: Grafični prikaz vpliva vzgoje na nastanek mladoletniškega prestopništva

Večina udeležencev raziskave meni, da družbeno nezaželeno vzgoja najbolj kriminogeno vpliva na mladoletnike (93,7 %). Samo 6,3 % udeležencev se o tem dejavniku ni moglo odločiti. Vsi svetovalni delavci so ocenili vzgojo kot zelo vplivno na pravilen razvoj mlade osebe.

Table 15: Ocena vpliva življenja v okolju, kjer prevladujejo težave, na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2	Ne vpliva	1	3,3%	0	0,0%	1	4,0%	2	3,2%
3	Ne morem se odločiti	3	10,0%	2	25,0%	2	8,0%	7	11,1%
4	Vpliva	18	60,0%	3	37,5%	17	68,0%	38	60,3%
5	Zelo vpliva	8	26,7 %	3	37,5%	5	20,0%	16	25,4%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

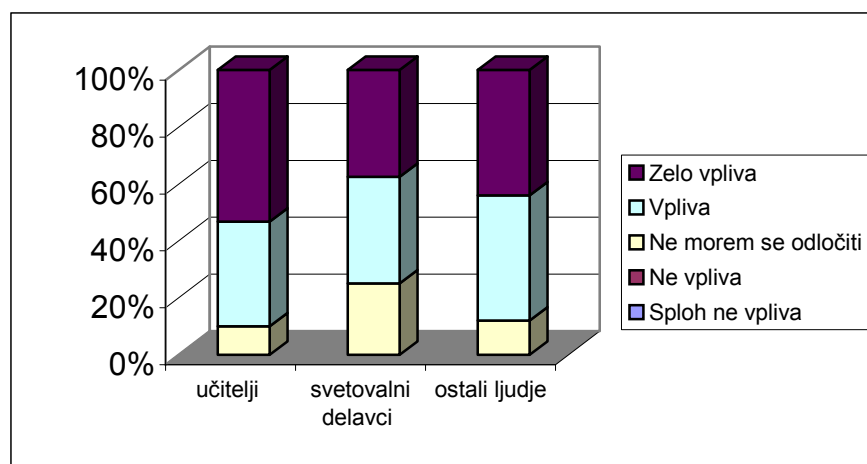

Grafikon 9: Grafični prikaz vpliva življenja v okolju, kjer prevladujejo težave, na nastanek mladoletniškega prestopništva

Skupina ostalih ljudi je življenje v okolju, kjer prevladujejo težave, ocenila kot zelo kriminogeno; kar z 88,0 % anketiranih se strinja, da takšno življenje pelje k mladoletniškemu prestopništvu. Vpliv le tega na mladoletnike niso zanemarili učitelji in svetovalni delavci.

Table 16: Ocena vpliva druženja z drugimi prestopniki na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2	Ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
3	Ne morem se odločiti	3	10,0%	2	25,0%	3	12,0%	8	12,7%
4	Vpliva	11	36,7%	3	37,5%	11	44,0%	25	39,7%
5	Zelo vpliva	16	53,3 %	3	37,5%	11	44,0%	30	47,6%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

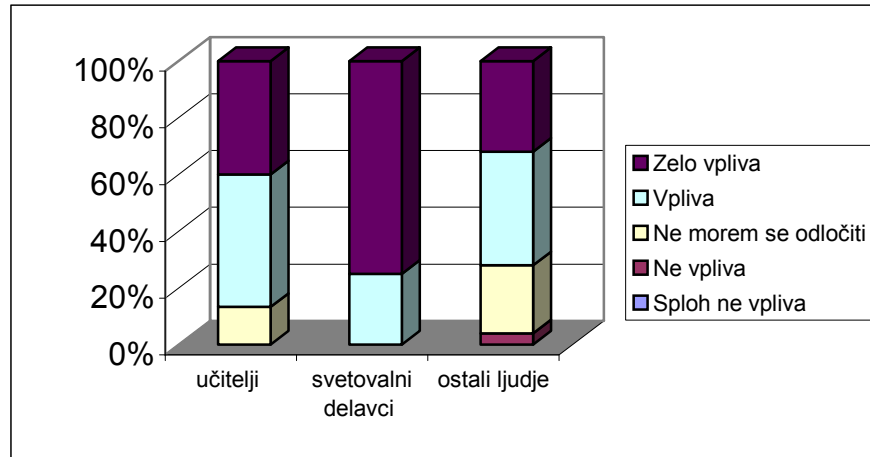

Grafikon 10: Grafični prikaz vpliva druženja z drugimi prestopniki na nastanek mladoletniškega prestopništva

Vsi udeleženci raziskave tudi ta dejavnik ocenjujejo kot vpliven na nastanek mladoletniškega prestopništva. Pri tem so verjetno zanemarili osebnost mladoletnika, ki ima tudi vpliv pri razvoju značaja mladoletnika.

Table 17: Ocena vpliva neustrezne komunikacije med družinskimi člani na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2	Ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%	1	1,6%
3	Ne morem se odločiti	4	13,3%	0	0,0%	6	24,0%	10	15,8%
4	Vpliva	14	46,7%	2	25,0%	10	40,0%	26	41,3%
5	Zelo vpliva	12	40,0 %	6	75,0%	8	32,0%	26	41,3%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

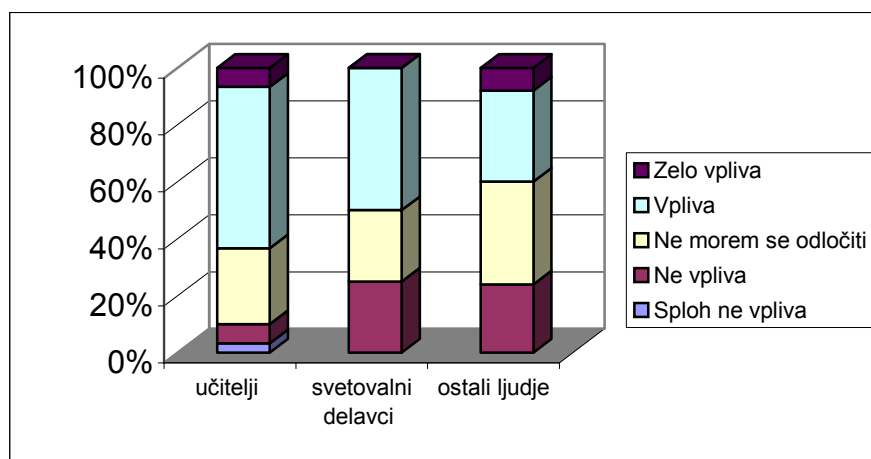

Grafikon 11: Grafični prikaz vpliva neustrezne komunikacije med družinskimi člani na nastanek mladoletniškega prestopništva

Neustrezna komunikacija med družinskimi člani je po mnenju učiteljev, svetovalnih delavcev in ostalih ljudi pomemben dejavnik pri nastanku mladoletniškega prestopništva. Le 24,0 % odstotkov ostalih ljudi in 13,3 % odstotkov učiteljev se ni moglo odločiti o vplivu tega dejavnika na mladoletnike.

Table 18: Ocena vpliva šolske sredine na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	1	3,3%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,6%
2	Ne vpliva	2	6,7%	2	25,0%	6	24,0%	10	15,9%
3	Ne morem se odločiti	8	26,7%	2	25,0%	9	36,0%	19	30,1%
4	Vpliva	17	56,6%	4	50,0%	8	32,0%	29	46,0%
5	Zelo vpliva	2	6,7 %	0	0,0%	2	8,0%	4	6,4%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

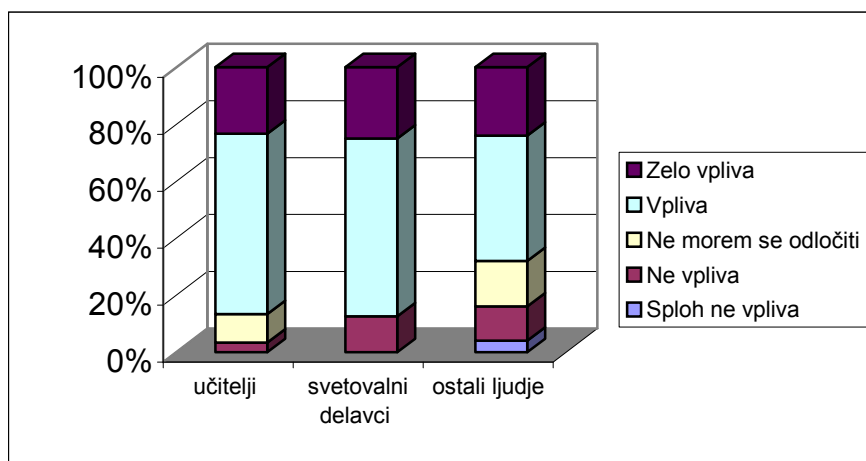

Grafikon 12: Grafični prikaz vpliva šolske sredine na nastanek mladoletniškega prestopništva

Polovica učiteljev in svetovalnih delavcev ter 40,0 % ostalih ljudi meni, da šolska sredina vpliva na prestopništvo, 30,1 % se ni moglo odločiti, 15,9 % pa meni, da ne vpliva. Zanimivo je, da se prav pri vplivu tega dejavnika veliko udeležencev ni moglo odločiti za konkreten odgovor, čeprav sem raziskavo delala prav v šoli.

Table 19: Ocena vpliva preživljanja prostega časa na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	0	0,0%	1	4,0%	2	3,2%
2	Ne vpliva	1	3,3%	1	12,5%	3	12,0%	6	9,5%
3	Ne morem se odločiti	3	10,0%	0	0,0%	4	16,0%	12	19,0%
4	Vpliva	19	63,3%	5	62,5%	11	44,0%	33	52,4%
5	Zelo vpliva	7	23,4 %	2	25,0%	6	24,0%	10	15,9%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

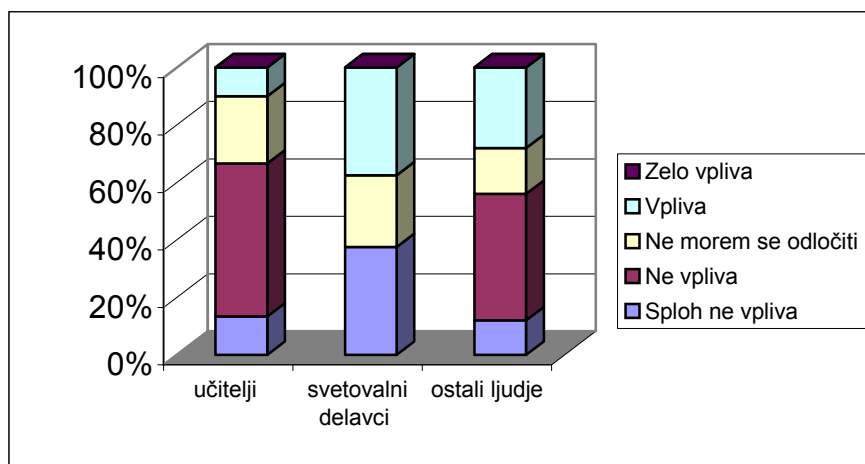

Grafikon 13: Grafični prikaz vpliva preživljanja prostega časa na nastanek mladoletniškega prestopništva

68,3 % anketirancev meni, da preživljanje prostega časa vpliva na nastanek prestopništva mladih. Samo 12,7 % jih meni, da način preživljanja prostega časa mladoletnika ne vpliva na nastanek prestopništva. Odločiti se ni moglo 19,0 % anketirancev.

Table 20: Ocena vpliva radia na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	4	13,3%	3	37,5%	3	12,0%	10	15,9%
2	Ne vpliva	16	53,3%	0	0,0%	11	44,0%	27	42,9%
3	Ne morem se odločiti	7	23,4%	2	25,0%	4	16,0%	13	20,6%
4	Vpliva	3	10,0%	3	37,5%	7	28,0%	13	20,6%
5	Zelo vpliva	0	0,0 %	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

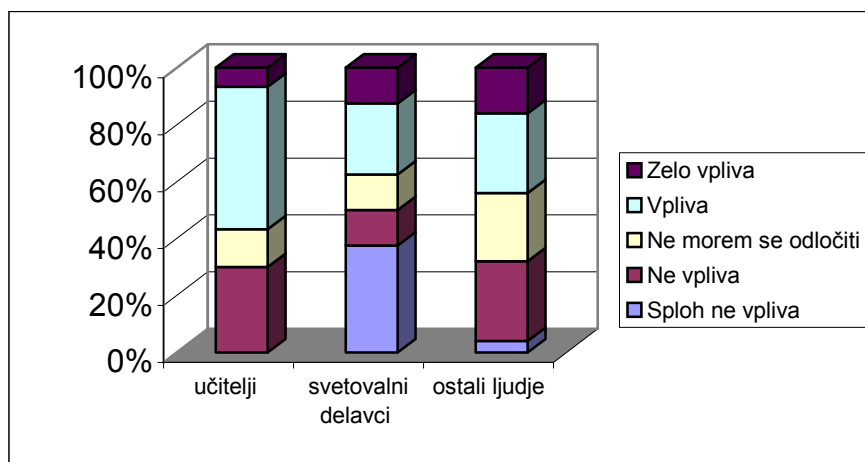

Grafikon 14: Grafični prikaz vpliva radija na nastanek mladoletniškega prestopništva

58,8 % udeležencev se strinja, da radio ne vpliva na prestopništvo. Največji pomen radiu so dali svetovalni delavci; kar 37,0 % jih meni, da radio vpliva na prestopništvo. Veliko udeležencev se tudi tokrat ni moglo odločiti (kar 20,6 %).

Table 21: Ocena vpliva televizije na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	0	0,0%	3	37,5%	1	4,0%	4	6,3%
2	Ne vpliva	9	30,0%	1	12,5%	7	28,0%	17	27,0%
3	Ne morem se odločiti	4	13,3%	1	12,5%	6	24,0%	11	17,5%
4	Vpliva	15	50,0%	2	25,0%	7	28,0%	24	38,1%
5	Zelo vpliva	2	6,7 %	1	12,5%	4	16,0%	7	11,1%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

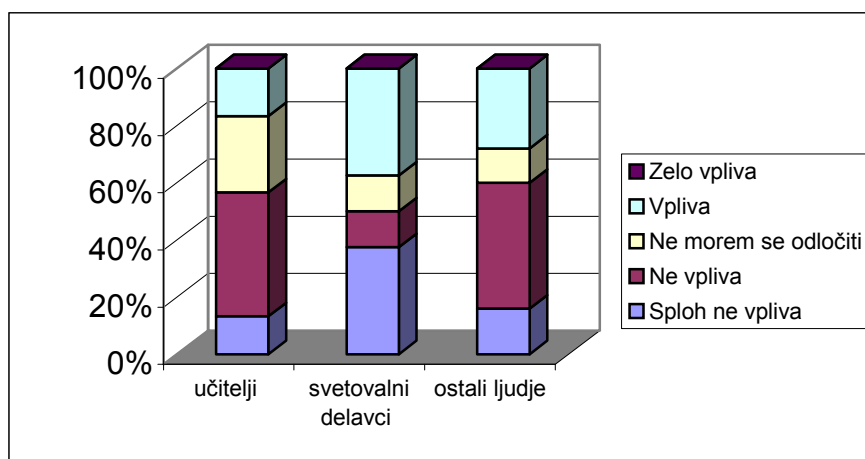

Grafikon 15: Grafični prikaz vpliva televizije na nastanek mladoletniškega prestopništva

49,2 % udeležencev raziskave meni, da televizija vpliva na prestopništvo, samo 33,3 % pa jih meni, da ne vpliva. Največji vpliv temu dejavniku so dali učitelji; kar 56,7 % jih pripisuje televiziji negativen vpliv na otroke.

Table 22: Ocena vpliva rumenega tiska na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	4	13,3%	3	37,5%	4	16,0%	11	17,5%
2	Ne vpliva	13	43,3%	1	12,5%	11	44,0%	25	39,7%
3	Ne morem se odločiti	8	26,7%	1	12,5%	3	12,0%	12	19,0%
4	Vpliva	5	16,7%	3	37,5%	7	28,0%	15	23,8%
5	Zelo vpliva	0	0,0 %	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

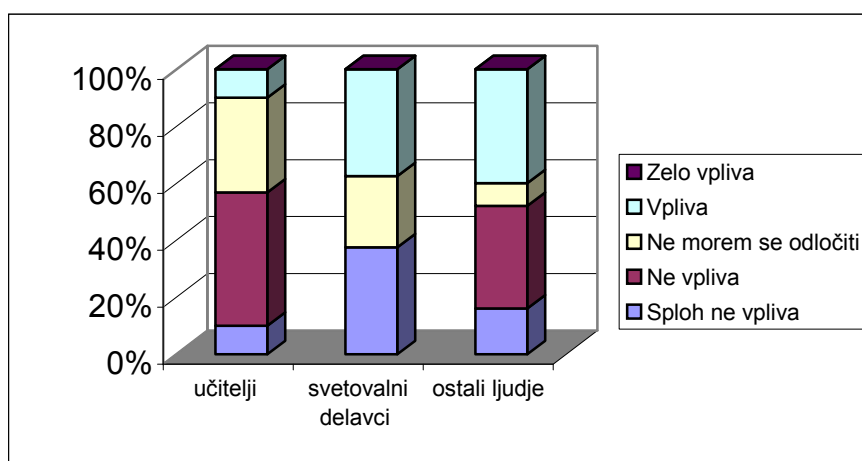
Grafikon 16: Grafični prikaz vpliva rumenega tiska na nastanek mladoletniškega prestopništva

Skupen odstotek vseh anketirancev (23,8 %), ki so odgovorili, da na nastanek mladoletniškega prestopništva vpliva rumeni tisk, je bistveno manjši od odstotka, kjer trdijo, da le-ta ne vpliva na nastanek mladoletniškega prestopništva (57,2 %). Odločiti se ni moglo 19,0 % anketirancev.

Večina anketirancev se strinja, da rumeni tisk ne vpliva na prestopništvo mladih. Kar 57,2 %, so ta vpliv zavrnili, samo 23,8 % jih meni, da vpliva.

Table 23: Ocena vpliva časopisa na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	3	10,0%	3	37,5%	4	16,0%	10	15,9%
2	Ne vpliva	14	46,7%	0	0,0%	9	36,0%	23	36,5%
3	Ne morem se odločiti	10	33,3%	2	25,0%	2	8,0%	14	22,2%
4	Vpliva	3	10,0%	3	37,5%	10	40,0%	16	25,4%
5	Zelo vpliva	0	0,0 %	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

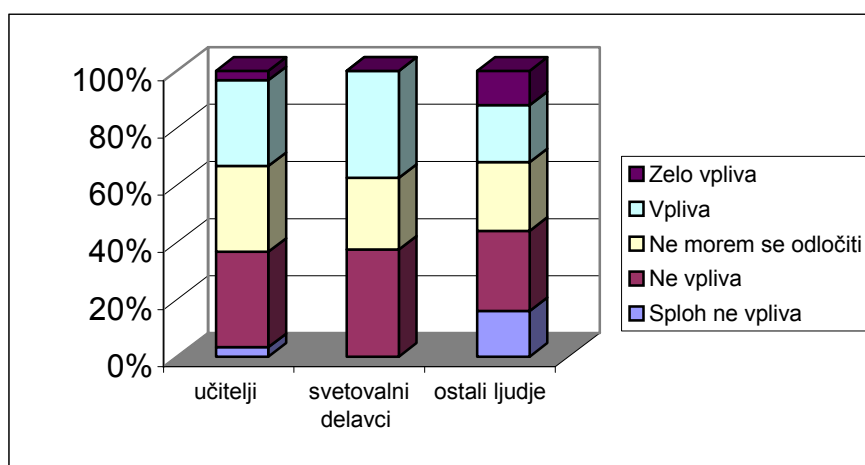

Grafikon 17: Grafični prikaz vpliva časopisa na nastanek mladoletniškega prestopništva

Tudi pri vplivu tega dejavnika na mladoletnike se mnenja udeležencev raziskave razlikujejo. 37,5 % svetovalnih delavcev in 40,0 % ostalih ljudi meni, da časopis lahko kriminogeno vpliva na mladoletnike; s tem se ne strinja kar 52,4 % udeležencev.

Table 24: Ocena vpliva značilnosti regije na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	1	3,3%	0	0,0%	4	16,0%	5	7,9%
2	Ne vpliva	10	33,4%	3	37,5%	7	28,0%	20	31,7%
3	Ne morem se odločiti	9	30,0%	2	25,0%	6	24,0%	17	27,0%
4	Vpliva	9	30,0%	3	37,5%	5	20,0%	17	27,0%
5	Zelo vpliva	1	3,3 %	0	0,0%	3	12,0%	4	6,4%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

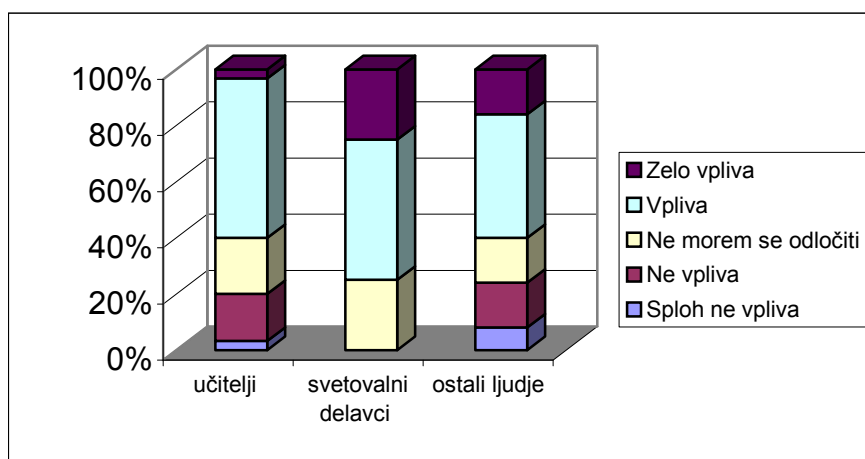
Grafikon 18: Grafični prikaz vpliva značilnosti regije na nastanek mladoletniškega prestopništva

O vplivu značilnosti regije na mladoletnike se velik odstotek udeležencev ni mogel odločiti (27,0 %). Ostali udeleženci raziskave so se razdelili v skoraj enaki dve polovici. 39,8 % jih meni, da značilnost regije ne vpliva kriminogeno na mlade, nasprotnega je mnenja 33,4 % udeležencev. Ni se moglo odločiti 27,0 % anketirancev.

Table 25: Ocena vpliva gospodarskih razmer v državi na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	1	3,3%	0	0,0%	2	8,0%	3	4,8%
2	Ne vpliva	5	16,7%	0	0,0%	4	16,0%	9	14,3%
3	Ne morem se odločiti	6	20,0%	2	25,0%	4	16,0%	12	19,0%
4	Vpliva	17	56,7%	4	50,0%	11	44,0%	32	50,8%
5	Zelo vpliva	1	3,3 %	2	25,0%	4	16,0%	7	11,1%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

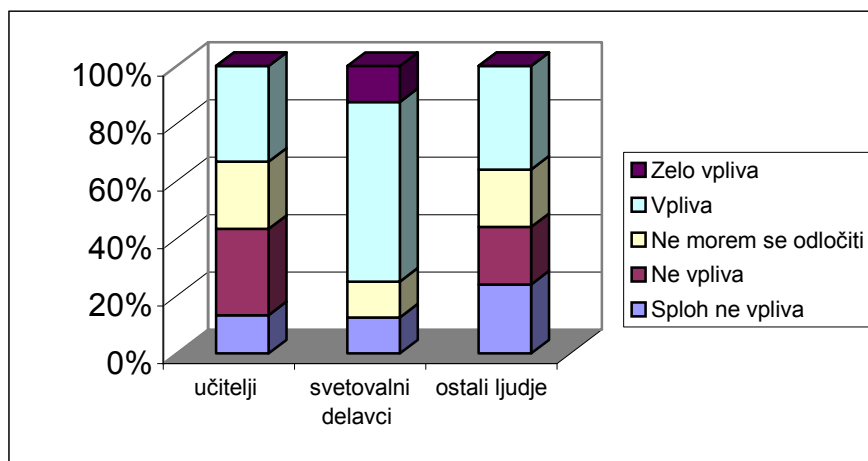
Grafikon19: Grafični prikaz vpliva gospodarskih razmer v državi na nastanek mladoletniškega prestopništva

Večina anketirancev se strinja, da gospodarske razmere vplivajo na nastanek prestopništva (61,9 %). 19,1 % udeležencev je nasprotnega mnenja. Ostali se niso mogli odločiti.

Table 26: Ocena vpliva migracije prebivalstva na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	4	13,3%	1	12,5%	6	24,0%	11	17,5%
2	Ne vpliva	9	30,0%	0	0,0%	5	20,0%	14	22,2%
3	Ne morem se odločiti	7	23,4%	1	12,5%	5	20,0%	13	20,6%
4	Vpliva	10	33,3%	5	62,5%	9	36,0%	24	38,1%
5	Zelo vpliva	0	0,0 %	1	12,5%	0	0,0%	1	1,6%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

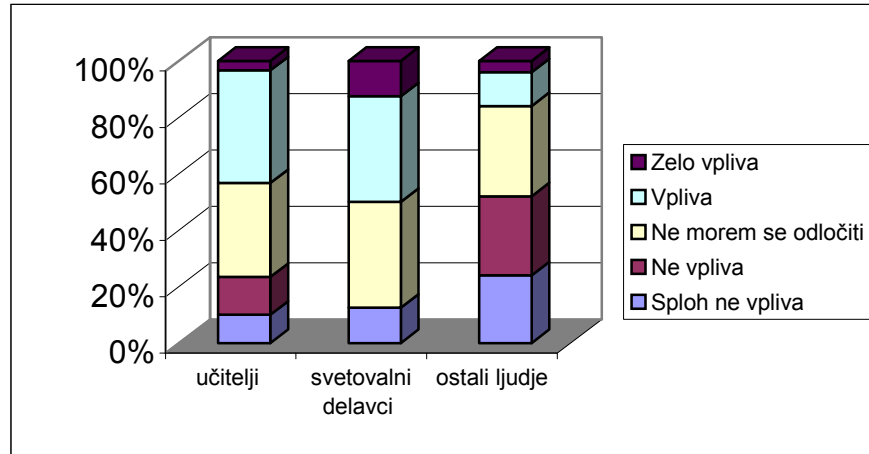

Grafikon 20: Grafični prikaz vpliva migracije prebivalstva na nastanek mladoletniškega prestopništva

Veliko učiteljev (43,4 %) in ostalih ljudi (44,0 %) se ne strinja, da migracija prebivalstva vpliva na mlade. Tudi tokrat svetovalni delavci odstopajo od njihovega mnenja; kar 75,0 % jih meni, da migracija prebivalstva lahko negativno vpliva na mladoletnike.

Table 27: Ocena vpliva globalizacije na nastanek mladoletniškega prestopništva

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Sploh ne vpliva	3	10,0%	1	12,5%	6	24,0%	10	15,8%
2	Ne vpliva	4	13,4%	0	0,0%	7	28,0%	11	17,5%
3	Ne morem se odločiti	10	33,3%	3	37,5%	8	32,0%	21	33,3%
4	Vpliva	12	40,0%	3	37,5%	3	12,0%	18	28,6%
5	Zelo vpliva	1	3,3 %	1	12,5%	1	4,0%	3	4,8%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

Grafikon 21: Grafični prikaz globalizacije na nastanek mladoletniškega prestopništva

O vplivu globalizacije na mladoletnike se anketiranci niso strinjali. 33,3 % jih meni, da ne vpliva, enak odstotek se ni mogel odločiti. 33,4 % jih meni, da vpliva na nastanek prestopništva mladih.

Vprašanje o vplivu socialnih dejavnikov na nastanek mladoletniškega prestopništva sem pustila odprto. Anketiranci so lahko dopisali še več dejavnikov, ki po njihovem mnenju povzročajo nastanek prestopništva. Anketiranci so dopisali naslednje dejavnike, ki naj bi vplivali na nastanek mladoletniškega prestopništva: rejništvo, neustrezni načini reševanja osebnih konfliktov, generacijski značaj, neusklajenost ravnanja policije in sodstva, čustveno zanemarjanje odraslih, izobrazba staršev, ekonomsko-socialna neenakost in zgrešena zakonodaja.

Table 28: Ocena pomembnosti socialnih dejavnikov - enosmerna analiza variance

Na nastanek mlad. prestopništva vpliva	UČITELJI arit.sr.	SV. DEL. arit.sr.	OS. LJUD. arit.sr.	SKUPAJ arit.sr.
1. socialno-ekonomski status družine	3,76	4,25	3,40	3,68
2. sestava in velikost družine	2,44	3,00	2,40	2,49
3. uživanje alkohola v družini	4,27	4,37	4,00	4,10
4. uživanje mamil v družini	4,50	4,50	4,40	4,46
5. kršitev družbenih norm s strani staršev	4,50	4,50	3,88	4,25
6. neustrezna socializacija	4,30	4,37	3,60	4,03
7. slabo nadzorovanje otrok	4,33	4,62	4,24	4,33
8. vzgoja	4,70	5,00	4,36	4,60
9. življenje v okolju, kjer prevladujejo težave	4,10	4,00	4,04	4,07
10. druženje z drugimi prestopniki	4,44	4,12	4,32	4,35
11. neustrezna komunikacija med družiniskimi člani	4,27	4,75	3,00	4,22
12. šolska sredina	3,56	3,25	3,24	3,40
13. preživljanje prostega časa	4,07	4,00	3,72	3,67
14. radio	2,30	2,62	2,60	2,46
15. televizija	3,33	2,62	3,24	3,20
16. rumeni tisk	2,47	2,50	2,52	2,48
17. časopis	2,43	2,62	2,72	2,58
18. značilnost regije	2,97	3,00	2,84	2,92
19. gospodarske razmere v državi	3,40	4,50	3,44	3,49
20. migracija prebivalstva	2,76	3,62	2,68	2,83
21. globalizacija	3,14	3,37	2,44	2,89

Aritmetično sredino razreda smo izračunali po statistični formuli:

$$M_X = \frac{\sum_{i=1}^n x_i \cdot f_i}{N}$$

(število razreda smo označili z x_i , f_i je razredna frekvenca in N je število enot v populaciji).

Iz rezultatov enosmerne analize variance lahko ugotovimo, da obstajajo statistično pomembne razlike med odgovori učiteljev, svetovalnih delavcev in ostalih ljudi, pri 1., 2., 5., 6., 8., 11., 14., 15., 19., 20., in 21. oceni dejavnikov. Pri ostalih ocenah dejavnikov statistično pomembnih razlik ni.

Svetovalni delavci bolj kot ostali udeleženci raziskave večji pomen pripisujejo naslednjim socialnim dejavnikom: socialno-ekonomskemu statusu družine, sestavi in velikosti družine, vzgoji, gospodarskim razmeram v državi in migraciji prebivalstva.

Za ostale ljudi na nastanek mladoletniškega prestopništva manj vpliva kršitev družbenih norm s strani staršev, neustrezna socializacija, neustrezna komunikacija med družinskimi člani in urbanizacija. Učitelji in svetovalni delavci približno enako ocenjujejo vpliv teh dejavnikov na mladoletnike. Komunikacijo med družinskimi člani posebej poudarjajo svetovalni delavci. Menijo, da je komunikacija ključ do uspeha.

Za učitelje ima največji vpliv na nastanek prestopništva kršitev družbenih norm s strani staršev ter uživanje mamil v družini. Najmanjši pomen pripisujejo vplivom časopisa in rumenega tiska na mladino.

Svetovalni delavci so nekoliko manjši pomen kot ostali udeleženci raziskave pripisali vplivu televizije, čeprav so le-ti poudarili, da na nastanek prestopništva vplivajo prav vsi socialni dejavniki.

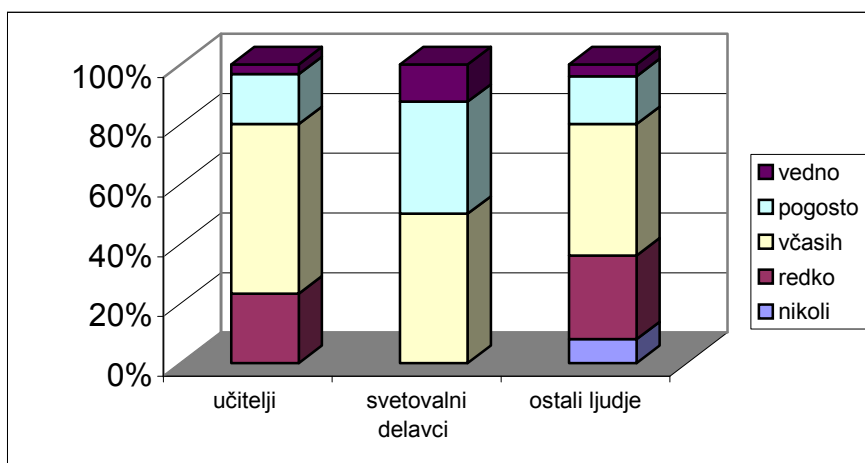
V četrtem vprašanju sem prosila udeležence raziskave, da ocenijo trditve na ocenjevalni lestvici. Iz tega sem poskušala izvedeti, kdo po njihovem mnenju lahko prepreči prestopništvo.

Kakšen pomen pri preventivi prestopništva pripisujejo šoli, družini, policiji, medijem in centru za socialno delo.

Tudi to vprašanje sem pustila odprto. Anketiranci so dopisali naslednje: da prestopništvo lahko prepreči vsak, ki se zaveda, da prestopništvo obstaja; zdrava sredina; kjer se otrok čuti potrebnega in zaželenega; vrstniki, ki prispevajo k sekundarni socializaciji; visoke zaporniške kazni; s skupnimi močmi in z veliko več poudarjanja otrokovih pozitivnih lastnosti in sposobnosti; družba in okolje in nevladne organizirane skupine.

Table 29: 1. Trditve: nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči šola.

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Nikoli	0	0,0%	0	0,0%	2	8,0%	2	3,2%
2	Redko	7	23,3%	0	0,0%	7	28,0%	14	22,2%
3	Včasih	17	56,7%	4	50,0%	11	44,0%	32	50,8%
4	Pogosto	5	16,7%	3	37,5%	4	16,0%	12	19,0%
5	Vedno	1	3,3 %	1	12,5%	1	4,0%	3	4,8%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

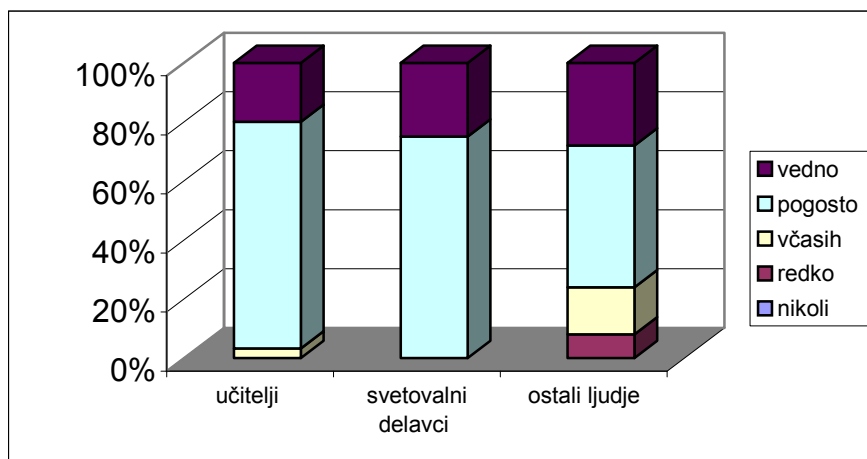

Grafikon 22: Grafični prikaz rezultatov

Polovica svetovalnih delavcev meni, da šola lahko prepreči prestopništvo, medtem ko se učitelji in ostali ljudje ne strinjajo s takšnim mnenjem. Največji odstotek anketirancev se je odločil za odgovor včasih oziroma da šola lahko včasih prepreči prestopništvo.

Table 30: 2. trditev: nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči družina.

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Nikoli	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2	Redko	0	0,0%	0	0,0%	2	8,0%	2	3,2%
3	Včasih	1	3,3%	0	0,0%	4	16,0%	5	7,9%
4	Pogosto	23	76,7%	6	75,0%	12	48,0%	41	65,1%
5	Vedno	6	20,0%	2	25,0%	7	28,0%	15	23,8%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

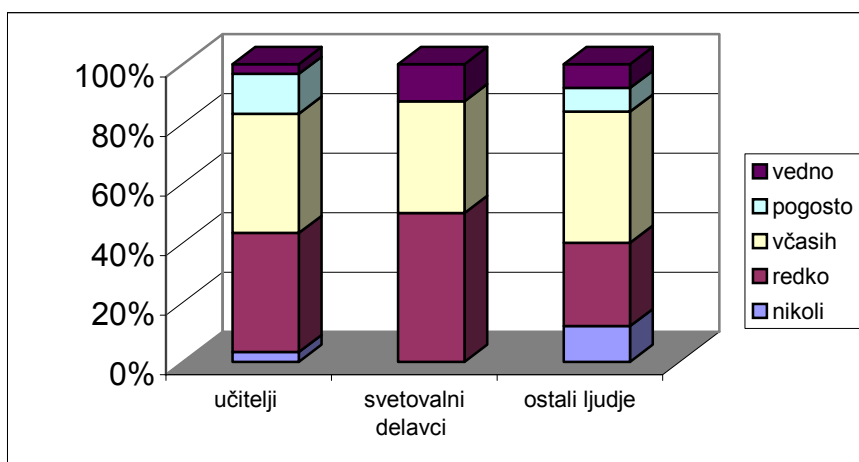

Grafikon 23: Grafični prikaz rezultatov

Vsi anketiranci se strinjajo, da družina lahko prepreči nastanek prestopništva. Samo manjši odstotek (24,0 %) ostalih ljudi in učiteljev (3,3 %) se ne strinja.

Table 31: 3. trditev: nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči policija.

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Nikoli	1	3,3%	0	0,0%	3	12,0%	4	6,3%
2	Redko	12	40,0%	4	50,0%	7	28,0%	23	36,6%
3	Včasih	12	40,0%	3	37,5%	11	44,0%	26	41,3%
4	Pogosto	4	13,4%	0	0,0%	2	8,0%	6	9,5%
5	Vedno	1	3,3%	1	12,5%	2	8,0%	4	6,3%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

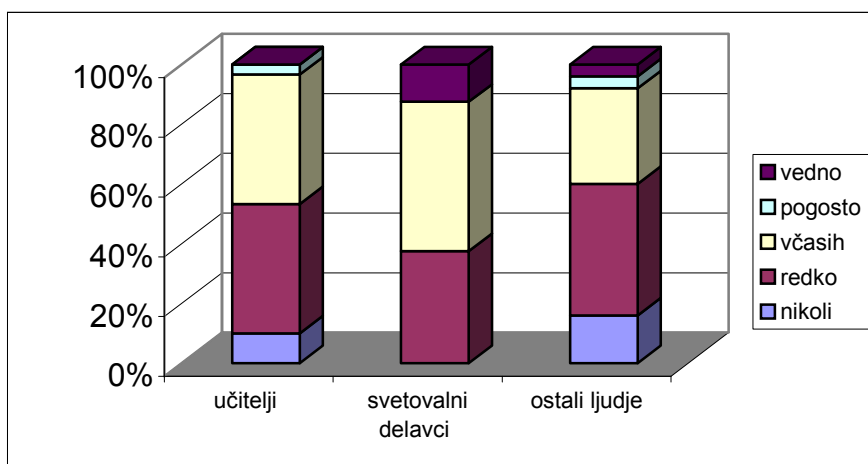

Grafikon 24: Grafični prikaz rezultatov

Večina anketirancev meni, da policija ne more preprečiti prestopništva. Iz takšnih rezultatov lahko ugotovimo, da je policija izgubila vlogo, ki jo je imela v socializmu. Čeprav je izvršilna veja oblasti, ne sme posegati v človeške pravice in svoboščine in tega se ljudje zavedajo.

Table 32: 4. trditev mladoletniškega prestopnišva lahko preprečijo mediji.

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		f	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Nikoli	3	10,0%	0	0,0%	4	16,0%	7	11,1%
2	Redko	13	43,3%	3	37,5%	11	44,0%	27	42,8%
3	Včasih	13	43,3%	4	50,0%	8	32,0%	25	39,7%
4	Pogosto	1	3,4%	0	0,0%	1	4,0%	2	3,2%
5	Vedno	0	0,0%	1	12,5%	1	4,0%	2	3,2%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

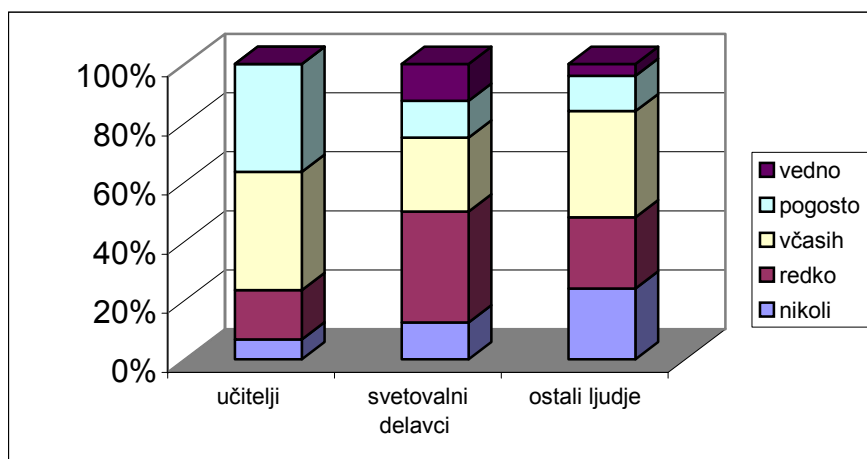

Grafikon 25: Grafični prikaz rezultatov

43,9 % anketirancev meni, da mediji ne morejo preprečiti prestopništva. Manjši odstotek (39,7 %) meni, da včasih lahko preprečijo prestopništvo mladih. Zanimljiv odstotek pa jih meni, da lahko mediji vplivajo preventivno na prestopništvo.

Table 33: 5.trditev: nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči center za socialno delo.

ŠT.	OCENA	UČITELJI		SVET. DELAVCI		OSTALI LJUDJE		SKUPAJ	
		F	f%	f	f%	f	f%	ŠT. (f)	X (f%)
1	Nikoli	2	6,7%	1	12,5%	6	24,0%	9	14,3%
2	Redko	5	16,7%	3	37,5%	6	24,0%	14	22,2%
3	Včasih	12	40,0%	2	25,0%	9	36,0%	23	36,5%
4	Pogosto	11	36,6%	1	12,5%	3	12,0%	15	23,8%
5	Vedno	0	0,0%	1	12,5%	1	4,0%	2	3,2%
	Skupaj	30	100%	8	100%	25	100%	63	100%

Grafikon 26: Grafični prikaz rezultatov

Učitelji so veliko vlogo pri preprečevanju prestopništva pripisali centru za socialno delo. Kar 36,6 % jih meni, da center za socialno delo lahko pogosto prepreči prestopništvo mladih. Najmanjšo vlogo centru za socialno delo pri preprečitvi prestopništva mladih pripisujejo ostali ljudje.

Table 34: Primerjava rezultatov med skupinami - enosmerna analiza variance

Nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči	UČITELJI arit. sr.	SVET. DEL arit. sr.	OSTALI L. arit. sr.	SKUPAJ arit. sr.
1. ŠOLA	3,01	3,63	2,80	2,99
2. DRUŽINA	4,16	4,25	3,96	4,09
3. POLICIJA	2,73	2,76	2,72	2,73
4. MEDIJI	2,40	2,76	2,36	2,45
5. CENTER ZA SOCIALNO DELO	3,07	2,76	2,48	2,79

Iz rezultatov enosmerne analize variance lahko ugotovimo, da med mnenji anketirancev obstajajo statistične razlike pri 1., 2., 4. in 5. trditvi. Svetovalni delavci so večji pomen pri preprečitvi prestopništva pripisali šoli in medijem. Družini je pripisala najmanjšo vlogo pri preprečitvi prestopništva otrok skupina ostalih ljudi. Učitelji so poudarili center za socialno delo in njegovo vlogo pri preprečitvi prestopništva mladih.

Anketo sem zaključila z odprtimi vprašanji, kjer so lahko anketiranci napisali svoje mnenje o vzroku mladoletniškega prestopništva, o tem, na kakšen način je mogoče zmanjšati prestopništvo in ali so pripravljeni sodelovati pri preventivnih programih in delu z mladimi.

Rezultati mnenj svetovalnih delavcev:

Vsi svetovalni delavci so mnenja, da mladoletniško prestopništvo povzroča sklop različnih dejavnikov. Poudarjajo pa, da se družba nahaja v času dinamičnih sprememb, kar se seveda odraža tudi v družini. Le-ta izgublja svojo tradicionalno podobo in v novi podobi nima izgrajenih moralnih in drugih vrednot. Poudarjajo tudi, da je v družini premalo komunikacije med družinskimi člani, kar se seveda negativno odraža na vzgoji otrok.

Na vprašanje, kaj bi bilo mogoče narediti za zmanjševanje prestopništva mladih, so ugotovili, da je potrebno mlade starše izobraževati o vzgoji otrok, omogočiti mladim več dejavnosti, v katerih bi našli sami sebe in se počutili zaželeni in koristni. V ta namen bi bilo dobro odpreti različne klube za mlade, v katerih bi mladi med seboj komunicirali in pomagali drug drugemu.

Na koncu ankete sem vprašala, ali ste pripravljeni sodelovati v preventivnih programih in delu z mladimi. Na to vprašanje so vsi odgovorili, da so pripravljeni sodelovati in da to že poklicno delajo.

Rezultati mnenj učiteljev:

Mnenja učiteljev niso bila tako enotna kot mnenja svetovalnih delavk. Razhajala so se predvsem v drugem in tretjem vprašanju.

Večina učiteljev vzrok mladoletniškega prestopništva pripisuje slabim razmeram v družini. Očitajo staršem, da se premalo časa ukvarjajo s svojimi otroci in da so le-ti prepuščeni sami sebi in okolju. Dva učitelja za vzrok mladoletniškega prestopništva krivita slabe gospodarske razmere, da imajo starši prenatrpan delovni čas in da jim ostane zaradi tega premalo časa za vzgojo otrok. Ena učiteljica je poudarila, da prestopništvo povzroča zdlgočasnost mladine in da imajo mladi preveč prostega časa. Le tri učiteljice so vzrok prestopništva pripisale večim dejavnikom.

Na drugo vprašanje, kaj bi bilo mogoče narediti za zmanjšanje prestopništva mladih, so nekateri učitelji odgovarjali podobno kot svetovalni delavci.

Tudi tu so štirje učitelji poudarili, da je starše treba začeti izobraževati o vzgoji, če hočemo zmanjšati prestopništvo mladih. Predlagajo tudi več komunikacije med družinskimi člani. Osvestiti mlade in javnost o posledicah prestopništva, poleg tega je treba organizirati različne dejavnosti za mlade, takšen je predlog večine učiteljev, če hočemo zmanjšati prestopništvo. Nekateri učitelji so odgovorili, da je potrebno pooprstiti zakonodajo in tako zaščititi tudi tiste, ki so izpostavljeni mladoletnim prestopnikom.

Tudi na zadnje vprašanje, ali so pripravljeni sodelovati pri preventivnih programih in delu z mladimi, njihovi odgovori niso bili enotni, šestnajst učiteljev od tridesetih je pripravljeno več ali manj sodelovati v takšnih programih, ostalih štirinajst je odgovorilo nikalno, izgovarjali so se, da jim po službi ostane premalo časa za takšne aktivnosti. Nekateri so bili tudi mnenja, da učitelji že v okviru svojega poklica sodelujejo pri preventivnih programih.

Rezultati mnenj ostalih ljudi:

Po mnenju večine ostalih ljudi mladoletniško prestopništvo povzročajo slabe socialne razmere v družini, gospodarska kriza in neprimerna družba mladoletnikov. Nekateri tudi glavni vzrok za nastanek takega pojava pripisujejo neurejenim razmeram v družini in nepravilnem preživljanju prostega časa. Ugotavljajo tudi, da je mladina premalo zaposlena in iz dolgočasje delajo kazniva dejanja.

Pravijo, da če hočemo zmanjšati mladoletniško prestopništvo, mora država uvesti stroge kazni in sankcije za mladoletne prestopnike. Starši in otroci se morajo začeti odkrito pogovarjati o njihovih problemih. Večina meni, da je komunikacija ključ k uspehu. Mlade moramo tudi vključevati v različne dejavnosti, tako bi imeli manj prostega časa in svojo energijo bi uporabili v koristne aktivnosti.

Šestnajst ljudi od petindvajsetih je pripravljeno sodelovati v preventivnih programih in delu z mladimi. Štirje so odgovorili, da je glavni vzrok za mladoletniško prestopništvo neurejena družina in da je na razmere v družini nemogoče vplivati ter da zaradi tega nočejo sodelovati v takšnih programih.

6.3 ODGOVORI NA HIPOTEZE

Potrditev ali zavrnitev prve hipoteze

Z rezultati enosmerne analize variance sem ugotovila, da ne morem sprejeti prve hipoteze, ki govori, da ni razlike v mnenjih med svetovalnimi delavkami, učitelji in ostalimi ljudmi glede pomembnosti vpliva socialnih dejavnikov. Mnenja svetovalnih delavk odstopajo od mnenj ostalih udeležencih raziskave, namreč le-te so poudarile, da so pomembni vsi socialni dejavniki.

Potrditev ali zavrnitev druge hipoteze

Tudi drugo hipotezo, ki govori, da šola, družina, mediji, policija in center za socialno delo lahko preprečijo prestopništvo mladih, ne morem sprejeti. Iz rezultatov vprašalnika sem ugotovila, da anketiranci menijo, da nihče v celoti ne more preprečiti nastanek prestopništva. »Vse našete institucije lahko vplivajo na zmanjševanje oziroma »oblikujejo« klimo, kjer posameznik ali skupina nimajo toliko »potreb«, da se tako uveljavljajo oziroma kljubujejo«, je zapisala v vprašalniku ena svetovalna delavka.

7 INTERPRETACIJA IN RAZPRAVA

V raziskovalni nalogi sem predstavila nekatere socialne dejavnike, ki vplivajo na nastanek mladoletniškega prestopništva. Ugotavljala sem tudi vlogo šole, družine, medijev in centra za socialno delo pri preprečitvi mladoletniškega prestopništva. Poleg tega sem ugotavljala, katere dejavnike udeleženci raziskave ocenjujejo kot najbolj kriminogene ter primerjala stališča svetovalnih delavcev, učiteljev in ostalih ljudi.

V raziskavi sem se posebej osredotočila na mnenja udeležencev raziskave glede ocenjevanja vpliva socialnih dejavnikov na nastanek mladoletniškega prestopništva. Ugotavljala sem razlike mnenj anketirancev in pri tem ugotovila, da se ta med seboj razlikujejo.

Svetovalni delavci so poudarili, da so pomembni vsi socialni dejavniki in da gre pri prestopništvu za splet okoliščin. Najpomembnejša se jim zdi komunikacija med družinskimi člani. Pomembnost soustvarjalnega pogovora med družinskimi člani za soustvarjenje rešitev konflikta zagovarja tudi Čačinovoč V. (2005), ki pravi, da vsak mora prispevati svoj delež k zaželenem izidu. Takšno menenje si delijo tudi drugi številni avtorji, ki pravijo, da je interakcija predvsem pa dobra komunikacija med družinskimi člani zelo pomembna za razvoj mladostnikov.

Poleg tega so svetovalni delavci v zadnjem odprtem vprašanju napisali, da na prestopništvo vplivajo številni dejavniki, s čimer se strinjajo tudi številni avtorji npr. Hinton (2003), ki je ugotovil, da na prestopništvo vpliva: slab učni uspeh, slab odnos z vrstniki, slaba povezanost z družino itn.

Ostali ljudje glavni vzrok za nastanek prestopništva vidijo v slabem nadzorovanju otrok in uživanju mamil v družini.

Tudi v strokovnih člankih mladoletniške delinkvence je mnogokrat zapisano, da pomanjkanje nadzora omogoča delinkvenco. To teorijo je zagovarjal Warr (2005), ki omenja Gluecka, ki pravi, da so imeli delinkventni dečki več možnosti za nenadzorovano in postolovsko preživljanje prostega časa.

Najpomembnejši socialni dejavniki za učitelje so: uživanje alkohola in mamil v družini, neustrezna socializacija otrok, kršitev družbenih norm s strani staršev, druženje z drugimi prestopniki in vzgoja otrok. Slednje so vsi anketiranci označili kot zelo pomembno pri nastanku mladoletniškega prestopništva.

Tudi nekateri avtorji, kot so Huizing, Loeber in Thornberry (2003), so zapisali, da slaba vzgoja vodi k delinkvenci. Starši naj bi nudili otroku konsistentno vzgojo (Ardelt in Day, 2003) in odločno nasprotovali aktivnostim, ki bi vodile v prestopništvo.

Iz tega lahko zaključimo, da se mnenja avtorjev in udeležencev raziskave ujemajo glede pomembnosti vzgoje pri nastanku prestopništva. Poleg tega lahko opazimo, da je kot vzrok za prestopništvo družina in odnosi v njej skupni faktor med vsemi udeleženci raziskave.

S tem izsledkom raziskave se strinja tudi Tolan (2003) in Sullivan (2006), ki razodevata, kako pomembne so družinske interakcije za nastajanje družbeno sprejemljivega vedenja mladostnikov. Družina naj bi nudila niz vzorcev delovanj, ki omejujejo obnašanje vsakega člana in nudila načine interakcije med člani, ki jih zadovoljujejo, in v primeru dobrega delovanja bi lahko poimenovali kot homeostazo procesi, s katerimi družine razvijejo te vzorce, pa bi poimenovali mehanizmi homeostaze.

Poleg tega avtorji raziskav pravijo, da če je uspešna primarna socializacija pri otroku, bo vplivala tako, da bo otrok ponotranjil norme in da bo njegov superego in zavest dobro razvita in da bo čutil sramoto pri prestopništvu. Dobro delujoče družine naj bi ustvarile konformnega posameznika, ki bo ponotranjil vrednote družbe.

V vprašanju o institucijah, ki lahko preprečijo mladoletniško prestopništvo, so bili vsi prepričani, da mladoletniškega prestopništva na more preprečiti nihče. Zagotovo lahko trdimo, da je mladoletniško prestopništvo družbena bolezen.

V zadnjih odprtih vprašanjih so svetovalni delavci bolj kot drugi anketiranci trdili, da gre pri prestopništvu za splet različnih okoliščin. Po njihovem mnenju na mladoletno osebo vplivajo različni dejavniki in nikoli ne vemo, kateri bo deloval kriminogeno na mladoletnika. Takšno mnenje delijo tudi številni avtorji, ki pravijo, da na mladostnika vplivajo številni dejavniki. Nekateri so celo izpostavili kot enega izmed kriminogenih dejavnikov posameznikov preslabo navezanost na družbo. (Svensson, 2004)

Ostali ljudje so za prestopništvo najbolj krivili zgrešeno zakonodajo, ker menijo, da je mladina premilo kaznovana za napake, ki jih dela v družbi. Poudarjajo, da mora država uvesti strožje kazni in zaposliti mladino, če hoče zmanjšati prestopništvo mladih. Takšno mnenje ne delijo avtorji, ki menijo, da preprečevanje mladoletniške kriminalitete, ni v strogem delovanju pravosodja in institucij, ki izvršujejo njegove odločitve. Poleg tega menijo, da če bi neka institucija res imela tako moč, družbenih problemov več ne bi bilo. (Šelih, 2000)

Za učitelje je glavni vzrok za prestopništvo prav v družini. Očitajo staršem, da se premalo ukvarjajo s svojimi otroki. O tem, koliko je družina pomemben dejavnik pri preventivnem delovanju na mladostnika predvsem pri nadzoru nad njegovem preživljanju prostega časa,

ugotavljajo tudi avtorji raziskav, kot so v svojih študijah ugotovili Aldert in Dey. (2003) Poleg tega si številni avtorji delijo mnenje, da je nenadzorovan prosti čas, ki ga najstnik preživi z vrstniki, ključnega pomena za potencialno delinkventnost.

Vsem udeležencem raziskave je bilo skupno tudi to, da so predlagali, da se starši morajo izobraževati glede vzgoje otrok. Nasprotno menijo avtorji nekaterih študij, ki dokazujejo, da delo na eni ravni ni obrodilo sadov. Menijo, da je treba delati istočasno na večih ravneh, s pozameznikom v tem primeru z otroki, z družino, v šoli in skupnosti. Največji zagovorniki delovanja na več ravneh so tudi teorije socialnih delavcev, ki pravijo, da se mora delovati na dveh ravneh. Prva raven naj bi bilo delovanje znotraj družine in druga raven delovanje z vsem, ki so nujno potrebne za doseganje zaželenih izdov.

Vsi udeleženci raziskave so se strinjali, da prestopništva ne more preprečiti nihče in da so pripravljeni sodelovati v različnih preventivnih projektih za mlade. Prostovoljno sodelovanje z mladim bi omogočilo medgeneracijsko sodelovanje in bi odraslim in mladim pomagalo, da se soočajo z lastnimi predsodki in stereotipi in da samostojno oblikujejo svoje odgovore, razmišljajo in se preizkušajo v različnih situacijah ter socialnih vlogah na poti iskanja lastne identitete in izgradnje lastnega življenjskega stila.

Poleg tega le skupno sodelovanje vseh udeleženi v problemu bi vplivalo na zmanjševanje mladoletniškega prestopništva in izboljšanje življenjskih razmer in tako bi se premaknili s področja kurativnega delovanja k preventivnem. Tak način delovanja bi odprl nov pogled na prestopništvo in na njegovo preprečevanje, začeli bi iskati rešitve v družbeni strukturi, institucijah, družini in šoli. Vsak bi lahko prispeval svoj delež k zagotavljanju boljšega socialnega položaja in miru.

Tudi iz raziskave smo ugotovili, da si vsi želijo izboljšati položaj mladih in jim omogočiti njihovo aktivno udejstvovanje v družbenem življenju in jim omogočiti participacijo. Vsi se zavedamo, da so mladi ogledalo naše družbe.

Na koncu lahko dodam, da če upoštevamo psihološko metodo nedokončanih zgodb, so v odprta vprašanja anketiranci zagotovo vnesli del svojega lastnega življenja in smo tako dobili bolj objektivno sliko dejanskega stanja na področju družbenega življenja.

8 UGOTOVITVE

V raziskovalni nalogi sem ugotovila nekatera nelogična razmišljanja anketirancev. Namreč svetovalni delavci po eni strani pripisujejo vzroke za nastanek prestopništva sklopom dejavnikov. Po drugi strani pa pravijo, da je potrebno mlade starše učiti vzgajati otroke, kar pomeni, da še vedno mislijo, da je družina glavni vzrok za nastanek tega pojava. Pri konkretnem vprašanju se niso želeli opredeliti in s tem potencialno ogroziti svoje integritete. Na podlagi teorije socialnega dela so se na koncu vendarle odločili za glavni dejavnik – slaba komunikacija med družinskimi člani.

Rezultati razodevajo skupni faktor med tremi skupinami udeležencev – družina kot glavni vzrok za prestopništvo. Iz rezultatov raziskave in teorije številnih avtorjev lahko predvidevamo, da je primarna socializacija odločilna za umestitev posameznika v družbeno okolje in njegovo upoštevanje ali neupoštevanje družbenih norm. Agensi sekundarne in terciarne socializacije lahko položaj posameznika še poslabšajo ali pa ga izboljšajo – če bi prestopnika poskušale okrepiti določene insitucije in mu ponuditi druge možnosti za življenjsko pot, kjer ga ne bi omejevala njegova primarna družina.

Iz odgovorov učiteljev je razvidno njihovo prelaganje odgovornosti na starše. Ne zavedajo se dejstva, da imajo na mladostnika lahko še vedno zelo velik vpliv, saj skupaj preživijo vsaj eno tretjino dneva (medtem ko dandanes starši zaradi prezaposlenosti in hitrega tempa življenja zanemarjajo preživljanje prostega časa s svojimi otroki).

Tudi pri vprašanju, kdo lahko prepreči prestopništvo, vidimo, da se vsi udeleženci raziskave strinjajo, da prestopništva ne more preperečiti nihče. Poleg tega je iz odgovorov na vprašanja razvidno, da se ostali ljudje strinjajo z večino govoric, ki krožijo, da so »centri in zakonodaja sami sebi namen« in ne morejo preprečiti prestopništva.

9 PREDLOGI

Če hočemo izboljšati položaj mladih in hkrati storiti korak naprej pri preprečevanju družbeno nesprejemljivega načina vedenja, predlagam naslednje:

- Nujno bi morali pripraviti strategije za preučevanje in preprečevanje prestopništva kot nezaželene oblike družbenega vedenja mladostnikov. V okviru strategije pripraviti program, ki omogoča:
 - povezovanje vseh institucij, ki delajo na področju mladih, in koordiniranje njihovega delovanja;
 - mladim omogočiti, da sami predlagajo projekte, v okviru katerih bi želeli sodelovati;
 - pripraviti strateške načrte za izvajanje mladinskih projektov, v katere bi vključili družbene spremembe naslednjih pet let;
 - izvesti kvalitativne raziskave na osnovnih in srednjih šolah, iz katerih bo razvidno, kaj si mladi želijo početi v prostem času;
 - izvesti raziskavo, iz katere bo razvidno, kakšna so stališča, cilji in vrednote mladih;
 - priskrbeti sofinanciranje za mladinske programe in projekte v okviru lokalnih skupnosti;
 - pripraviti program, ki bi omogočil v sodelovanju lokalne skupnosti in države z namenom odprtja dnevnega centra za mlade, ki večino prostega časa preživijo na ulici.
- V preventivno delovanje - izvajanje preventivnih projektov, ki bi zapolnile prosti čas mladostnikov, bi morale biti vključene vse specializirane institucije, kot so šole, CSD, Mladinski centri, Klub študentov, mladinske organizacije ... Na ta način bi se preventivni projekti za mlade dopolnjevali in ne podvajali in poleg tega bi vsak prinesel svoj delček strokovnega znanja k izboljšanju položaja mladih v času negotovega gospodarstva in hitrih družbenih sprememb.
- Skupaj z mladimi, ki bi jih pozvali k sodelovanju prek medijev in forumov za mlade, da predlagajo programe, v okviru katerih bi iskali rešitve za izboljšanje sodelovanja staršev, policije, šol, nevladnih organizacij in lokalne skupnosti.
- Nujno bi morali pripraviti programe, ki omogočajo aktivno udejstvovanje mladih, ki živijo v neurejenih družinah, v družbenem življenju, npr. brezplačno jim omogočiti

organiziranje in izvedbo ustvarjalnih delavnic, gledaliških predstav, koncertov za mlade, športnih tekmovanj ...

- Mlade bi morali začeti obravnavati kot "eksperte iz izkušenj" in jim omogočiti finančno podporo za njihove pobude in preventivne projekte.
- Pripraviti je potrebno programe, ki bi omogočili mladim iz manj izobraženih in socialno prikrajšanih družin, enakovredno participacijo, kot so programi brezplačne učne pomoči, skupinskih delavnic v okviru, katerih bi jim omogočali osebno rast, npr. učenje asertivnosti, učenje pogajanja v konfliktnih situacijah.

Na koncu lahko dodam, da bi le skupno delo svetovalnih delavcev, učiteljev in ostalih, ki niso neposredno udeleženi v posameznikov razvoj, doprineslo veliko v izboljšanje položaja mladih, ki imajo osebne težave, ali mladih v drugačnih stiskah.

10 SKLEPNE MISLI

Iz rezultatov raziskovalne naloge sam ugotovila, da se mnenja anketirancev razlikujejo. Predvsem odstopajo mnenja svetovalnih delavcev, ki so veliko napisali iz svojih lastnih izkušenj. Podobna mnenja so imeli učitelji in ostali ljudje, ki so vzrok za prestopništvo pripisali razmeram v družini.

Družinske razmere so zelo pomemben dejavnik, ki vplivajo na mladostnika. Če otrok raste v zdravi družinski sredini, je malo možnosti, da je njegovo vedenje odklonsko. Čeprav obstaja nekaj družin, iz katerih je eden izmed otrok povsem »normalna« osebnost, drugi pa je odklonski. Kar seveda govori o tem, da ne smemo zanemariti tudi drugih socialnih dejavnikov, ki vplivajo na otroke.

Pri raziskovalnem delu sem uporabila vprašalnik, ki vsebuje pozitivne in negativne lastnosti. Zbiranje podatkov je enostavnejše in hitrejše, dokler je vprašljiva resničnost podatkov, ker je ne moremo preveriti. Obstaja dejstvo, da anketirane osebe zaradi različnih vzrokov (niso prepričane v anonimnost ankete, površnost pri odgovarjanju, če se jih problem ne dotika ali ne zanima ipd.) ne navajajo svojega lastnega stališča, ampak stališče, ki je večinsko sprejeto v okolju, kot npr. v šoli, kjer sem delala raziskavo.

Glede na pridobljene rezultate lahko zaključimo, da če hočemo zmanjšati odklonsko obnašanje mladih, moramo začeti izobraževati starše. Seznaniti jih moramo z nevarnostjo vpliva drugih negativnih socialnih dejavnikov na otroke. Vse institucije, ki so namenjene za pomoč otrokom, morajo začeti preventivno ukrepati proti prestopništvu. Moramo odkriti vzrok in ne zdraviti posledic.

Raziskovalno nalogo bom zaključila s citatom (Kalil Gibran):

»Vaši otroci niso naši otroci.

Sinovi in hčere klica življenja k življenju so.

Po vas prihajajo, a ne od vas.

Čeprav so z vami, niso vaša lastnina.

*Lahko jim darujete svojo ljubezen,
toda ne morete jim dati svojih misli,
kajti oni imajo svoje misli.*

*Lahko sprejmete njihova telesa, ne pa njihovih duš,
kajti njihove duše že prebivajo v hiši jutrišnjega dne,
ki je niti v sanjah ne morete obiskati.*

*Lahko si prizadevate, da boste takšni kot oni,
toda ne trudite se, da bi oni ravnali kot vi,
kajti življenje ne teče nazaj in se ne ustavlja ob tem, kar je bilo včeraj.«*

11 LITERATURA:

- Ardel, M., Day, L., (2002). *Juornal of Early Adolescence*, 22 (3), 310-349. Parensts, Siblings and Peer: Close Social Reletioships and Adolescent Deviance.
- Bakić, I. (1997). *Socijologija*. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.
- Bajer, M., Kljajić, S. (1990). *Kasniji životni put delinkventne djece*. Zagreb: Radna zajednica Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske.
- Bele, I. (2001). *Kazenski zakonik s komentarjem*. Ljubljana: GV Založba.
- Bullock, B. M., Deater-Deckard, K., Leve, L. D. (2006). *Jurnal of Abnormal Child Psychology*, 34 (1), 29-41. Deviant Peer Affiliation and Problem Behavior: A Test of Genetic and Environmental Influences.
- Danilović, M. (1986). *Porodica i maloljetnička delikvencija*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Demuth, S., Brown, S. L. (2004). *Juranl of Research in Crime and Delinquency*, 41 (1), 58-8 . Familx Structure, Family Processes and Adolescent Delinquency: the Signifinance of Parental Absence Versus Parental Gender.
- Dillon, F. R., Pantin, H., Robbins, M. S., Szapocznik, J. (2008). *Crime & Delinquency*, 51 (2), 220-237. Exploring the Role of Parental Monitoring on the Relationship Between Family Functioning and Delinquency in the Lives of African Amrican and Hispanic Adolescents.
- Čačinovič, V., G. (2007). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socilano delo.
- Erb, H.(2004). *Nasilje v šoli in kako se mu lahko zoperstaviš*. Radovljica: Didakta.
- Erjavec, K., Volčič, Z. (1999). *Odraščanje z mediji*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Filipčič, K. (1998). *Obravnavanje mladoletnih delinkventov: primerjalnopravni vidik*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Go, C. G., Le, T. N. (2005). *Crime & Delinquency*, 51 (2), 220-237. Gender Differneces in Cambodian Delinquency: The Role of Ethinc Identity, Parenatal Discipline and Peer Delinquency.
- Hajduković, Č. (1975). *Prestupničko ponašanje mladih*. Beograd: »Savremena administracija« izdavačko- štamparsko poduzeće.
- Haynie, D. L., Silver E., Teasdale, B. (2006). *Juornal of Quantitative Criminalogy*, 22, 147-169. Neighborhood Characteristics, Peer Networks, and Adlolescent Violence.

- Hinton, J. W., Sheperis, C., Sims, P., (2003). *The Family Journal-Counseling and Therapy for Couples and Families*, 11 (2), 167-173. Family-Based Approaches to Juvenile Delinquency: A Review off the Literature.
- Hirijan, F., Singer, M. (1987). *Maloljetnici u krivičnom pravu*: primerjalno pravni položaj maloljetnih počinitelaca krivičnih djela, krivično pravna zaštita maloljetnika, kriminalna politika Zagreb, Globus.
- Ingram, J. R., Patchin, J. W., Huebner, B. M., McCluskey, J. D., Bynum, T. S. (2007). *Criminal Justice Review*, 32 (4), 380-400. Parents, Friends, and Serious Delinquency. An Examinaton of Direct and Indirect Effect Among At-Risk Early Adolescents.
- Jašović, Ž. (1991). *Kriminologija maloljetničke delinkvencije*. Beograd, Naučna knjiga.
- Kratcoski, P. C., Dunn Kratcoski, L. (1990). *Juvenile Delinquency*. Prentice Hall, New Jersey.
- Leskovšek, V. (2005), MI in oni. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Lukić, D. R., Pečujlić; m. in drugi (1992). *Sociološki leksikon*. Beograd: Iškro Savreemena administracija.
- Meško, G. (1998). *Uvod v kriminologijo*. Ljubljana: Ministarstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.
- Meško, G. (1997). *Družinske vezi na zatožni klopi*. Ljubljana: Educy.
- Mihelj, V.(2002). *Mladina 2000*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Milutinović, M. (1987). *Kriminologija*. Beograd, Iškro Savreemena administracija.
- Milutinović, M., Aleksić, Ž. (1989). *Maloljetnička delinkvencija: uzroci, sprečavanje, otkrivanje i resocijalizacija*. Zagreb: IRO »Vančna knjiga«.
- Mladenović- Kupčević, R. (1982). *Kriminologija*. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.
- Mrgole, A. (2003). *Kam z mularijo?* Maribor: Aristej.
- Pečar, J. (1992). *Institucionalizirano nedržavno nadzorstvo: kriminološki, kriminalnopolitični in sociološki pogledi*. Radovljica: Didakta.
- Pšunder, M. (1992). *Dijaški dom, mladostnik, odklonskost*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Pušnik, M. (1999). *Vrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- Ramovš, J. (2007). *Pitje mladih: raziskav o pitju alkohola med mladimi v luči antropoloških spoznanj o omamih in zasvojenostih*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
- Resolucija o preprečevanju in zatiranju kriminalitete (RePZK). (Uradni list RS, št. 35/02 in 60/04).
- Singer, M., Mikšaj-Todorović, L. (1989). *Delinkvencija mladih*. Zagreb: ČGP Delo.
- Singer, M. (1981). *Droga, omladina, kriminalitet*. Zagreb: Fakultet za defektologijo.
- Singer, M. (1994). *Kriminologija*. Zagreb: Globus Fakult za defektologijo MUP.
- Skalar, V. (1987). Izvori prestopniškega vedenja pri otrocih in mladostnikih. Vedenjske motnje mladostnikov v sodobnem času. *Družina in vzgoja* 6. Urednik Bergant, M., Ljubljana, Zveza prijateljev mladine Slovenije, 15-31.
- Sullivan, C. J. (2006). *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4 (4), 291-331. Early Adolescent Delinquency. Assessing the Role of Childhood Problems, Family Environment, and Peer Pressure.
- Svensson, R. (2004). *European Journal of Criminology*, 1 (4), 477-504. Shame as a Consequence of the Parent-Child Relationship.
- Šelih, A. (2000). *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex založba.
- Todorović, A. (1973). *Sociologija maloletniške bande*. Novi Sad: »Radivoj Čiripanov«.
- Ule, M. (2000). *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport in Založba Aristej.
- Ule, M., Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Warr, M. (2005). *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 607-622. The Tangled Web: Delinquency, Deception, and Parental Attachment.
- <http://www.mva.si/mladinska-politika/bela-knjiga-evropske-komisije>.

12 POVZETEK

Kot subjekti prestopniškega obnašanja se razen polnoletnih oseb pojavljajo tudi mladoletniki, to so osebe, ki pripadajo nižjim starostnim skupinam. Vsaka sodobna družba namenja posebno pozornost mladoletniškemu prestopništvu, saj gre tu za del prebivalstva, ki bo jutri prevzel odgovornost za obstanek in razvoj družbene skupnosti. Zaradi tega je pomembna kvaliteta tega dela prebivalcev, njihova nagnjenja in opredelitev.

Čeprav je število mladoletnih prestopnikov znatno manjše od števila polnoletnih prestopnikov, mladoletniško prestopništvo predstavlja velik družbeni problem v vseh državah. Splošno znano je, da je mladoletniško prestopništvo v razmahu in da si kot tako zasluži polno pozornost. S stališča racionalne kriminalne politike je s številnimi kriminološkimi raziskavami prišlo do znanstveno dokazanih spoznanj, da se od nekega manjšega dela prestopniške populacije mladoletnikov izločajo tisti, ki kasneje nadaljujejo s prestopniškim obnašanjem tudi v odrasli dobi, oziroma postanejo kriminalni povratniki in prestopniki iz navade in so tudi najbolj odporni na vzgojne ukrepe.

Prestopništvo mladoletnikov predstavlja družbeno nesprejemljivo obnašanje posameznikov ali skupin in kot tako zahteva družbeni odziv, da bi se zaščitile družbene vrednote in tudi sami akterji takega obnašanja. Družba je prisiljena, da se ščiti s prevzemanjem ustreznih preventivnih ukrepov, vendar mora delati tudi na zmanjševanju prestopništva s pomočjo represije. Se pravi, da bi družba lahko ustrezno reagirala na takšne pojave, je potrebno predvsem raziskati vzroke, ki vplivajo na ustvarjanje le teh.

Da bi lažje razumeli vzroke prestopniškega vedenja, sem v raziskovalni nalogi s pomočjo standardiziranega vprašalnika zbrala mnenja učiteljev, svetovalnih delavcev in ostalih ljudi o vplivu socialnih dejavnikov na nastanek prestopništva. Mnenja sem primerjala z enosmerno analizo variacije, iz katere je razvidno, da se mnenja o vzrokih za prestopniško vedenje razlikujejo. Vsi se strinjajo, da na mladoletnike največkrat neugodno vpliva neprimerno družinsko okolje npr. nesoglasja v družini, ekonomsko-socialna ogroženost, socialna izključenost, nestrukturiran prosti čas, alkoholizem in uživanje mamil v družini, različne zlorabe ... Tudi drugi številni avtorji menijo, da vse te situacije ustvarjajo neugodne pogoje za razvoj otrok in vplivajo na način obnašanja, ki se v skrajni meri upira normam, postavam in vrednotam družbe in se kaže v osnovnih oblikah, kot so: asocialno vedenje (bežanje od doma, potepanje, agresivnost in drugo), izvajanje prestopkov, kriminalnih dejanj, seksualne deviacije in drugi vidiki obnašanja, ki so nesprejemljivi za okolico. Zato je primarna vloga

družbe, da se bori proti takim negativnim družbenim pojavom, vlaga napore v odklanjanje vzrokov, ki pripeljejo do prestopkov in da ustvarja učinkovito preventivno politiko.

PRILOGE

- **vprašalnik**
- **obdelava podatkov**

VPRAŠALNIK

SOCIALNI DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NASTANEK MLADOLETNIŠKEGA PRESTOPNIŠTVA

Lepo pozdravljeni!

Moje ime je Senka Pajič in sem študentka Fakultete za socialno delo. Zanima me vaše mnenje o pomembnosti socialnih dejavnikov, ki vplivajo na nastanek mladoletnega prestopništva. Vaši odgovori mi bodo v pomoč pri diplomski nalogi z naslovom Socialni dejavniki, ki vplivajo na nastanek mladoletniškega prestopništva.

Prosim, da odgovorite na vsa vprašanja.

Vprašalnik je anonimen, zato Vas prosim, da odgovorite brez vseh zadržkov.

Obkrožite ustrezno številko ali izpolnite prazno mesto!

Spol: 1. moški
2. ženski

Starost: _____ let

Izobrazba: 1. nedokončana osnovna šola
2. osnovna šola
3. srednja šola
4. višja šola
5. visoka šola

6. magisterij, doktorat

- Poklic:**
- a) učitelj
 - b) svetovalni delavec/delavka
 - c) ostali _____

- Družinski status:**
- 1. samski, samska
 - 2. poročen / a (ali v izvenzakonski zvezi)
 - 3. razvezan / a

- Ali imate otroke?**
- 1. da
 - 2. ne

- 1.) Ali poznate osebno kakšnega mladoletnega prestopnika?**
- 1. da
 - 2. ne

2.) Kdo je po Vašem mnenju mladoletni prestopnik (katera dejanja stori)?

3.) Na nastanek mladoletnega prestopništva vplivajo naslednji socialni dejavniki. Na petstopenjski lestvici ocenite pomembnost vsakega dejavnika:

LEGENDA:

sploh ne vpliva	1
ne vpliva	2
ne morem se odločiti	3
vpliva	4
zelo vpliva	5

Obkrožite ustrezno številko!

Socialno-ekonomski status družine	1	2	3	4	5
Sestava in velikost družine	1	2	3	4	5
Uživanje alkohola v družini	1	2	3	4	5
Uživanje mamil v družini	1	2	3	4	5
Kršitev družbenih norm s strani staršev	1	2	3	4	5
Neustrezna socializacija	1	2	3	4	5
Slabo nadzorovanje otrok	1	2	3	4	5
Vzgoja	1	2	3	4	5
Življenje v okolju, kjer prevladujejo težave	1	2	3	4	5
Druženje z drugimi prestopniki	1	2	3	4	5
Neustrezna komunikacija med družinskimi člani	1	2	3	4	5
Šolska sredina	1	2	3	4	5
Preživljanje prostega časa	1	2	3	4	5
Radio	1	2	3	4	5
Televizija	1	2	3	4	5
Rumeni tisk	1	2	3	4	5
Časopis	1	2	3	4	5
Značilnosti regije	1	2	3	4	5
Gospodarske razmere v državi	1	2	3	4	5
Migracija prebivalstva	1	2	3	4	5
Globalizacija	1	2	3	4	5
Drugo: _____	1	2	3	4	5

4.) V tem delu vprašalnika skušajte oceniti trditve na ocenjevalni lestvici od 1 do 5.

Nastanek mladoletniškega prestopništva lahko prepreči:

	nikoli	redko	včasih	pogosto	vedno
Šola	1	2	3	4	5
Družina	1	2	3	4	5
Policija	1	2	3	4	5
Mediji	1	2	3	4	5
Center za socialno delo	1	2	3	4	5

Drugi (napišite): _____

Vprašanja za odprte odgovore:

Kaj po vašem mnenju povzroča mladoletniško prestopništvo?

Kaj bi bilo mogoče narediti za zmanjševanje prestopništva mladih?

Ali ste pripravljeni sodelovati pri preventivnih programih in delu z mladimi?

Hvala za sodelovanje!

VPRAŠANJE N POVPREČJE ST.ODKLON

3.1	učitelji	30	3,77	0,97
	svetovalni del.	8	4,25	0,71
	ostali	25	3,40	1,44
	skupaj	63	3,68	1,18
3.2	učitelji	30	2,43	1,10
	svetovalni del.	8	3,00	1,07
	ostali	25	2,40	1,08
	skupaj	63	2,49	1,09
3.3	učitelji	30	4,27	0,69
	svetovalni del.	8	4,38	0,52
	ostali	25	3,80	1,15
	skupaj	63	4,10	0,91
3.4	učitelji	30	4,50	0,63
	svetovalni del.	8	4,50	0,53
	ostali	25	4,40	1,04
	skupaj	63	4,46	0,80
3.5	učitelji	30	4,50	0,68
	svetovalni del.	8	4,50	0,53
	ostali	25	3,88	0,78
	skupaj	63	4,25	0,76
3.6	učitelji	30	4,30	0,53
	svetovalni del.	8	4,38	0,74
	ostali	25	3,60	0,58
	skupaj	63	4,03	0,67
3.7	učitelji	30	4,33	0,76
	svetovalni del.	8	4,63	0,74
	ostali	25	4,24	0,88
	skupaj	63	4,33	0,80
3.8	učitelji	30	4,70	0,53
	svetovalni del.	8	5,00	0,00
	ostali	25	4,36	0,70
	skupaj	63	4,60	0,61
3.9	učitelji	30	4,10	0,71
	svetovalni del.	8	4,00	1,07
	ostali	25	4,04	0,68
	skupaj	63	4,06	0,74
3.10	učitelji	30	4,43	0,68

	svetovalni del.	8	4,13	0,83
	ostali	25	4,32	0,69
	skupaj	63	4,35	0,70
3.11	učitelji	30	4,27	0,69
	svetovalni del.	8	4,75	0,46
	ostali	25	4,00	0,87
	skupaj	63	4,22	0,77
3.12	učitelji	30	3,57	0,86
	svetovalni del.	8	3,25	0,89
	ostali	25	3,24	0,93
	skupaj	63	3,40	0,89
3.13	učitelji	30	4,07	0,69
	svetovalni del.	8	4,00	0,93
	ostali	25	3,72	1,10
	skupaj	63	3,92	0,90
3.14	učitelji	30	2,30	0,84
	svetovalni del.	8	2,63	1,41
	ostali	25	2,60	1,04
	skupaj	63	2,46	1,00
3.15	učitelji	30	3,33	0,99
	svetovalni del.	8	2,63	1,60
	ostali	25	3,24	1,16
	skupaj	63	3,21	1,15
3.16	učitelji	30	2,47	0,94
	svetovalni del.	8	2,50	1,41
	ostali	25	2,52	1,08
	skupaj	63	2,49	1,05
3.17	učitelji	30	2,43	0,82
	svetovalni del.	8	2,63	1,41
	ostali	25	2,72	1,17
	skupaj	63	2,57	1,04
3.18	učitelji	30	2,97	0,96
	svetovalni del.	8	3,00	0,93
	ostali	25	2,84	1,28
	skupaj	63	2,92	1,08
3.19	učitelji	30	3,40	0,93
	svetovalni del.	8	4,00	0,76
	ostali	25	3,44	1,19

	skupaj	63	3,49	1,03
3.20	učitelji	30	2,77	1,07
	svetovalni del.	8	3,63	1,19
	ostali	25	2,68	1,22
	skupaj	63	2,84	1,17
3.21	učitelji	30	3,13	1,04
	svetovalni del.	8	3,38	1,19
	ostali	25	2,44	1,12
	skupaj	63	2,89	1,14
3.22				
4.1	učitelji	30	3,00	0,74
	svetovalni del.	8	3,63	0,74
	ostali	25	2,80	0,96
	skupaj	63	2,98	0,86
4.2	učitelji	30	4,17	0,46
	svetovalni del.	8	4,25	0,46
	ostali	25	3,96	0,89
	skupaj	63	4,10	0,67
4.3	učitelji	30	2,73	0,87
	svetovalni del.	8	2,75	1,04
	ostali	25	2,72	1,06
	skupaj	63	2,73	0,96
4.4	učitelji	30	2,40	0,72
	svetovalni del.	8	2,75	1,04
	ostali	25	2,36	0,95
	skupaj	63	2,42	0,86
4.5	učitelji	30	3,07	0,91
	svetovalni del.	8	2,75	1,28
	ostali	25	2,48	1,12
	skupaj	63	2,79	1,07
4.6				